

Sofielund

Bebyggelse lämningar från sen vikingatid och medeltid

Arkeologisk särskild undersökning

RAÄ 380 och 381
Strömsholm 8:2 och 8:54
Kolbäcks socken
Hallstahammars kommun
Västmanland

Anna Libhammer

Med bidrag av Anna-Lena Hallgren och Jan Äblström

Sofielund

Bebyggelseämningar från sen vikingatid och medeltid

Arkeologisk särskild undersökning

RAÄ 380 och 381
Strömsholm 8:2 och 8:54
Kolbäcks socken
Hallstahammars kommun
Västmanland

Anna Lihammer

Med bidrag av Anna-Lena Hallgren och Jan Åhlström

Utgivning och distribution:
Stiftelsen Kulturmiljövård Mälardalen
Stora gatan 41, 722 12 Västerås
Tel: 021-80 62 80
Fax: 021-14 52 20
E-post: info@kmmmd.se

© Kulturmiljövård Mälardalen 2008

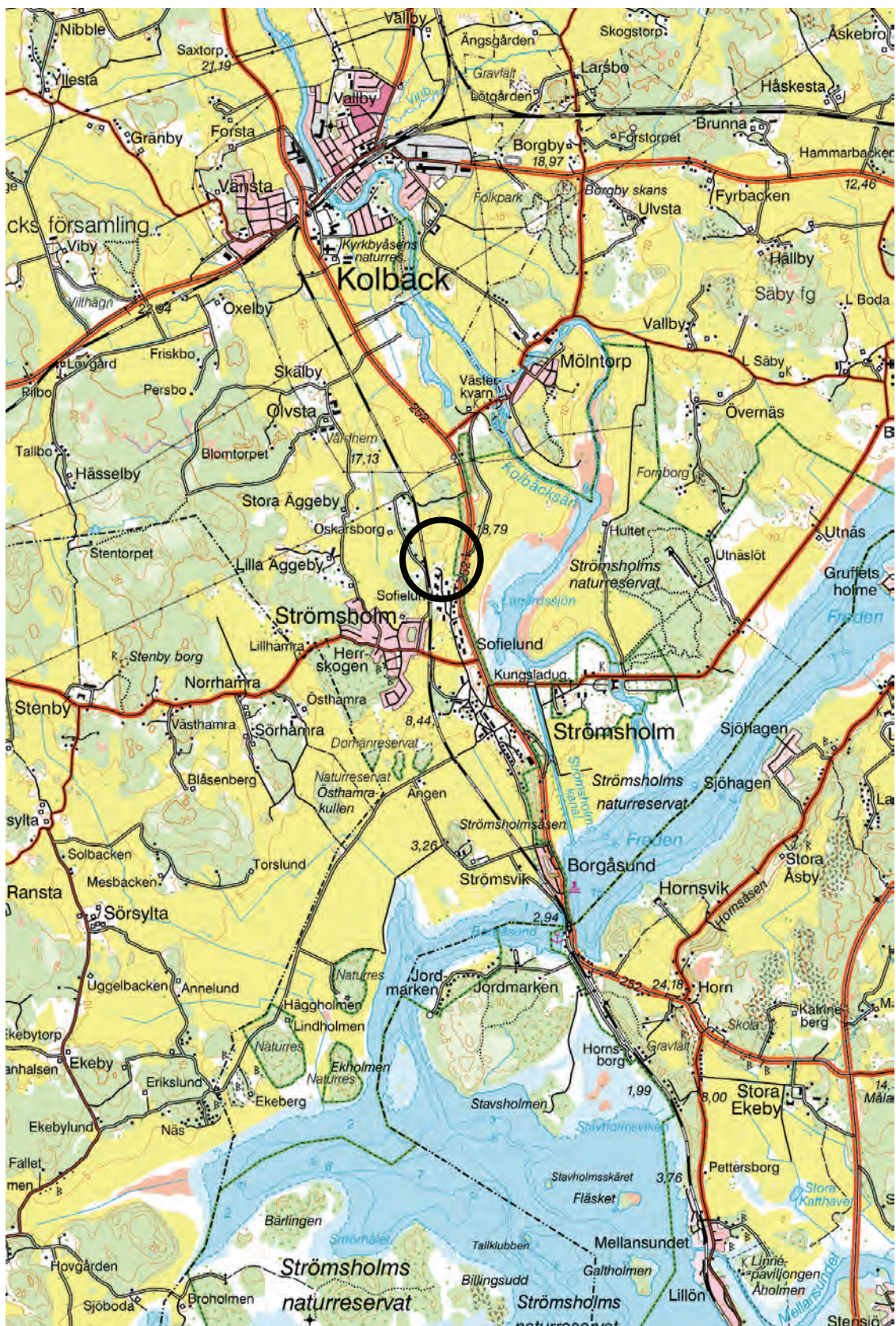
Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet. Ärende nr MS2006/01407.

ISSN: 1653-7408
ISBN 978-91-86019-39-6

Tryck: Just Nu, Västerås 2008.

Innehållsförteckning

Inledning.....	5
Ärendegång.....	5
Utredning och förundersökning.....	5
Särskild undersökning.....	6
Genomförande.....	7
Målsättning.....	7
Metod.....	7
Problem.....	8
Topografi och fornlämningsmiljö.....	10
Undersökningsresultat.....	14
Platsen och lämningarna.....	15
Hus 1 – Rökstugan.....	18
Byggnaden.....	18
Rökugnen.....	20
Hus 2 – Kokhus.....	24
Hus 3 – Grophus.....	26
Hus 4 – Bostadshus.....	28
Hus 5 – Bostadshus.....	30
Konstruktionen i släntpartiet.....	33
Lämningar efter smide.....	34
Kultområdet.....	37
Tegelugn.....	41
Övriga strukturer.....	44
A2208 – Rest av stensyll.....	44
A2676 – Stenpackning.....	44
A3362 – Hörn av stensyll.....	45
Stolphålskoncentration 1.....	45
Stolphålskoncentration 2.....	45
Stolphålskoncentration 3.....	46
A5268 och A5279 – Rännor.....	47
Övrigt.....	47
Fyndmaterialet.....	49
Järnföremål.....	49
Slagg.....	50
Keramik.....	50
Stenföremål.....	50
Ben, tänder och horn.....	51
Tegel.....	52
Fyndsammanfattning.....	52
Tolkning och utvärdering.....	53
Diskussion.....	54
Referenser.....	56
Kart- och arkivmaterial.....	56
Muntliga uppgifter.....	56
Litteratur.....	56
Tekniska och administrativa uppgifter.....	59
Bilaga 1 – Översiktsplan.....	60
Bilaga 2 – Detaljritningar av rökugnen.....	61
Bilaga 3. Anläggningstabell.....	62
Bilaga 4. Fyndtabell.....	84
Bilaga 5. ¹⁴ C-analyser.....	88
Bilaga 6. Resultaten av ¹⁴ C-analysen.....	89

Figur 1. Undersökningsplatsens läge, markerat med en ring. Utdrag ur digitala Gröna kartan. Skala 1:50 000.

Inledning

År 2005 genomförde arkeologer från Västmanlands läns museum en särskild arkeologisk undersökning i Sofielund i Kolbäcks socken, Västmanland. Undersökningen föranleddes av att Hallstahammars kommun planerade att omvandla marken till tomtmark för bostadsbebyggelse.

Den arkeologiska undersökningen visade att platsen utnyttjats intensivt för bebyggelse både under den sena vikingatiden och under medeltiden. Ett antal hus, en enkel plats för smide, en tegelugn, rännor, hägnader och en plats för kultutövning kunde identifieras bland lämningarna. Utifrån en översiktlig kartstudie kan platsen också på ett spännande sätt länkas till områdets lokalhistoria. Möjligen rör det sig om en av de bebyggelseenheter – eller rentav byar – som avhystes i samband med att Gustav Vasa uppförde det närliggande Strömsholms slott under 1550-talet.

Arbetet i fält försvårades av stora problem med översvämningar, vilket fick till följd att delar av undersökningen fick genomföras under åren 2006 och 2007, då i Stiftelsen Kulturmiljövård Mälardalens regi. Projektledare i fält var vid samtliga slutundersökningar Christina Svensson. Uppdragsgivare var Hallstahammars kommun. Föreliggande rapport har författats av Anna Lihammer, med bidrag av Jan Åhlström och Anna-Lena Hallgren.

Ärendegång

Utredning och förundersökning

Undersökningarna i Sofielund föregicks av en arkeologisk utredning respektive förundersökning (se figur 2).

Den arkeologiska utredningen genomfördes i september år 2004 och bedrevs i form av en sökschaktning över ett 13 500 m² stort område. Sammanlagt drogs 18 schakt. Vid undersökningen påträffades fyndförande kulturlager, stolphål, nedgrävningar, rester efter järnbearbetning samt en samling skärvig sten på höjden som tolkades som rester efter en möjlig grav (Egebäck 2004). Platsen registrerades i samband med detta i FMIS som RAÄ 380, boplotsområde, respektive RAÄ 381, gjuteri (Kolbäck socken).

I april 2005 genomfördes en förundersökning på platsen, vars resultat kom att förändra teorierna. Förundersökningen koncentrerades till att utvidga de mest anläggningstäta utredningsschakten. Hela undersökningsområdet omfattade en 5 400 m² stor yta. Förundersökningen visade att det fanns omfattande kulturlager inom delar av undersökningsområdet, både på höjddpartiet och kring den förmodade ässjan. På höjddpartiet framkom också en husgrund. Eftersom det framkom tegel i lämningen tolkades den i detta undersökningsskede som en grund från historisk tid. Nu visade det sig även att den förmodade graven sannolikt var en ugnslämning från medeltid eller senare. Den lägre terrängen påvisade både fynd och ¹⁴C-dateringar vikingatida lämningar. Därav drogs slutsatsen att det fanns minst tre kronologiska skikt på platsen. Förundersökningsresultaten tolkades som att fornlämningsområdet upptog en ca 5 000 m² stor yta (Egebäck 2005).

Figur 2. Schaktplan som visar utredningsschakten (grå linje) och förundersökningsschakten (blå linje) samt undersökningsområdet 2005. Skala 1:2000.

Särskild undersökning

Utifrån förundersökningens resultat beslöt länsstyrelsen i Västmanlands län att platsen skulle undersökas vidare inom ramen för en arkeologisk särskild undersökning. Västmanlands läns museum tilldelades denna genom direktval.

Kravspecifikationen inkom till Västmanlands läns museum 2005-07-08 och en undersökningsplan lämnades in 2005-08-09. Beslut fattades av Länsstyrelsen 2005-09-21 (Lst dnr 431-7021-05). Enligt undersökningsplanen berördes ett 5 000 m² stort område. Av detta undersöktes ca 3 600 m². Undersökningen bekostades av bidragsmedel för arkeologiska undersökningar i samband med bostadsbyggnation, vilket Länsstyrelsen fattade beslut om 2005-09-22 (Lst dnr 431-7039-05).

Den arkeologiska undersökningen påbörjades den 27 september år 2005. Redan efter en kort tids undersökning stod det klart att stratigrafin och omfattningen av anläggningar på platsen var betydligt mera omfattande än vad som framgått av förundersökningen. Påträffat fyndmaterial visade också att den husgrund, som tidigare antagits vara från historisk tid, måste omdateras till medeltid. Vidare stod det klart att fornlämningsområdet var större, och att undersökningsytan därför inte avgränsade fornlämningen. Sammantaget resulterade detta i att en ny reviderad kostnadsberäkning lämnades in 2005-10-12, efter samråd med samt fältbesök av Länsstyrelsen. Denna var beräknad på ett utvidgat undersökningsområde (ytterligare 300 m²) och tydliga prioriteringar (se mer information under rubriken *Genomförande*). Länsstyrelsen ställde 2005-10-13 en begäran till Riksantikvarieämbetet om ytterligare medel till undersökningen. Beslut om detta fattades sedan 2005-11-21 (Lst dnr 431-7039-05A). Även Hallstahammars kommun tillsköt ytterligare medel.

Fältarbetet avslutades den 17 november 2005, med undantag för mindre fältinsatser under 2006 och 2007.

Genomförande

Målsättning

Kunskapen om landsbygdens bebyggelse i Västmanland under sen vikingatid och tidig medeltid är synnerligen begränsad. Den övergripande ambitionen inför den särskilda arkeologiska undersökningen år 2005 var därför att undersöka platsen i sin helhet och presentera resultaten i en teknisk rapport.

I undersökningsplanen anges två generella målsättningar:

- Antikvariskt motiverad målsättning: Att dokumentera lämningarna eftersom de ska tas bort.
- Vetenskapligt syfte: Att öka kunskapen om historien, samt relatera och förklara lämningarna dels i förhållande till varandra och dels i förhållande till den omgivande miljön.

När det efter en kort tids undersökning stod klart att lämningarna på platsen var betydligt mera komplexa än vad som framgått av tidigare utredning och förundersökning, förändrades som tidigare nämnts målsättningarna. Detta medförde framför allt tydligare prioriteringar. Vid samråd med Länsstyrelsen i samband med ett fältbesök 2005-10-28 beslöts att lämningarna skulle undersökas i följande prioriteringsordning:

1. De medeltida lämningarna på höjden, vilka karakteriserades av komplicerad stratigrafi.
2. De vikingatida lämningarna, dels de som överlagrades av de medeltida lämningarna på höjden, och dels de som var belägna på lägre mark.
3. Tegelugnen i undersökningsområdets sydöstra del.
4. I mån av tid övriga anläggningar.

Majoriteten av anläggningarna på platsen blev föremål för arkeologisk undersökning.

Metod

De förändrade förutsättningarna medförde naturligtvis konsekvenser även för den tillämpade metodiken i fält. Av denna anledning har delvis skilda undersöknings- och dokumentationsmetoder använts i olika delar av undersökningen.

Den arkeologiska undersökningen inleddes med avbaning av hela undersökningsytan och följande rensning av stenkonstruktioner och anläggningar. Samtliga anläggningar mättes in med totalstation och fördes in i Intrasis. Majoriteten av anläggningarna undersöktes och dokumenterades med beskrivning och profilritning i skala 1:20. Flertalet fotograferades även med digitalkamera. I förekommande fall togs kolprov.

Stratigrafi

På grund av den stratigrafiska komplexiteten hos lämningarna på höjden, valde man att tillämpa en modifierad *single-context*-metod på de överlagrande lämningarna. På grund av hög personalomsättning bedrevs denna inte konsekvent undersökningen igenom, något som i sin tur försvårade tolkningarna i rapportfasen avsevärt.

De stratigrafiskt komplicerade anläggningarna dokumenterades genom planritningar, kontextblanketter och sektionsritningar. Någon matris eller annan tolkning upprättades inte under fältfasen.

Smideslämningar

Erfarenheten av undersökningar av smidesrelaterade lämningar var begränsad inom Västmanlands läns museums organisation år 2005. Länsstyrelsen förordade att extern personal med denna kompetens lånades in. Av denna anledning deltog Fredrik Sandberg från Dalarnas museum i undersökningen av smideslämningarna och den förmodade ässjan. Undersökningen av dem bestod i att en av de smidesrelaterade groparna snittades och dokumenterades i sektion.

Kartstudie

Det historiska kartmaterialet studerades översiktligt inför slutundersökningen, med inriktning mot att konstatera om det fanns bebyggelse eller inte på platsen under sen tid. Eftersom så inte var fallet, genomfördes inte några ytterligare studier av lantmäterimaterialet i detta skede.

Resultatet av den utvidgade kartstudien under rapportfasen indikerar att man på och kring platsen kan avläsa en fossil bebyggelseenhet, som bevarats i den särskilda före detta gårds- eller bytomten och systemet med ägor runt omkring (se figur 6 i avsnittet *Topografi och fornlämningsmiljö*).

Publika insatser

I samband med den arkeologiska undersökningen bedrevs visningar för allmänheten. Visningarna var i synnerhet riktade till barn i den närbelägna Strömsholmsskolan och en arkeologigrupp för amatörarkeologer, som bedrivs i form av ett nätverk inom Fornminnesföreningen. Visningarna genomfördes av personal från museet som inte deltog i slutundersökningarna. På grund av de förändrade förutsättningarna bedömdes det inte finnas tid för ytterligare publika insatser inom fältarbetet och visningarna upphörde.

Analys

De icke förväntade resultaten föranledde även en viss omfördelning av resurser. Ekonomiska medel togs från slagganalyser och användes för att bekosta ytterligare ¹⁴C-analyser.

- Vedartsanalys: Sammanlagt valdes 8 kolprov ut för vedartsanalys. Huvudsyftet var att avgöra om proverna var lämpliga som underlag för senare ¹⁴C-analyser. I rapportskedet visade det sig att endast ett fåtal av proverna tagits i anläggningar som kunde knytas till hus eller andra strukturer.
- ¹⁴C-analys: 6 kolprov valdes ut för ¹⁴C-analys. Tyvärr var flertalet kolprov inte tagna i anläggningar som kunde knytas till strukturer. Analyserna knyter anläggningarna till vikingatid och medeltid.
- Osteologi: Ingen osteologisk analys utfördes. Det påträffade benmaterialet var ytterst begränsat.
- Slagganalyser: Slagganalyserna prioriterades bort redan i fältfasen och de resurser som avsatts för dem användes för att bekosta ytterligare ¹⁴C-analyser.

Problem

Fältfasen

Huvuddelen av det arkeologiska fältarbetet ägde rum 2005-09-27–2005-11-18. På grund av stark kyla fick utgrävningen då avbrytas. Omfattande översvämningar medförde att fältarbete inte kunde återupptas på platsen förrän i juli 2006. En anläggning, den förmodade tegelugnen, låg vid den tidpunkten fortfarande under vatten och kunde inte undersökas förrän år 2007.

Ytterligare försvårande omständigheter var en hög personalomsättning samt att komplexiteten hos lämningarna var betydligt större än förväntat. Detta fick till följd att fältarbetet bedrevs under mycket stor tidspress.

Figur 3. Översiktsbild som visar omfattningen av översvämningarna i undersökningsområdets östra del. I förgrunden syns undersökningsområdet, i bakgrunden högre terräng och Strömsbolmsåsen. Fotograferat av Christina Svensson från väster december 2006.

Rapportfasen:

Fältarbetet bedrevs år 2005, men rapporten påbörjades inte förrän år 2007. Eftersom rapporten författats av Anna Lihammer, som inte deltog i fältarbetet har den enbart kunnat baseras på det tillgängliga dokumentationsmaterialet. Rapportarbetet försvårades av att tolkningar, fyndregistrering, anläggningsregistrering eller matris över de stratigrafiskt komplexa anläggningarna inte gjordes i fält.

Topografi och fornlämningsmiljö

Sofielund ligger i ett för norra Mälardalen karakteristiskt sprickdalslandskap, där den flacka Kolbäcksslätten bryts av impediment och höjdparter. Den västra delen av undersökningsområdet ligger på ett moränimpediment och det östra på flack, äldre åkermark, ca 11–15 meter över havet. Intill platsen löper den markerade Strömsholmsåsen, som dominerar omgivningen.

Öster om åsen rinner Kolbäcksånen, som mynnar ut i Freden, en vik i Mälaren ungefär två kilometer sydost om Sofielund. I höjd med Sofielund breddar sig ån och bildar Lagårdssjön. Sjön skapades under vikingatid, när en tidigare vik skars av från Mälaren på grund av landhöjningen. Fortfarande idag omges sjön av omfattande sankmarker, och under vikingatid och tidigmedeltid var detta sannolikt något som i ännu högre grad präglade landskapsbilden. De omfattande våtmarkerna innebar mycket goda förutsättningar för bete, ängsbruk och slätter (Rahmqvist 2005, s. 28). Enligt traditionen finns en källa i sjön (RAÄ 323, Kolbäcks socken) ”*på fem fammars djup*” som ”*både vinter och sommar med sin starka ådra uppkastar sit klara och sköna vatn*” (Grau 1904, s. 295).

Landhöjningen gav också upphov till omfattande strömmar i Kolbäcksånen, vilka bland annat anses vara ursprunget till namnet Strömsholm. De kraftiga strömmarna skapade mycket goda förutsättningar för kvarndrift. Skriftliga källor visar att de utnyttjades för detta redan under medeltiden och från 1550-talet finns två stora tullkvarnar kända, som båda tillhörde Strömsholms slott (Rahmqvist 2005, s. 28ff).

Strömmarna, Lagårdssjön och de omfattande sankmarkerna, gör det rimligt att betrakta ån som ett avsevärt hinder i landskapet. Detta understryks av att ån under medeltiden utgjorde gräns mellan häraderna Snevinge (väster) och Tuhundra (öster) (Rahmqvist 2005, s. 28). Karaktären av hinder stöds också av de kända vadställena från området. Ett vadställe vid namn Herrevad finns nämnt i Västmannalagen från första delen av 1300-talet. Två platser som föreslagits som lokaliseringar för vadstället är RAÄ 288 (registrerat som ett äldre brofäste) och RAÄ 320, båda belägna i Kolbäcks socken. Platserna har också knutits till det mytomspunna slaget vid Herrevadsbro år 1251. Slaget finns nämnt i bland annat Håkon Håkonssons saga och slutade med att kungamakten segrade. Det är dock omdebatterat om detta slag stod i Västmanland eller i Västergötland. För den kommunikativa bedömningen av platsen är det också intressant att Eriksgatan passerade genom Kolbäcks socken (Gahrn 2004, s. 3ff, 21).

Sofielund ligger i Kolbäcks socken, omnämnd för första gången år 1331 som *parrochia Kulbek*. Kyrkan uppfördes under slutet av 1100-talet, och var föremål för en omfattande ombyggnad redan omkring år 1300. I samband med denna förlängdes långhuset. Från 1300-talet stammar även kyrkans enda bevarade kalkmålning föreställande ett stort konsekrationsskors. Nästa större förändring av kyrkan skedde kring år 1500 då valven slogs (Kilström 2002).

Kolbäcks socken är rik på registrerade fornlämningar, i FMIS finns sammanlagt 705 träffar. Fornlämningsskildern närmast undersökningsplatsen i Sofielund domineras av gravar, gravfält och sentida lämningar (se figur 4 och 5). Gravarna är koncentrerade till den markanta Strömsholmsåsen, som löper genom landskapet i nord-sydlig riktning, samt till impediment i det annars flacka landskapet.

Under medeltiden fanns det flera byar i området, men denna landskapsbild förändrades på ett omvälvande sätt vid mitten av 1500-talet, när Gustav Vasa anlade Strömsholms slott på en holme i Kolbäcksånen. Slottet nämns för första gången i skrift

år 1556 i ett brev som Gustav Vasa undertecknade där. I samband med uppförandet av slottet anmodades bönderna i området leverera byggnadsmaterial, bland annat nämns 600 lass gråsten, stora mängder tegel och kalk. Egendomen Strömsholm bildades genom att byarna Hornby och Säby avhystes och deras ägor slogs samman. Det finns inget äldre kartmaterial som visar byarnas exakta lägen. Sigurd Rahmqvist argumenterar utifrån kartstudier för att Säby legat öster om slottet. Någon exakt lokalisering föreslås dock inte, eftersom det inte finns kända lämningar varken efter bebyggelse eller gravar i detta område. Läget för Hornbys bytomt föreslår Rahmqvist vara nära Lagårdssjöns södra ände. Mölntorp lyfts fram som en tredje intressant plats i sammanhanget och pekas ut som en möjlig föregångare till Strömsholm. Fastigheten ägdes nämligen av kungamakten även tidigare, och i ägan ingick ett antal kvarnar. Ursprungligen tycks den avelsgård och det slott som kom att byggas i Strömsholm ha varit planerade hit (Rahmqvist 2005, s. 33ff). Efter slottets grundande fortsatte godsutvidgningen och flera byar och gårdar inkorporerades i egendomen. Än idag präglar slottet det omgivande landskapet, inte minst genom det 2 600 hektar stora Strömsholms naturreservat.

Det skriftliga materialet indikerar att det funnits en äldre byggnad på den plats där Strömsholm ligger, men närmare omständigheter kring denna är inte kända. Hypotesen får dock visst stöd i källarvalvens utseende (Malmborg 1971, s. 219; Rahmqvist 2005, s. 28ff).

Detta bildar en intressant bakgrund till resultaten från den arkeologiska undersökningen och öppnar för möjligheten att det rör sig om en under 1500-talets mitt avhyst bebyggelseenhet. De senvikingatida och medeltida lämningarna, som framkom vid den arkeologiska undersökningen i Sofielund, var belägna på en svag höjd, ett typiskt topografiskt läge för medeltidens byar i Mälardalen.

I det äldre lantmäterimaterialet finns ingen bebyggelse markerad på platsen, men däremot finns en rad andra mycket intressanta indikationer (se figur 6). Platsen för de undersökta bebyggelselämningarna ligger inom en mindre, särhägnad yta som benämns *Callhagen* på en geometrisk karta från 1722 (muntl anm Jan Ählström). Kring denna yta ligger ägor disponerade på ett sätt som gör att ytan associerar till en bytomt. Den arkeologiska undersökningen visade att lämningarna, och då i synnerhet den del där bebyggelsen varit som mest koncentrerad, ligger i norra delen av det särhägnade området. Sammantaget är det därför en rimlig hypotes att det rör sig om en del av en avhyst eller övergiven bebyggelse.

Likheten med andra bytomter i Mälardalen understryks också av att platsen omges av ett antal gravfält (se figur 4 och 5). På de närmaste höjdsträckningarna runt omkring platsen finns tre gravfält, RAÄ 197, 227 och 228, samt en ensamliggande stensättning, RAÄ 198, registrerade i fornminnesinventeringen. Även RAÄ 238 är intressant i sammanhanget, eftersom det kan vara platsen för en vikingatida skelettgrav (FMIS, Kolbäcks socken). Inget av gravfälten har undersökts arkeologiskt. Det största gravfältet, RAÄ 227, består av en hög och 24 stensättningar. Gravfältet är långsträckt och beläget på Strömsholmsåsen, som utgör gräns åt öster för de år 2005 undersökta vikingatida och medeltida bebyggelselämningarna. Gravfältet har varit föremål för en antikvarisk schaktningsövervakning som syftade till att återställa gravfältet efter ett mindre ingrepp (Svensson 2002), men ingen grav undersöktes i samband med detta. Närheten till den vikingatida gårdsanläggningen och det faktum att ingen annan samtida bebyggelse är känd i närområdet, bör tolkas som att i varje fall något av gravfälten är att beteckna som gårdsgravfält tillhörande de äldsta faserna av den undersökta bebyggelsen.

Figur 4. Registrerade fornlämningar i närheten av undersökningsområdet. Källa: FMIS. Skala 1:10 000.

RAÅ 197:1	10 stensättningar
RAÅ 198:1	Fornlämningsliknande bildning, möjligen stensättning.
RAÅ 199:1	Fornlämningsliknande bildning, möjligen stensättning.
RAÅ 200:1	15 älvkvarnar.
RAÅ 201:1	Stensättning.
RAÅ 202:1	Stensättning.
RAÅ 226:1–3	3 stensättningar.
RAÅ 227:1	Gravfält bestående av 1 hög och 24 stensättningar.
RAÅ 228:1	Gravfält bestående av 10 stensättning.
RAÅ 235:1	Milstolpe.
RAÅ 238:1	Fyndplats för skelett.
RAÅ 274:1	Minnessten, sentida.
RAÅ 319:1	20 älvkvarnar.
RAÅ 323:1	Plats med tradition, källa.
RAÅ 380	Boplats.
RAÅ 381	Gjuteri.
RAÅ 382	Stensättning.
RAÅ 383	Stridsvärn från nyare tid.
RAÅ 384	Stensättning.

Figur 5. Tabell över registrerade fornlämningar i närheten av undersökningsområdet. Källa FMIS.

Figur 6. Den geometriska kartan från 1722. Området för undersökningarna i Sofielund ligger inom det särskildade området Calfhagen. Skala 1:10 000.

Inom ramen för föreliggande rapport fanns det ingen möjlighet att genomföra någon mera omfattande kulturgeografisk analys, men lantmäterimaterialet har tillsammans med de arkeologiska resultaten en stor potential för förståelsen av områdets lokall historia. De undersökta lämningarna i Sofielund bör kopplas till de omfattande bebyggelse- och ägoförändringarna i området vid 1500-talets mitt. Sannolikt rör det sig om en bebyggelseenhet – eller rentav liten by – som då avhysts och upphört.

Undersökningsresultat

Den arkeologiska undersökningen i Sofielund påvisade bebyggelse från sen vikingatid och tidig medeltid samt medeltida bebyggelse- och aktivitetslämningar i form av bland annat husrester, ugnar och en tegelugn. Indikationerna i det äldre lantmäterimaterialet gör dessutom att dessa sannolikt kan knytas till lokalområdets 1500-talshistoria.

Lämningarna är unika för Västmanland, där ytterst få lämningar efter den profana medeltida bebyggelsen på landsbygden varit föremål för arkeologiska undersökningar. Majoriteten av de undersökningar som berört bytomterna har endast påträffat lämningar efter 1700- och 1800-talen. Den mest omfattande undersökningen av en medeltida bytomt i länet är undersökningen av Öster-Åby, där flera hus kunde dokumenteras (Ottander & Risberg 1996, s. 27ff). I övrigt rör det sig med få undantag om små undersökningar i form av utredningar och förundersökningar (Ersgård & Hållans 1996, s. 103ff).

I de fall medeltida lämningar påträffats rör det sig oftast om enstaka lämningar eller inslag. Till exempel påträffades en medeltida konstruktion på en i övrigt förhistorisk boplatz i Tunby (Annuswer & Karlsson 2002). Kulturlager med oklar datering har påträffats vid Badelunda kyrka, Sör Salbo bytomt och Vallby bytomt (Elgh 1991; 2006; Lihammer 2007). I Lisselberga i Skerike socken påträffades rester av en tidigmedeltida ekonomibyggnad (Nordström 2005). I Eknö, Björskogs socken, undersöktes en boplatz med kontinuitet från 600- och 700-tal och fram till och med 1200-talet där även hus med medeltida datering påträffades (Westin 1994).

Generellt så är den senvikingatida och tidigmedeltida bebyggelsen på Mälardalens landsbygd svårgräppbar (Ersgård & Hållans 1996, s. 23). Ett känt problem är svårigheten att arkeologiskt påvisa medeltida bebyggelse inom de registrerade bytomterna. En vanligt förekommande förklaring till avsaknaden av medeltida lämningar är att bebyggelsen i Mälardalen ännu inte varit helt stationär vid denna tid och att den medeltida byn, som ofta är känd från skriftliga källor, legat på en annan plats än den som finns på kartorna från historisk tid. Ett motsatt förslag tar fasta på den ofta svårtolkade lagerbilden på bytomterna och menar att det i själva verket är fråga om så lång kontinuitet att de äldre lämningarna förstörts. En ytterligare möjlighet som framhållits är bristande kunskap om den materiella kulturen (jämför Bäck 1997; Hållans & Svensson 1998, s. 68). Eftersom bytomterna i de flesta fall lagts in i fornminnesregistret utifrån byarnas utbredning på det äldsta kända lantmäterimaterialet, är detta även ett tecken på att tillbakaprojiceringen av 1600- och 1700-talens bebyggelsebild inte alltid fungerar.

Bilden kompliceras ytterligare av den omfattande förändring som sker i landsbygdens arkitektur under den nämnda perioden. Medan yngre järnålderns hus med kraftiga inre takbärande stolpar är relativt enkla att identifiera arkeologiskt, så är de många blandformerna under övergången mellan vikingatid och tidigmedeltid betydligt svårare att uppfatta. I exempelvis Uppland har man vid flera större undersökningar påvisat stora förändringar i bebyggelsen under vikingatid och tidig medeltid. Arkitektoniskt tar det sig uttryck i en gradvis förändring från stolpburna långhus till syllstensburna byggnader, men variationerna är stora. I exempelvis Sanda i Fresta socken i Uppland finns stensyllshus redan under 1000-talet (Hållans & Svensson 1998, s. 27ff; Åqvist 2004). I Västmanland är perioden förhållandevis dåligt känd, i synnerhet på landsbygden.

Inledningsvis bör det också understrykas att de resultat som presenteras i denna rapport är en tolkning. Klara strukturer och hus identifierades inte i fält och de tolkningar som presenteras här har gjorts utifrån det år 2007 tillgängliga dokumentationsmaterialet.

Platsen och lämningarna

Undersökningsområdet kan utifrån topografiska kriterier delas upp i två olika delar. Den östra delen utgörs av lägre terräng, som bryts av den markanta Strömsholmsåsen längre åt öster. Denna del av ytan har under sen tid utgjort åkermark. Vid tiden för undersökningen uppstod betydande problem med översvämningar inom denna del av ytan. Även under sen vikingatid och medeltid bör marken här varit, i varje fall tidvis, våtmark eller ängsmark.

Detta lägre parti avgränsas i öster av Strömsholmsåsen. I väster stiger terrängen, ställvis ganska brant, upp mot en högre belägen, platåliknande del av undersökningsområdet. På slänten där emellan framkom majoriteten av de vikingatida bebyggelselämningarna.

På den västra, högre belägna delen av undersökningsområdet framkom den största koncentrationen av anläggningar och strukturer. Koncentrationen av bebyggelse på en och samma plats under lång tid har varit så omfattande att den avsatts i ett omrört och heterogent kulturlager, A2023. Lagret undersöktes med 4 stycken 1 x 1 meter stora provrutor, men utan något större resultat. Inga stratigrafiska skiljen kunde urskiljas i lagret, vilket överensstämmer väl med andra platser i Mälardalen där medeltida landsbygdsbebyggelse undersökts. Ett antal fynd påträffades både vid rutgrävningen och den upprepade rensningen. Bland fynden finns keramik (F58), bränd lera (F20, F83, F84, F91, F93) samt ben och tänder (F21, F94), men på grund av lagrets omrörda karaktär är de snarast att bedömas som lösfynd. Omfattande kulturlager utan tydlig stratigrafi är för övrigt karakteristiskt för många undersökta bytomter i Mälardalen, till exempel i Valsta, Sanda, Säby och Pollista (exempelvis Hällans & Svensson 1998). På en del platser med komplicerad stratigrafi har man dock lyckats påvisa överlagrande lämningar, det vill säga lyckats separera kontexterna (jämför Olausson 2005; Svensson, Spijkerman et al 2005; Beronius Jörpeland 2006).

De många fragmentariska resterna efter hus, stenpackningar och syllstenar visar att platsen använts och röjts av vid flera tillfällen. Detta överensstämmer med bilden från andra platser. I Sandbro, Björklunge socken i Uppland, kunde man exempelvis påvisa en betydande avröjning innan det yngsta huset, ett medeltida torp med en rökugn, uppfördes (jämför Dutra Leivas & Henniuss 2005, s. 27).

Det är också tydligt att bebyggelsen inom detta högre belägna parti inte avgränsades vid undersökningen, utan fortsätter utanför undersökningsytan åt väster, norr och söder.

Vid den arkeologiska undersökningen i Sofielund år 2005 registrerades sammanlagt 260 anläggningar. En del av lämningarna undersöktes med en stratigrafisk metod, vilket medför att några anläggningsnummer är att betrakta som arkeologiska kontexter eller delar av anläggningar. Eftersom flera kontexter kan ingå i samma anläggning, motsvarar antalet därför inte riktigt det faktiska antalet anläggningar. Anläggningarna och kontexterna fördelar sig enligt följande:

- 131 stolphål
- 21 pinnhål
- 18 härdar, varav
 - o 1 härdgrop
- 13 lager, varav
 - o 3 raseringslager
 - o 1 kulturlager
 - o 2 lager knutna till tegelugnen
 - o 1 lager knutet till härdpallen
 - o 3 lerlager/konstruktionselement
- 23 stenkonstruktioner, varav
 - o 1 syllstensrad
 - o 12 stenpackningar/stenkonstruktioner
 - o 10 delar av ugnskonstruktioner
- 1 grophus
- 6 gropar
- 1 gropsystem
- 1 tegelugn
- 1 mullbänk
- 1 fyllning
- 25 mörkfärgningar
- 4 nedgrävningar
- 2 rännor
- 9 stenar, som bedöms som möjliga syllstenar
- 3 recenta störningar

Vid undersökningen framkom också ett fyndmaterial, fördelat på sammanlagt 117 fyndposter. Ett fyndnummer kan innehålla flera fynd. De fördelar sig uppdelade efter material enligt följande:

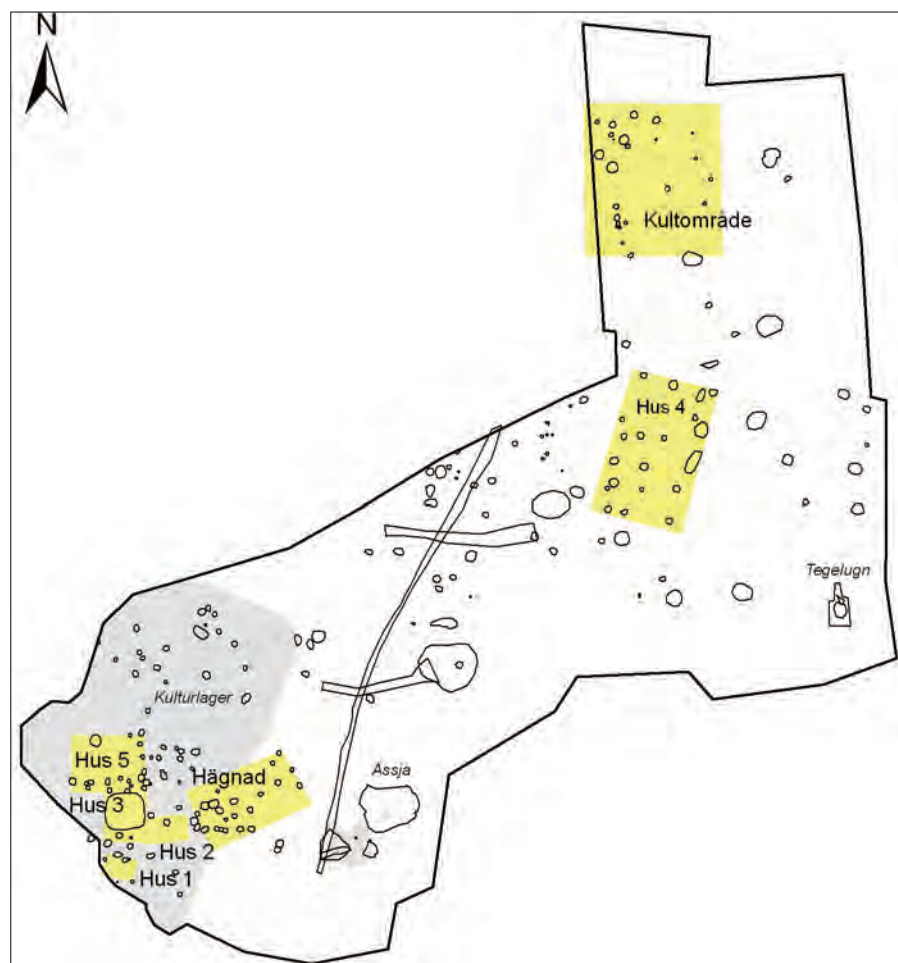
- 34 fyndposter järnföremål
- 26 fyndposter ben, tändar och hornavfall
- 10 fyndposter keramik
- 30 fyndposter lerklining och bränd lera
- 8 fyndposter slagg
- 3 fyndposter tegel
- 2 fyndpost skiffer
- 1 fyndpost flinta

Fynden från undersökningen kommer i första hand att diskuteras i samband med de kontexter och anläggningar som de påträffades i. Den samlade fyndbilden presenteras i ett separat textavsnitt, *Fyndmaterialet*, längst bak i presentationen av undersökningsresultaten.

Vad gäller större strukturer, kunde sammanlagt fem hus urskiljas. Majoriteten av dem återstår dock bara i delar. Vidare kunde åtskilliga mindre delar av hus, exempelvis stolphålskoncentrationer och syllstensrader, urskiljas, men inte sammanfogas till klara huslämningar eller andra strukturer. Inom undersökningsområdet fanns också andra typer av anläggningar, såsom härdar, hägnader och rännor.

Hus 1: Rökstuga, bostadshus.
Hus 2: Kokhus, alternativt bostadshus.
Hus 3: Grophus.
Hus 4: Vikingatida bostadshus.
Hus 5: Bostadshus.
Smideslämningar.
Kultområde, bestående av stolphål med deponeringar, härdar samt pinnhål som tycks avteckna en inhägnad.
Tegelugn.
Stensyll, som tolkas som en rest efter en i övrigt oidentifierbar byggnad.
Stenpackning, som tolkas som en rest efter en i övrigt oidentifierbar byggnad.
Hörn av hus, som tolkas som en rest efter en i övrigt oidentifierbar byggnad.
Tre stolphålskoncentrationer, som tolkas som rester efter i övrigt oidentifierbara konstruktioner.
Två rännor.
En omfattande hägnad i slänten.
En hägnad vid hus 4.

Figur 7. Tabell som visar de identifierade strukturerna på platsen.

Figur 8. Översiktsplan över undersökningsområdet med de övergripande strukturerna markerade. Skala 1:750.

Följande presentation har delats upp utifrån de strukturer som kunnat uttolkas utifrån det tillgängliga dokumentationsmaterialet. De identifierbara husen presenteras först. De flesta hus kan inte dateras – eftersom ¹⁴C-prov i stor utsträckning saknas – och därför har en säker uppdelning i vikingatid respektive medeltid inte alltid varit möjlig. Den stora variationen i arkitekturen vid den aktuella tiden försvårar dessutom diskussioner baserade på typologiska kriterier.

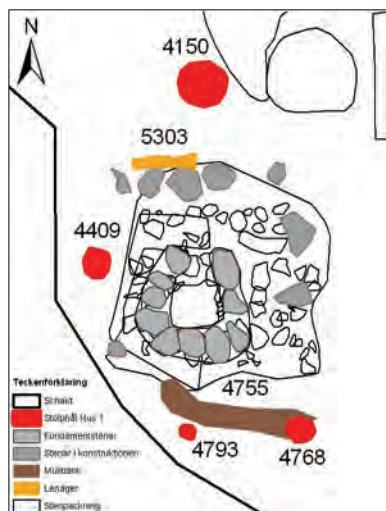
Hus 1 – Rökstugan

Den tydligaste lämningen representeras av hus 1, tolkat som en enkel form av rökstuga. Rökstugan bör tillhöra de yngre byggnaderna på platsen. Byggnaden i sig var ytterst fragmentarisk och huset kan framför allt urskiljas utifrån lämningarna av en ålderdomlig variant av rökugn, samt ett mindre antal stolphål, rester efter en mullbänk samt sylstenar.

Byggnaden

Vid förundersökningen antogs lämningarna kring den raserade rökugnen vara resterna efter ett torp från historisk tid, en tolkning som främst baserades på förekomsten av enstaka tegelfragment (Egebäck 2005). Utifrån fyndet av CI-keramik (F109, nästanstengods) och ugnens konstruktion bör dateringen i stället föras till medeltid.

Själva byggnaden är svårgripbar arkeologiskt och går endast att urskilja i resterna efter en mullbänk (A4755) och i tre stolphål (A4409, A4768 och 4793). Mullbänken hade konstruerats genom att kompakt lera påförts i en grund ränna. I rapportfasen gick det inte att avgöra om stolphålen grävts ned genom rännan eller om rännans lerpäckning lagts mot stående stolpar. I mullbänken påträffades spik (F59) och bränd lera (F60). De tre stolphålen är mycket lika varandra, och avviker genom förekomsten av tegelkross i fyllningen från alla andra stolphål på platsen. Även stolphålet A4150 kan ha samband med hus 1. I denna anläggning påträffades bränd lera (F45) och hornavfall (F27).

Figur 9. Plan över de kontexter som knutits till själva rökstugan. Skala 1:100.

Dateringen av byggnaden måste baseras på typologiska, stratigrafiska och konstruktionsmässiga kriterier. Inga ¹⁴C-prover togs i någon av de kontexter som knutits till själva byggnaden i hus 1. Däremot kunde rökugnen i huset dateras, vilket kommer att diskuteras i följande avsnitt.

Den mest utmärkande strukturen inom hus 1 består av lämningarna efter en rökugn, som presenteras separat nedan. Utifrån ugnens placering i förhållande till stolphålen, mullbänken och raseringslagren, så har den legat i sydvästra hörnet av ett rum.

En rökugn bör ha varit konstruerad mot en yttervägg och en innervägg eller mot hörnan av två ytterväggar om det var en enkelstuga. Detta, tillsammans med den

fragmentariska mullbänken med tillhörande stolphål, är tyvärr de enda ledtrådarna till hus 1.

Trots omfattande rensning av det omgivande och underliggande lagret A2023, kring ugnen och längs tänkbara vägglinjer, framkom inga andra rester efter byggnaden, vilket tyder på omfattande röjning. Eftersom de identifierade resterna efter hus 1 ligger strax intill undersökningsområdets västra begränsning är det även möjligt att större delen av byggnaden ligger utanför den undersökta ytan. Här är marken dessutom skadad av en sentida släntning samt ett dike.

Längs en rad större stenar, som kan ha utgjort syllstenar i byggnaden, framkom ett lerlager (A5303), som kan ha utgjort lertätning längs syllstensraden. I detta lager påträffades tegel (F35), bränd lera (F36), slagg (F37), ben (F38) samt bränt ben (F39).

Sammantaget tyder lämningarna på en byggnad, som uppförts i relativt enkel teknik. I den bevarade delen har syllstockar lagts direkt i lerfyllda mullbänkar. Detta tillsammans med de tillhörande vägg- och takbärande stolparna antyder en byggnad i skiftesverksteknik. Fynden av bränd lera kan tolkas som att i varje fall en del av byggnaden varit lerklinad. Byggnaden tolkas som ett bostadshus, även om rökugnar kan ha funnits även i andra typer av hus exempelvis stekhus (Olausson 2005, s. 26).

A4755	Mullbänk bestående av kompakt lera som påförts i en grund räna.
A4150	Stolphål som kan tillhöra hus 1.
A4409	Stolphål. Stolphålen i hus 1 avviker från de övriga inom undersökningsområdet genom förekomsten av tegelkross i fyllningen. I ytan på detta stolphål framkom även en hel tegelsten.
A4768	Stolphål i mullbänkskonstruktionen. Stolphålen i hus 1 avviker från de övriga inom undersökningsområdet genom förekomsten av tegelkross i fyllningen.
A4793	Stolphål i mullbänkskonstruktionen. Stolphålen i hus 1 avviker från de övriga inom undersökningsområdet genom förekomsten av tegelkross i fyllningen.
A5303	Lerlager som utgjort tätning längs syllstensraden.

Figur 10. Översiktlig tabell över de anläggningar som kunnat knytas till huskonstruktionen i hus 1 (se även fig 9). För mer detaljerad beskrivning hänvisas till bilaga 3 längst bak i rapporten.

I Sandbro, Björklinge socken och Sommaränge skog, båda platserna belägna i Uppland, har liknande hus undersökts. Resultaten på dessa platser överensstämmer väl med situationen i Sofielund. I båda fallen gick husen endast att urskilja i lämningarna efter respektive rökugnar. I övrigt var byggnaderna synnerligen svåra att identifiera arkeologiskt. Rökugnen i Sommaränge daterades till 1300-talet eller första halvan av 1400-talet på grundval av dels en ¹⁴C-datering och dels typologiska kriterier (Dutra Leivas & Hennius 2005; Schmidt Wikborg 2006, s. 15ff).

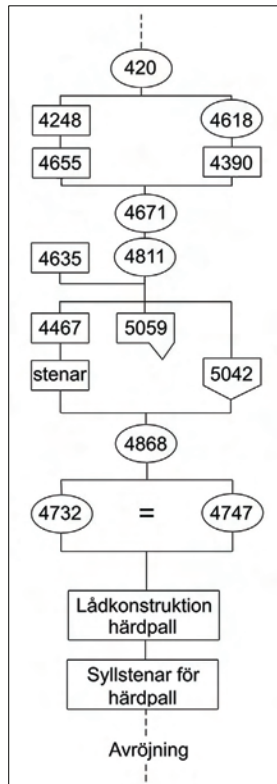
Rökugnen

Resterna efter rökugnen var de mest framträdande av alla lämningar inom Sofielundsundersökningen. Innan utgrävningen framstod rökugnen som en övertorvad hög av sten i olika storlekar. Sammantaget var lämningen 3 x 2,3 meter (Egebäck 2004). I samband med förundersökningen framkom tegel och ugnslämningarna antogs då vara från historisk tid.

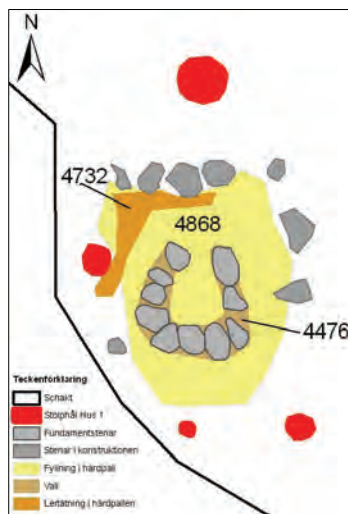
När det stod klart att resterna efter ugsanläggningen var från medeltid, kom den att utgöra en prioriterad del av undersökningen och undersöktes med en modifierad stratigrafisk metod inspirerad av single-context-metodiken. Dokumentationen skedde i form av planritningar, profilritningar, fotografering och kontextblanketter. Dateringen av ugnen vilar på ett ¹⁴C-prov, som togs från ugnens yngre bruksfas (A4655) samt typologiska kriterier. Tolkningen i rapportfasen försvårades av att ingen stratigrafisk tolkning eller matris upprättades i fält.

Figur 11. Lofoto över rökugnen. De stora fundamentstenarna samt de omgivande syllstenarna syns tydligt. Fotograferad av Anna-Lena Hallgren 2005.

Figur 12. Matris över konstruktionen av rökugnen. För ytterligare upplysningar, se texten samt bilaga 2–3 längst bak i rapporten.

Figur 13. Plan över de mest markanta konstruktionsdetaljerna i rökugnen. För mer detaljerade uppgifter hänvisas till bilaga 2 längst bak i rapporten. Skala 1:100.

A420	Raseringslager efter rökugnens överbyggnad.
A4248	Ny stenpackning inuti ugnen, restaureringsfas. Bruksfas 2.
A4390	Avställningsyta utanför ugnen.
A4467	Den kallmurade ugnskonstruktionen, avsatt som ett raseringslager.
A4618	Sotigt lager, avsatt mellan stenarna i A4390.
A4635	Fyllning av mindre stenar mellan ugnen och husets vägg.
A4655	Underlag för ny stenpackning i ugnens inre, restaureringsfas. Har ¹⁴ C-daterats till 1270 –1400 e Kr.
A4671	Eldningsyta, bruksfas 1.
A4732	=A4747. Rest efter lerklining och fundament av lera inuti härdpallen.
A4747	=A4732. Rest efter lerklining och fundament av lera inuti härdpallen.
A4811	Primär eldningsyta, bruksfas 1.
A4868	Jordfyllning inuti härdpallen.
Ugnsfundament	Fundament för ugnskonstruktionen bestående av 10 stycken större naturstenar deponerade i en hästskoform med öppningen åt norr. Stenarna utgörs av topografiska objekten 4498, 4510, 4519, 4527, 4537, 4549, 4559, 4571, 4580 och 4608
A5042	Nedgrävning framför ugnöppningen avsedd för att raka ned glödande kol i.
A5059	Stolphål framför ugnen, som sannolikt utgjort stöd Stolpen.

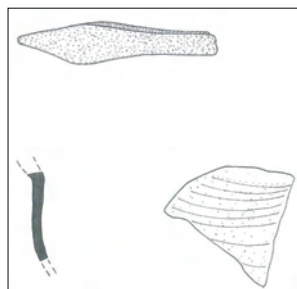
Figur 14. Översiktlig tabell över de anläggningar som kunnat knytas till rökugnen i hus 1. För mer detaljerad beskrivning hänvisas till bilaga 2–3 längst bak i rapporten.

Resultaten av undersökningen visar dels att konstruktionen av ugnen varit tämligen omfattande och dels att ugnen vid något tillfälle byggts om. Således kan bruket av den delas in i två faser.

Konstruktionen

Konstruktionen av ugnen inleddes med att ett fundament, en slags härdpall, konstruerades, sannolikt bestående av en jordfylld knuttimrad lådkonstruktion vilande på stora syllstenar (jämför Rahmqvist 1998). När konstruktionen var på plats lerklinades delar av insidan och fundamentades med lera, vilket avtecknar sig i ett kompakt lerlager A4732=A4747. I lerlagret A4747, påträffades tegelfragment. Detta ansluter väl till övriga identifierade delar av hus 1 och stödjer antagandet att rökugnen konstruerades samtidigt som huset uppfördes. Vid undersökningen kunde inga rester efter lådkonstruktionen påvisas, däremot fanns en tydlig rad med syllstenar som utgjort fundament för dess främre del.

När lådkonstruktionen stod klar fylldes den med jord, vilket avtecknar sig i lager A4868. Lagret hade en nästan fyrkantig form med storleken ca 2,8 x 2,4 meter. I lagret hittades en hel del fynd, bland annat en armborstspilspets (F3), en brodd (F4), en järnten (F5), båtnitar (F54, F113), en flintskrapa (F51), keramik (F52, F73, F104, F114), nästan-stengods/CI –keramik (F109), ben (F70, F71, F105), bränd lera och lerklining (F53, F72, F102, F111) samt fragment av tegel med kalkbruksrester (F103, F110, F112). Medan en del av fynden är vad man kan förvänta sig på en plats med upprepade bebyggelsefaser, så är andra, exempelvis armborstspilspetsen spännande. Sådana är dock inte okända i boplatssammanhang, exempelvis hittades sådana i Pollista i Uppland (Hållans & Svensson 1998, s. 74). Fyndet kan associera till såväl jakt och militära aktiviteter som smide. Ett källkritiskt problem är att jorden i A4868 hämtats från det större omkringliggande och omrörda kulturlagret A2023. Gamla och nya fynd har blandats vid denna händelse och det är därför svårt att bedöma ursprunglig kontext. Innehållet består av bränd lera med inslag av kol och sandig silt, det vill säga av det omkringliggande lagret som påförts och utsatts för stark hetta. När ugnskonstruktionen senare förfallit har lagret rasat ut, men relaterar fortfarande relativt väl till de stora grundstenarna som utgjort härdpallens fundament.

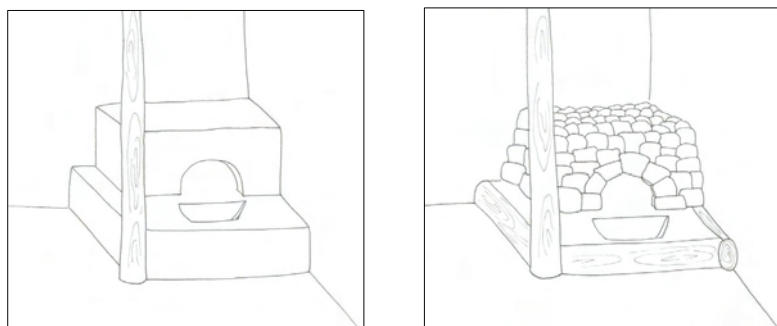

Figur 15. Fyndteckningar av armbrorstspilspetsen (F3) (över), stengodset (F109) (under). Skala 1:2. Tecknade av Anna Libhammer.

I denna jordfyllda härdpall anlades ugnen. Grunden till ugnen konstruerades av 10 större naturstenar (topografiska objekten 4498, 4510, 4519, 4527, 4537, 4549, 4559, 4571, 4580 och 4608), som lades i en pryddig hästskoform med öppningen mot norr. Konstruktionens storlek var ca 1,4 x 1,4 meter. Själva ugnen kallmurades sedan ovanpå dessa stenar.

Resterna efter den kallmurade ugnen avtecknade sig i raseringslagret A4467, som vid tiden för undersökningen bildade en slags vall över de större grundstenarna.

Framför ugnöppningen fanns en något oregelbunden nedgrävning A5042 (0,9 x 0,6 meter med djupet 0,2 meter). På bevarade rökugnar från historisk tid finns liknande gropar framför ugnöppningen. De benämns ”gruva” och har varit avsedda för att raka ned glödande kol i för att hålla dem glödande tills nästa morgon. Detta är en rimlig förklaring även för nedgrävning A5042. Den märkliga formen kan förklaras med att sådana gropar i regel var fodrade med något.

Figur 16. Rekonstruktionsteckningar av två olika typer av rökugnar. Ugnen i Sofielund har sannolikt varit lik den högra. Tecknad av Anna Libhammer.

Rökugnar är ofta murade mot en bakomliggande vägg, och så tycks vara fallet även här. Ugnarna brukar också ligga vid, men inte intill, en vägg vid ena sidan. Mellanrummet mellan ugnen och denna vägg är ofta fyllt med sand och utgör på så sätt ett slags värmemagasin. I det här fallet tycks det dock vara fyllt med sten, vilket avtecknas av raseringslagret A4635.

Vid den hörna som inte ligger vid en vägg bör det ha funnits en stödpelare (exempelvis Dutra Leivas & Hennius 2005, s. 27ff), och A5059 är sannolikt rest efter en sådan stolpe (se bilaga 2). I detta stolphål framkom ett miniatyrbryne i skiffer (F24).

Liknande ugnar har som tidigare nämnts undersökts både i Sandbro, Björklinge socken, och Sommaränge, Viksta socken, båda platserna belägna i Uppland. I Sandbro hade ugnen anlagts på stora fundamentstenar i en tilltrampad pall av sand. Stenarna

hade förstärkts med lera. Liksom i Sofielund, så var denna ugn kallmurad (Dutra Leivas & Hennius 2005, s. 27ff). Ugnen i Sommaränge var av samma typ. Här antyder dock stora mängder bränd lera att även ugnens överbyggnad varit lerfodrad (Schmidt Wikborg 2006, s. 23ff). I Sofielund hittades betydande mängder bränd lera i raseringsmassorna efter ugnen, så detta kan ha varit fallet även här. Som diskuteras tidigare, tycks det finnas betydande likheter också mellan själva byggnaderna.

Bruket

Ugnen tycks ha byggts om eller restaurerats vid något tillfälle, för av allt att döma avtecknar sig två bruksfaser.

I den första eldade man direkt på själva härdpallen. Denna primära eldningsyta avtecknar sig i A4811 som bestod av en eldbädd och ett kollager. Detta rakades ut en bra bit utanför ugnöppningen, bland annat ned i nedgrävningen A5042, vilket stöder hypotesen om funktion som ”gruva”. Eftersom eldningen i detta skede skett direkt på härdpallen avviker inte materialet från härdpallsfyllningen A4868 med mera än att det innehåller betydligt större koncentrationer av kol och sot. A4671 är ett eldningslager som visar på bruket av ugnen i denna äldsta fas.

Senare byggs ugnen om. Inuti påfördes ett lager bestående av skörbränd sten och kolrik sand, A4655, som sannolikt varit avsett som underlag för en stenpackning i ugnens inre, A4248. Utanför ugnöppningen anlades en fin stenpackning bestående av flata stenar, A4390, sannolikt avsedd som avställningsyta för kokkärl och liknande. Över detta lager fanns ett tunt lager utrakad sot och kol, A4618. Av allt att döma har alltså ”gruvan” nu gått ur bruk. A4655 var den enda kontext i rökugnen som var möjlig att ¹⁴C-datera. Dateringen visade att rökugnens andra brukningsfas inföll mellan 1270 och 1400 (se bilaga 5 och 6 längst bak i rapporten).

Raseringen

Raseringen avtecknas i de båda raseringslagren, A4635 och A420, där A4635 utgör raseringen efter stenar som staplats längs husets vägg i syfte att värmeisolera och A420 utgör raseringen efter ugnen. I A420 framkom bränt ben (F79), ben (F115), ett oidentifierat järnföremål (F116) samt bränd lera (F117).

Raseringsfasen syns också i att jorden i härdpallen rasat ut efter det att konstruktionen som hållit den samman förmultnat.

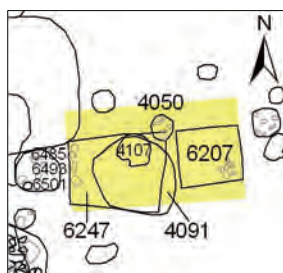
Vid rensning strax öster om rökugnen framkom bränd lera (F20) samt bränt ben (F21). Fynden saknar dock kontext och kan bara övergripande knytas till lager A2023.

Hus 2 – Kokhus

Även den andra identifierbara byggnaden, Hus 2, ligger inom det centrala bebyggelseområdet, som avtecknas av kulturlagret A2023. Närheten till rökugnen (ca 2,5 meter) medför att hus 1 och 2 antingen inte varit samtida eller så avtecknar de två olika rum i samma byggnad. Det första alternativet bedöms som mest sannolikt, eftersom det rör sig om två omfattande ugnskonstruktioner som inte bör ha anlagts så nära varandra. Även resterna efter ugnen uppmärksammades under förundersökningen (Egebäck 2005, s. 10).

Liksom hus 1, så kan hus 2 framför allt urskiljas genom lämningarna av omfattande ugnsfundament. Den övriga byggnaden är svår att identifiera, och i rapportfasen kunde inga säkra tolkningar av planformen eller storleken göras. Konstruktionen kan endast avläsas i de två fragmentariska syllstensrader som i östvästlig riktning löper längs den östra och den västra sidan om ugnsfundamentet A6247. Även syllstensraderna har varit klädda med kompakta lerbager. De lerklinade syllstenarna tyder på lergolv eller lerklädda eldpallar liknande dem i Odensala (Olausson 2005, s. 18). Även i Pollista hade en stor del av byggnaderna lergolv (Hällans & Svensson 1998, s. 67).

Sannolikt har det varit frågan om en enklare byggnad uppförd i skiftes- eller knuttimringsteknik. Den stora förekomsten av bränd lera och lerklining indikerar att delar av byggnaden haft lerklinade flätverksväggar, men leran kan även vara rester av ugnskonstruktionen.

Figur 17. Plan över ugnslämningarna i hus 2. Skala 1:200.

Den största stenpackningen mättes inledningsvis in som en sammanhängande konstruktion. Vid rensning stod det klart att det rörde sig om två kvadratiske stenpackningar avgränsade från varandra av en rad syllstenar, och de mättes därför om.

A4050	Stolphål med stenskoning.
A4091	Stenpackning. Utgör del av ugnsfundamentet.
A4107	Ugnsyta. Lager bestående av kol- och sotrik silt med mycket bränd lera. Under det 0,1 meter tjocka kollagret fanns en vällagd håll av mindre, flata stenar.
A6207	Stenpackning där stenarna packats med ett kraftigt lerbager.
A6247	Stenpackning, fundament för ugn.
A6485	Syllsten.
A6493	Syllsten.
A6501	Syllsten.

Figur 18. Översiktlig tabell över de anläggningar som kunnat knytas till ugnslämningarna i hus 2. För mer detaljerad beskrivning hänvisas till bilaga 3, anläggningstabell längst bak i rapporten.

Den huvudsakliga ugnslämningen utgörs av en firsidig stenpackning, A6247, med storleken 2,25 x 1,7 meter. Stenarnas storlek varierade mellan 0,1–0,9 meter i diameter. Flera av dem tycks komma från ett och samma eldsprängda block. Stenarna har lagts på ett sådant sätt att en relativt slät yta skapats. Denna har sedan klätts med lera. Liknande konstruktioner finns kända från Odensala i Uppland, där eldpallar konstruerats av flata stenar som klätts med ett lager lera (Olausson 2005, s. 18). Ugnar fundamenterade med omfattande stenpackningar finns kända från bland annat Sanda (Åqvist 2004).

Vid framrensningen av A6247 framkom ett antal fynd bestående av bränd lera (F41), ben och tänder (F42, F44) och ett oidentifierbart järnföremål (F43). I nordöstra delen finns rester efter ugnsytan avsatt som ett tunt lager, A4107, med storleken 0,8 x 0,7 meter bestående av bränd lera (F96) och kol.

Figur 19. Foto av ugnslämningarna. Fotograferade av Anna-Lena Hallgren från söder 2005.

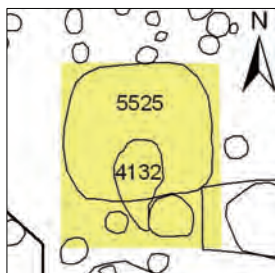
Intill A6247 ligger den andra stenpackningen, A6207. Denna har något mindre dimensioner, ca 1,6 x 1,6 meter. Även A6207 hade konstruerats av flata och liggande stenar, ca 0,1–0,35 meter i diameter. Ovanpå de tätt packade stenarna fanns en kraftig lerpackning. Flera av stenarna tycks vara eldpåverkade, men själva leran gav inte ett värmepåverkat intryck. Denna stenpackning kan därför inte betraktas som ytterligare ett ugnsfundament utan snarare som ett kraftigt golv eller dylikt.

Fynden från A6207 består av brända (F67, F68) och obrända ben (F74) samt lerklining (F77) och bränd lera (F77).

På grundval av detta tolkas hus 2 som ett mindre och enkelt uppfört kokhus.

Hus 3 – Grophus

Det tredje huset avtecknas genom en större och mycket regelbunden nedgrävning, A5525. Vid södra sidans mitt finns en tydlig nedgång, avtecknad av A4132. Byggnaden tolkas som ett grophus.

Figur 20. Plan över grophuset.
Skala 1:200.

A4132	Stenlagd ingång/nedgång till grophuset.
A5525	Nedgrävning för grophus.

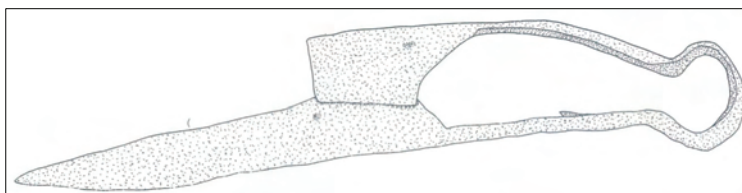
Figur 21. Översiktlig tabell över de anläggningar som kunnat knytas till hus 3. För mer detaljerad beskrivning hänvisas till bilaga 3 längst bak i rapporten.

Grophuset var 4 x 3,6 meter stort och planformen kan i det närmaste beskrivas som kvadratisk med rundade hörn. Nedgrävningen hade vertikala sidor, relativt plan botten och djupet varierade mellan 0,35–0,4 meter. Grophuset hade ursprungligen varit betydligt djupare, ca 0,2 meter fyllning grävdes bort innan husets diffusa begränsningar kunde urskiljas.

Vid den södra sidan fanns en stenpackning, A4132, som vid den arkeologiska undersökningen tolkades som både överlagrad av och överlagrande fyllningen i nedgrävningen. Förklaringen bör vara att stenpackningen utgjort en stenlagd nedgång till grophuset och att den överlagrande fyllningens heterogena karaktär försvårat den stratigrafiska bedömningen. Stenpackningen ansluter väl till stenväggen mellan hus 2 och 3 och tycks vara en fortsättning på denna som svängt och fört ned i hus 3. Detta kan tyda på att de båda husen är samtida.

Figur 22. Undersökningen av grophuset. Fotograferat av Anna-Lena Hallgren från norr.

Figur 23. Fyndteckning av den sisare (F7) som påträffades i grophusets fyllnadslager. Skala 1:2. Teckning av Anna Libhammer.

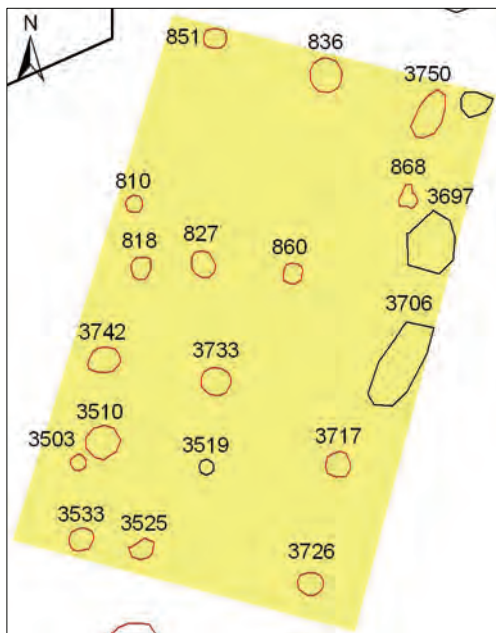
Grophuset undersöktes genom att ett smalt tvärsnitt grävdes rakt igenom det och därför går det inte att avgöra om det finns stolphål eller pinnhål längs vägglinjerna

eller takbärande stolphål inuti huset. Tolkningen av hus 3 som ett grophus kan därför inte verifieras utan bygger på den planmässiga likheten med andra samtida grophus i Mälardalen, exempelvis i Pollista och Sanda (Hållans & Svensson 1998, s. 33; Åqvist 2004, s. 18). Hus 3 är särskilt likt ett grophus från Sanda som var 2,5 x 2,5 meter och 0,7 meter djupt. Detta grophus hade en ugn och daterades till perioden 750–850 e Kr (Åqvist 2004, s. 18).

Fynden från grophusets fyllning består av en sisare (F7), järnslag (F88), spik (F89) och bränd lera (F87, F90). Undersökningar av grophus har ofta påvisat hantverksavfall, och en del studier har föreslagit att grophusen har utgjort bostadshus för gårdens ofria befolkning (exempelvis Thomasson 2005). Fyndet av järnslag i hus 3 pekar mot samma typ av aktiviteter som i andra grophus.

Hus 4 – Bostadshus

Det fjärde urskiljbara huset på platsen är beläget nere på den låglänta marken mellan den medeltida bebyggelsen och Strömsholmsåsen, men utanför det värst översvämningsdrabbade området. Läget på den i varje fall tidvis vattensjuka marken är något märkligt. Byggnaden visar dock stora likheter med senvikingatida bostadshus från andra platser och tolkas som ett bostadshus.

Figur 24. Plan över hus 4. Skala 1:200.

A810	Stolpe i västra långväggen.
A818	Stolpe i innerväggen, som delar in huset i två rum.
A827	Stolpe i innerväggen, som delar in huset i två rum.
A836	Mittstolpe i norra kortväggen.
A851	Nordvästra hörnstolpen.
A860	Stolpe i innerväggen, som delar in huset i två rum. Har ¹⁴ C-daterats till 1020–1170.
A868	Stolpe i östra långväggen.
A3503	Extra stolpe intill A3510.
A3510	Stolpe i västra långväggen.
A3519	Grop inuti huset.
A3525	Mittstolpe i södra kortväggen
A3533	Sydvästra hörnstolpen. Har ¹⁴ C-daterats till 770–980.
A3697	Mörkfärgning, sannolikt rest av väggränna.
A3706	Mörkfärgning, sannolikt rest av väggränna.
A3717	Stolpe i östra långväggen.
A3726	Sydöstra hörnstolpen.
A3733	Mittstolpe i husets södra rum.
A3742	Stolpe i västra långväggen.
A3750	Nordöstra hörnstolpen.

Figur 25. Översiktlig tabell över de anläggningar som kunnat knytas till hus 4. För mer detaljerad beskrivning hänvisas till bilaga 3, längst bak i rapporten.

Huset är uppfört med takbärande väggstolpar. Storleken är ca 13,5 x 6 meter. Gavlarna utgörs av hörnstolparna och en mittstolpe.

I två av stolphålen, A868 (F55) och A3750 framkom ben. Benen från det sistnämnda stolphålet insamlades inte. I ett av stolphålen i innerväggen, A827, framkom bränt ben (F46) och en järnten (F47). Utanför väggarna finns A3697 och A3706, som utgör långsmala mörkfärgningar som väl följer utsidan av husets vägglinjer. Färgningarna kan utgöra rester efter väggrännor alternativt takdropp eller liknande.

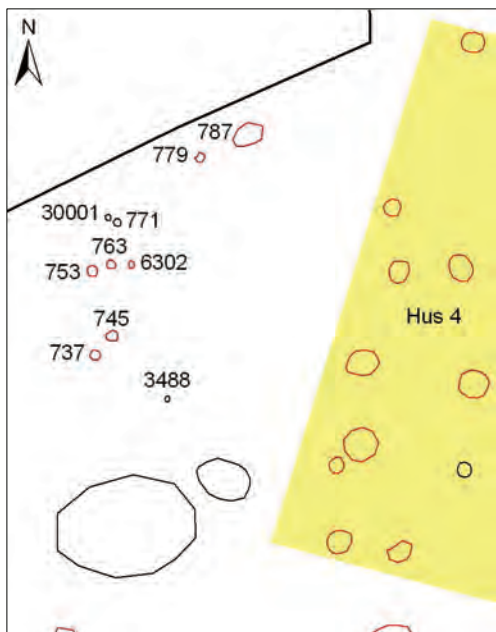
I sterilen kring huset finns en mycket stor mängd järnutfällningar, bränd lera, fragmenterad lerklining och kol.

Inuti är huset uppdelat i två rum som skiljs åt av en vägg, avtecknad i stolphålen A818, A827 och A860. I A860 framkom bränt ben (F62) och ben (F63). Inuti husets södra och större rum finns också en grop, A3519, som kan ha samband med huset.

Hus 4 liknar hustyp A i Pollista, som kan karakteriseras som ett enskeppigt stolphus med takbärande väggar samt indelning i två rum. I Pollista varierar längden på husen i denna hustyp mellan 8–14 meter, men även mindre finns. Husen i Pollista har antagligen uppförts med väggar av antingen lerklinad risflätning eller fackverk. Utifrån materialet drog man i Pollista slutsatsen att husen ofta haft väggar av båda typerna inom ett och samma hus (Hållans & Svensson 1998).

Vid västra sidan av huset framkom resterna efter en gårdsgård. Den identifierbara delen av hägnaden utgörs av en halvcirkelformad struktur som avsatts i ett antal mindre stolphål och pinnhål. Pinnhålen ligger i grupper om två eller tre vilket associerar till en gårdsgård. Avståndet mellan pinnarna i varje ”par” är ca 0,2 meter. Hägnaden löper i en bågform och har varit ungefär 15 meter lång. Sannolikt har man utnyttjat husets ena långsida som en del i hägnaden.

Två ¹⁴C-prov från husets anläggningar har daterats. Det ena hämtades från stolphål A860, som låg i den inre skiljeväggen. Detta prov daterades till perioden mellan 1020–1170 e Kr. Det andra provet hämtades ur stolphålet 3533, som är husets sydvästra hörnstolpe. Detta prov daterades till perioden mellan 770–980 e Kr. Sammantaget pekar de på en datering till den sena vikingatiden.

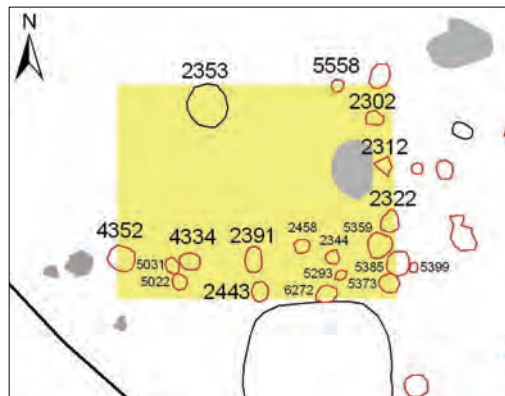
Figur 26. Planritning som visar gårdsgården vid hus 4. Skala 1:200.

A737	Stolphål.
A745	Stolphål.
A753	Stolphål.
A763	Stolphål.
A771	Stolphål.
A779	Stolphål.
A787	Stolphål.
A3488	Pinnhål.
A6302	Stolphål.
A30001	Stolphål.

Figur 27. Tabell över de pinnhål som knutits till bägnaden vid hus 4.

Hus 5 – Bostadshus

Det femte huset ligger i höjdpartiets mest anläggningstäta del, som tycks ha röjts av vid upprepade tillfällen. Huset avtecknas genom de kraftiga stolphålen i den södra och östra väggen. Av den norra väggen återstår endast ett stolphål, och den västra väggen syns inte alls. På grund av att två av väggarna saknas, är den exakta storleken svår att avgöra. Sannolikt rör det sig dock om en byggnad med de ungefärliga dimensionerna 7 x 4,9 meter. Byggnaden tolkas som ett bostadshus. Stolphålen är mycket kraftiga och en härdlämning kan identifieras inom huset.

Figur 28. Plan över hus 5.
Skala 1:200.

2302	Väggstolpe i husets östra vägg.
2312	Väggstolpe i husets östra vägg.
2322	Väggstolpe i husets östra vägg.
2344	Väggstolpe i husets södra vägg.
2353	Hård som ligger inom väggarna och möjligen tillhör huset.
2391	Väggstolpe i husets södra vägg.
2443	Yttre stolpe/stöd Stolpe i husets södra vägg.
2458	Stolpe intill husets södra vägg.
4334	Väggstolpe i husets södra vägg.
4352	Väggstolpe i husets södra vägg, kan vara den sydvästra hörnstolpen.
5022	Yttre stolpe/stöd Stolpe i husets södra vägg.
5031	Stolpe intill husets södra vägg. Omsättning av 5022.
5293	Yttre stolpe/stöd Stolpe i husets södra vägg.
5359	Stolpe i husets sydöstra hörn. Är tillsammans med A2333 sannolikt en omsatt stolpe.
5373	Yttre stolpe/stöd Stolpe i husets södra vägg/sydöstra hörn.
5385	Stolpe i husets sydöstra hörn.
5399	Extra stolpe/stöd Stolpe i husets sydöstra hörn.
5558	Stolpe som kan utgöra enda resten efter husets norra vägg.
6272	Yttre stolpe/stöd Stolpe i husets södra vägg.

Figur 29. Översiktlig tabell över de anläggningar som kunnat knytas till hus 5. För mer detaljerad beskrivning hänvisas till bilaga 1, längst bak i rapporten.

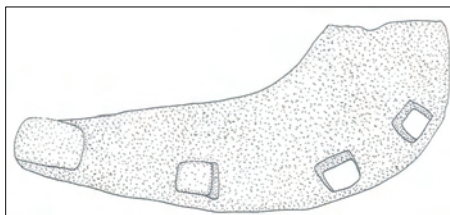
Den södra och östra väggen avtecknas av kraftiga, stenskodda stolphål. Längs södra väggen löper ytterligare en rad med kraftiga stolpar utanför denna vägglinje. Sannolikt rör det sig därför om en byggnad som byggts om eller återuppförts på samma plats. En annan möjlighet är att det varit fråga om en yttre rad med väggstödande stolpar. Dimensionerna på de yttre stolparna gör dock den förstnämnda teorin till den mest troliga. Detta att huset uppförts eller byggts om på samma plats stödjer hypotesen om att det varit fråga om en relativt reglerad bebyggelse på platsen. Den västra och norra väggen gick inte att identifiera. I A4352, som kan vara den sydvästra hörnstolpen, framkom lerklining (F19).

Figur 30. A2391 i hus 5. Bilden visar botten av stenpackningen och avtrycket efter stolpen. Fotograferat år 2005.

Bara två av väggarna i huset kunde urskiljas. Detta kan tolkas som att de övriga väggarna haft en annorlunda konstruktion. I Odensala i Uppland påträffades för övrigt stensyllshus där samma fenomen med bara två urskiljbara väggar kunde noteras (Olausson 2005, s. 17).

På delar av samma yta fanns även ett lager, A2106, som mättes in som tre separata delar. I rapportfasen fanns det ingen möjlighet att avgöra om det verkligen rör sig om samma lager, eller tre olika. Eftersom lagrets tre delar ansluter väl till området utanför begränsningarna för hus 5, har det sannolikt samband med raseringen av denna byggnad. I lagret framkom bland annat en hästsko, F65, av äldre typ.

Figur 31. Hästskon av äldre typ (F65), som framkom i lager A2106. Skala 1:2. Teckning av Anna Lihammer.

Intill husets östra sida finns ett antal stolphål, A2889, A5430, A5461, A5472, A5484, A5492, A5504, A5517 samt möjligen A5439 och A5448, som kan ha utgjort en liten kvadratisk utbyggnad.

Inuti huset finns härden A2353, som möjligen kan knytas till huset. I A2353 framkom ben (F33) och fragmentarisk keramik av obestämbar järnålderstyp (F34).

Konstruktionen i släntpartiet

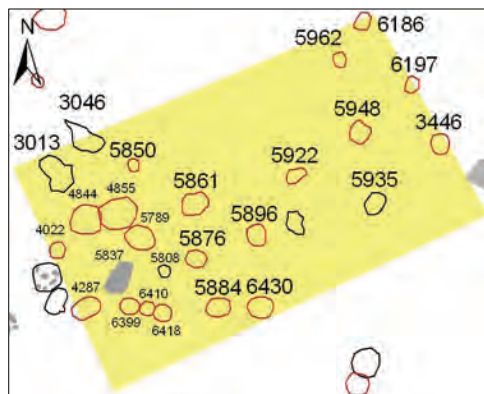
I släntpartiet mellan det högre belägna bebyggelseområdet och lägre terräng finns en större rektangulär konstruktion, som här tolkas som någon form av hägnad eller annan agrar struktur. Utifrån den regelbundna planformen associerar konstruktionen även om en huslämning, men lutningen på platsen bedöms som alltför kraftig.

Konstruktionen har storleken 10 x 4,3 meter. Två av sidorna är mycket tydliga, med kraftiga och ofta stenskodda stolphål. Ännu en sida kan urskiljas. I området mellan dem finns ytterligare, parallella stolprader. Mellanrummet mellan de inre stolphålen är 1,5–2 meter. Möjligen kan två stenpackningar, A3013 och A3046, knytas till konstruktionen.

Konstruktionen är således av jämförelsevis stora dimensioner. I två av stolphålen, A5789 och A5876, framkom bränd lera (F28 respektive F23).

En intressant detalj finns i konstruktionens sydvästra hörn, där de extra täta och kraftiga stolphålen A4844 och A4855 avgränsar en liten kvadratisk struktur. Två av stolphålen har dessutom en kraftig stenskoning. I A4844 framkom bränd lera (F50). I anslutning till detta hörn finns också en stolprad, som avviker i riktning från den övriga konstruktionen. Stolphålsraden är 5 meter lång och består av 5 relativt tätt ställda stolpar (A5884, A6399, A6410, A6418 och A6430), som kan ha varit sammanbundna på något sätt.

Hägnadssystemet bör knytas till den senvikingatida gårdsanläggningen som representeras bland annat av hus 4. Ett av stolphålen i hägnaden, A4844, ¹⁴C-daterades till perioden 980–1160 e Kr, vilket överensstämmer med dateringen av hus 4.

Figur 32. Plan över hägnaden. Skala 1:200.

A3013	Stenpackning.
A3046	Mörkfärgning.
A3446	Stolphål med stenskoning. Sydöstra hörnet av konstruktionen.
A4022	Stolphål i västra delen.
A4287	Stolphål i sydvästra hörnet av konstruktionen.
A4844	Stolphål med kraftig stenskoning. Har ¹⁴ C-daterats till 980–1160.
A4855	Stolphål med kraftig stenskoning.
A5789	Inre stolpe.
A5808	Mörkfärgning i södra delen av konstruktionen.
A5837	Sten som ligger i den södra stolpraden.
A5850	Stolphål.
A5861	Inre stolpe.
A5876	Stolphål som ligger i den södra stolpraden.
A5884	Stolphål som ingår i den tätt ställda raden vid sydvästra hörnet.
A5896	Stolphål som ligger i den södra stolpraden.
A5922	Inre stolpe.
A5935	Stolphål med stenskoning som ligger i den södra stolpraden.
A5948	Inre stolpe.
A5962	Inre stolpe.
A6186	Stolphål i östra delen av konstruktionen.
A6197	Stolphål i östra delen av konstruktionen.
A6399	Stolphål som ingår i den tätt ställda raden vid sydvästra hörnet.
A6410	Stolphål som ingår i den tätt ställda raden vid sydvästra hörnet.
A6418	Stolphål som ingår i den tätt ställda raden vid sydvästra hörnet.
A6430	Stolphål som ingår i den tätt ställda raden vid sydvästra hörnet.

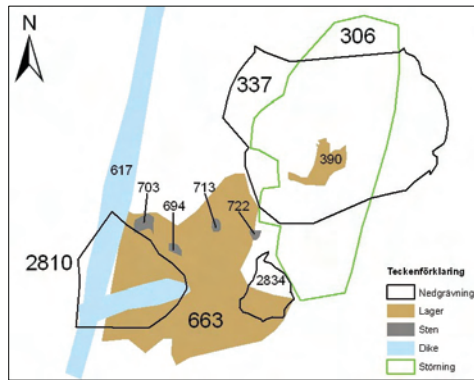
Figur 33. Översiktlig tabell över de anläggningar som knutits till konstruktionen. För mer detaljerad beskrivning hänvisas till bilaga 1, längst bak i rapporten.

Lämningar efter smide

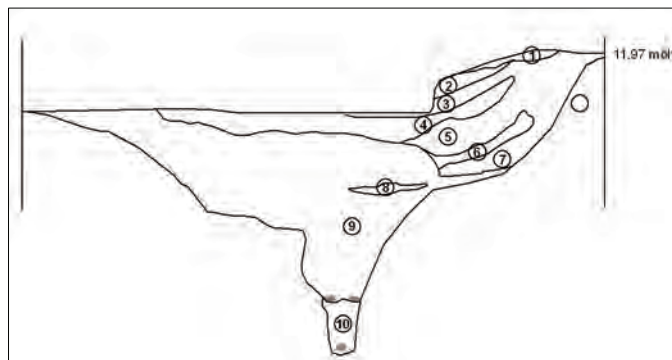
I ett av undersökningsytans lägre partier framkom ett gropsystem bestående av tre större nedgrävningar, A337, A2810 och A2834. Platsen ligger ungefär 10 meter öster om bebyggelsen på höjden (se fig 8 och 34) Redan vid den arkeologiska utredningen år 2004 framkom indikationer på smidesverksamhet i form av en stensamling innehållande en hel del slagg samt fyndet av en bottenskålla.

Under förundersökningen år 2005 framkom ytterligare sju bottenskållor samt en hel del smidesslagg i en av nedgrävningarna. Vid detta tillfälle togs också kolprov i ett av kulturlagren kring nedgrävningarna, som gav dateringen 1030–1220 med kal 2 sigma (Egebäck 2005, s. 13).

Utifrån indikationerna framlades hypotesen om att det rörde sig om en vikingatida eller tidigmedeltida ässja. Anläggningarna i komplexet undersöktes av personal från Dalarnas Läns Museum, med erfarenhet av smidesrelaterade lämningar.

Figur 34. Plan över groparna med slaggyfynd. Skala 1:200.

Figur 35. Sektionsritning genom A337. Skala 1:40.

Lagerbeskrivning:

1. Myllinblandad sand med innehåll av lera, kol, sot och sten. Innehöll smidesslagg, järnfragment och lerklining.
2. Lera med inblandning av sand och enstaka myllinlag.
3. Myllinblandad sand med innehåll av kol, sot och sten. Innehöll smidesslagg, järnfragment och lerklining.
4. Sand.
5. Myllinblandad sand med innehåll av kol, sot och sten. Innehöll smidesslagg, järnfragment och lerklining.
6. Lera med innehåll av kol och sot.
7. Ler- och sandblandad mylla med innehåll av kol, sot, sten, lerklining och smidesslagg.
8. Lerlins med stort innehåll av kol och sot.
9. Lera med viss inblandning av träfibrer, kol samt enstaka sten.
10. Lera.

A337	Nedgrävning, grop med slag i fyllningen.
A390	En del av fyllningen i A337.
A663	Aktivitetslager mellan groparna.
A694	Sten, som kan vara rest av syll till enklare överbyggnad.
A703	Sten, som kan vara rest av syll till enklare överbyggnad.
A713	Sten, som kan vara rest av syll till enklare överbyggnad.
A722	Sten, som kan vara rest av syll till enklare överbyggnad.
A2810	Nedgrävning, grop.
A2834	Nedgrävning, grop.

Figur 36. Översiktlig tabell över de anläggningar som kunnat knytas till gropsystemet. För mer detaljerad beskrivning hänvisas till bilaga 3, längst bak i rapporten.

Smideslämningarna avtecknar sig som ett gropsystem bestående av tre större nedgrävningar, A337, A2810 och A2834. I en av nedgrävningarna, A337, framkom vid slutundersökningen ytterligare slag bestående av både slagglumpar och bottenskällor

(F97, F98, F99, F100 och F101) samt lerklining (F95). Slagg hade tidigare påträffats både under den arkeologiska utredningen och förundersökningen (Egebäck 2004; 2005) och framkom även i grophuset (F88) och Hus 1 (F37).

Gropkomplexet hade störts av den yngre nedgrävningen A306 och ett sentida dike, A617. Det senare sträcker sig över hela undersökningsytan.

A337 hade en betydande utbredning i ytan, 5,9 x 5,5 meter. Nedgrävningen var skålformad och ca 1 meter djup med en 0,6 meter djup trattformad fördjupning i mitten. Under fältarbetet tolkades lämningen som en grop avsedd för att hitta vatten och som sedan snabbt fyllts igen. Mindre ras längs kanterna samt att gropen hade tio olika fyllningar tyder dock på att gropen måste ha stått öppen en längre tid.

A2810 är 2,9 x 2,8 meter. A2834 är mindre till omfattningen, ca 1,7 x 1,4 meter.

Utöver de tre nedgrävningarna framkom också en oklar mörkfärgning, som inte undersöktes. Det är därför möjligt att en ytterligare grop finns på platsen.

Kring de tre nedgrävningarna hade ett antal större lager avsatts, av vilka A663 med storleken ca 5,4 x 4,7 meter var det mest omfattande. Lagren tolkas som omrörda och upptrampade aktivitets- eller markytor som genererats av aktiviteterna i groparna.

I lagren fanns fyra stenar, A694, A703, A713 och A722, som kan utgöra rester efter en enklare, vägglös överbyggnad till groparna med smideslämningar. Stenarna låg samtliga i A663. Möjligen kan man, med tanke på fynden av lerklining, tänka sig enklare lerklinade väggar. På en tidigmedeltida gård i Sommaränge, Uppland, framkom smideslämningar omgivna av endast ett fåtal stolphål samt en del sten. Även här tycks det alltså ha rört sig om en mycket enkel överbyggnad (Schmidt Wikborg 2006, s. 39ff).

Sammantaget tolkas därför gropsystemet som ett antal enkla smidesgropar. Bruket av dem har genererat aktivitetslager och de kan ha haft någon form av enkel och tillfällig överbyggnad. Sannolikt rör det sig om tillfälliga anläggningar.

Enklare typer av ässjor kan utgöras av en grop i marken (Englund, Grandin & Hjærtner-Holdar 2000, s. 2). Ässjorna kan vara fodrade med sten eller lera, men någon sådan konstruktion kunde inte urskiljas i Sofielund. Det kan därför röra sig om en enkel smidesgrop för husbehov, eller rentav en byggnadsässja vars funktion upphört efter gårdens uppförande.

En ässja eller smedja var en viktig del av vikingatidens gårdar. På grund av brandrisken vid sådana aktiviteter förlades de ofta utanför den övriga gårdsbebyggelsen – ett läge som överensstämmer med groparna i Sofielund.

Kultområdet

I nordöstra delen av undersökningsområdet framkom ett område med en koncentration av stolphål, pinnhål och härदार. Lägena var sådana att flera av stolp- och pinnhålen kan tolkas som resterna efter en hägnad som ramat in ett mindre område med härदार och stolphål. I flera av stolphålen fanns deponeringar. Området där dessa lämningar fanns var vattensjukt, och tycks ha varit utsatt för upprepade översvämningar.

Stolphål

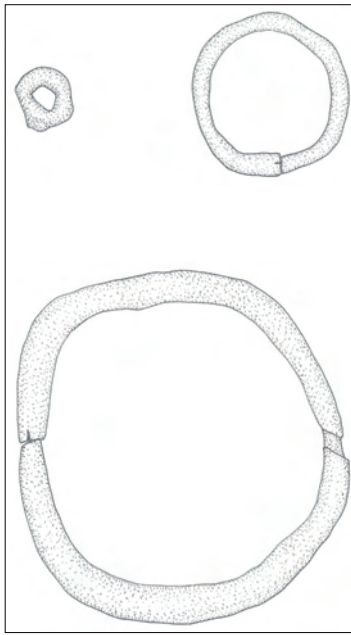
På den lägre belägna marken i undersökningsområdets nordöstra del framkom en liten koncentration av stolphål, A4417, A4434, A4443 och A4694. Stolphålen var samlade i en tät grupp och utmärkte sig framför allt genom en koncentration av små järnringar, som tolkas tillhöra typen amulettringar.

Figur 37. Plan över stolphålssamlingen inom kultområdet. Skala 1:200.

A4417	Stolphål.
A4434	Stolphål.
A4443	Stolphål.
A4694	Stolphål.

Figur 38. Översiktlig tabell över de stolphål som kunnat knytas till kultområdet. För mer detaljerad beskrivning hänvisas till bilaga 3, längst bak i rapporten.

Figur 39. Teckningar på en del av fynden av amuletringar, där den skiftande storleken framgår tydligt. Över: Fynd 15, under: Fynd 13. Skala 1:2. Teckningar av Anna Lihammer.

Koncentrationen av amuletringar var mest markant i stolphålet A4417, som med storleken 0,7 x 0,5 meter också var det största stolphålet. I dess fyllning framkom sammanlagt 5 hela järnringar (F9, F13, F15, F16) och 34 järnfragment bestående av 4 böjda spikar, ett fragment av ett ringspänne i järn med bevarad nål samt 27 fragment av järnringar (F14), samt ett järnbleck (F10), en spik (F12), en järnten (F8) och en järnnit (F11). Samtliga ringar var runda, saknade hängen och storleken varierade. Även de många ringfragmenten kommer från runda ringar. Det är dock möjligt att några av de mindre ringarna ursprungligen suttit på en större ring. Stolphålet hade en kraftig stenskoning, och järnringarna hade placerats inom denna. I stolphålet A4434 framkom ett järnbeslag (F2) och i stolphålet A4694 framkom en järnten (F1). I närheten finns också de ej undersökta A1908 och A1988, som kan vara ytterligare stolphål.

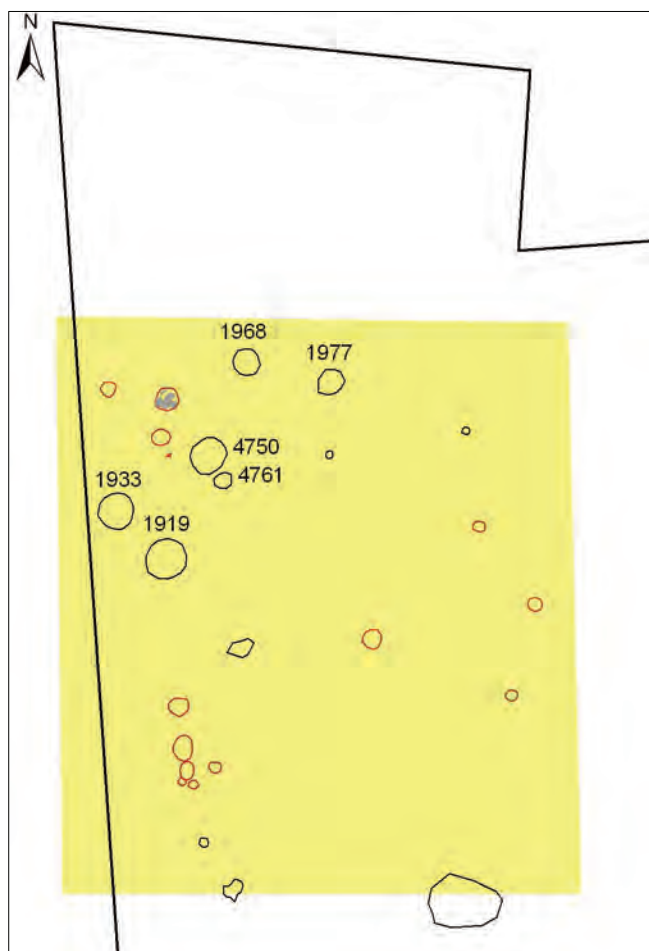
Järnringarna tolkas som amuletringar. Liknande järnringar har nyligen exempelvis framkommit vid en undersökning av en mindre vikingatida eller tidigmedeltida verkstadsplats i Farsta gårde (Andersson 2004, s. 15f), samt på Lilla Ullevi bytomt i Bro socken (muntlig uppgift Mathias Bäck, RAÄ UV-Mitt). På den sistnämnda platsen påträffades de i samband som gör att de måste knytas till kultutövning. I Borg i Östergötland påträffades amuletringar deponerade utanför västra delen av en mindre byggnad som tolkades som ett kulthus. Detta hus låg invid en stenlagd gårdsplan (Nielsen 1996, s. 99f). I Sanda i Uppland påträffades en konstruktion som tolkades som ett kulthus eller harg och här påträffades även amuletringar (Åqvist 2004, s. 27f). I Pollista påträffades amuletringar med hängen och torshammarringar och kors. Här hade föremålen deponerats vid gårdens viktigaste byggnader (Hållans & Svensson 1998, s. 49).

Fyndkategorin förekommer även i depåfynd. Ett av de mest kända är depåfyndet med 1 400 amuletringar från Dungårda i Dalhem på Gotland. På Helgö har man funnit en depå med ringar nedanför en brant klippvägg. Här fanns även en del ringar med votivhängen (Thälin-Bergman 1983, s. 260ff).

Amuletringar har även påträffats i gravar, och tycks då ofta ha placerats i gravarna sekundärt (Bratt 2003, s. 34). Även här avtecknar de alltså snarare kulthandlingar än regelrätta gravgåvor.

Härdar

Stolphålen omges av en samling härdar. Två av härdarna i härdområdet, A4750 och A4761, ligger så pass tätt att de först mättes in som en enda anläggning. I härdarna framkom inga fynd, inte ens ben.

Figur 40. Plan över härdarna inom kultområdet. Skala 1:200.

A1919	Härd.
A1933	Härd.
A1968	Härd.
A1977	Härd.
A4750	Härd.
A4761	Härd.

Figur 41. Översiktlig tabell över de härdar som kunnat knytas till kultområdet. För mer detaljerad beskrivning hänvisas till bilaga 3, längst bak i rapporten.

Härdområdet är inte avgränsat inom undersökningsytan, men tycks avta mot söder, öster och norr. Däremot finns sannolikt fler härdar utanför undersökningsområdets nordvästra begränsning. Härdar i anslutning till en förmodad kultplats har noterats i Lilla Ullevi (muntlig uppgift Mathias Bäck, RAÄ) men också på andra platser runt omkring i Mälardalen, exempelvis i Säby och Sanda (Åqvist 1996, s. 115).

Kolprov från två av härdarna ¹⁴C-daterades, och dateringarna gav en spretig bild. Den ena, från A4750, visade på en datering till perioden 575–670 e Kr. Kolprovet från den

andra härden gav en datering till medeltid. Provet gav två olika dateringar; 1310–1360 respektive 1380–1450 e. Kr. Den senare dateringen bedöms som troligast.

Rester efter hägnad

Runt omkring härdarna och stolphålen med deponeringarna finns även ett antal pinnhål och mindre stolphål, som kan sättas i samband med de kultiska aktiviteterna. Sannolikt är de rester efter någon form av markeringar eller rentav inhägnad.

Figur 42. Plan över pinnhålerna inom kultområdet. Skala 1:200.

A1998	Mindre stolphål
A2007	Pinnhål/mindre stolphål
A2014	Mindre stolphål
A3832	Mindre stolphål
A3839	Mindre stolphål
A3846	Mindre stolphål
A3854	Pinnhål/mindre stolphål
A3860	Pinnhål/mindre stolphål
A3869	Mindre stolphål
A3876	Mindre stolphål
A3896	Pinnhål/mindre stolphål

Figur 43. Översiktlig tabell över de pinnhål som kunnat knytas till kultområdet. För mer detaljerad beskrivning hänvisas till bilaga 3, längst bak i rapporten.

En del av pinnhålerna formar en rad som bör tolkas som resterna efter en inhägnad, men inget klart mönster kan urskiljas. Sammanfattningsvis tycks pinnhålerna avgränsa

kultområdet mot den övriga boplatsen och ansluter dessutom till stolphålen med deponeringar.

Området med härdar, stolphål och pinnhål tolkas sammanfattningsvis som ett mindre kultområde, avsett för gårdens eller gårdarnas egna kultutövning.

Tegelugn

I den sydöstra delen av undersökningsytan framkom en större anläggning, som tolkades som resterna efter en tegelugn (se fig 8).

Vid avbaningen år 2005 framträdde ugnen som en mörkfärgning med storleken 3 x 2 meter. Den var avgränsad mot den omgivande ytan genom en krans av markant rödfärgad bränd lera. I anläggningens norra del fanns en ca 0,5 meter lång och 0,2–0,3 meter bred kanal. På ytan strax väster om tegelugnen påträffades vid rensning en bultlåsnöckel (F17), som dock saknar fyndkontext.

På grund av omfattande översvämningar inom denna del av ytan undersöktes ugnen inte förrän år 2007. Vid undersökningstillfället hade den därför befunnit sig under vatten i drygt 1,5 år, något som naturligtvis påverkat undersökningsresultatet. Dessutom hade maskinarbeten i samband med anläggandet av en VA-ledning i närheten förstört delar av anläggningen.

Skadorna gjorde att ambitionsnivån vid undersökningen minskades. De fick även till följd att det blev nödvändigt att avbana ned ytan kring ugnen ytterligare 0,1 meter innan undersökning blev möjlig.

Tegelugnen undersöktes i sektion. Profillinjen lades i nordsydlig sträckning över dike, rökkanal och kammare. Anläggningens västra del grävdes med maskin 0,1 meter i taget, formen i plan noterades och fyllningen undersöktes översiktligt.

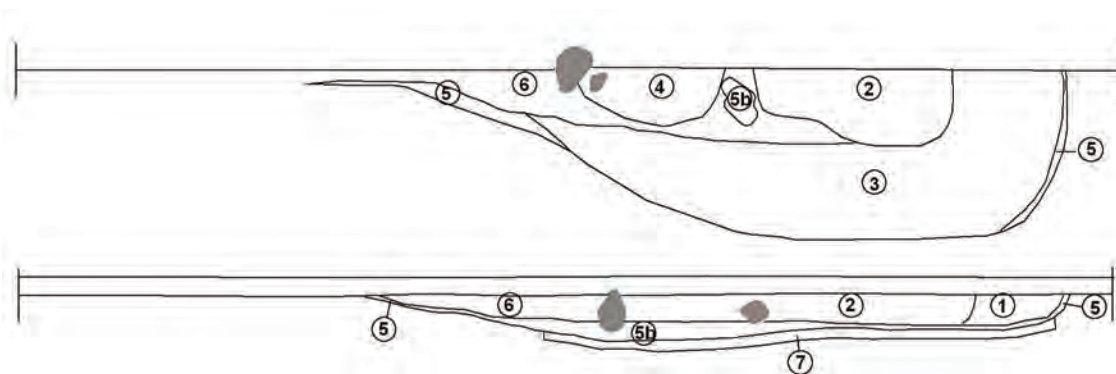
Resterna efter tegelugnen bestod av en kvadratisk kammare och en rökkanal. Kammaren hade en relativt regelbunden kvadratisk form och utgjorde en tydlig 0,2 meter djup nedgrävning. Nedgrävningens lutning antyder en lätt välvd form. Kammarens botten var slät, med en svag fördjupning i norra delen i anslutning till övergången till rökkanalen. Botten utgjordes av bränd, fragmenterad lera vars tjocklek och utseende varierade något över anläggningen.

Övergången mellan kammaren och rökkanalen bestod av ett område med sot och kol samt värmepåverkade skarpkantade stenar. Detta område var ungefär 0,75 x 0,4 meter. Kanalen började i mitten av kammarens norra del med en bredd på 1,3 meter för att därefter fortsätta norrut, smalna av, till en bredd på 0,25 meter. Längden var ca 1,7 meter.

Ugnens begränsning utgjordes av fragmenterad bränd lera, och tolkades som rester efter inrasade väggar. Den södra begränsningen var relativt rak, medan östra och västra sidan var något mera konvexa. Både i och kring ugnslämningen fanns mycket bränd lera och tegelfragment. I ugnens östra del kunde ett rundat område, 1,3 x 1,2 meter stort, identifieras. Detta avvek från omgivningen genom en lucker grå sandblandad lerfyllning med stort inslag av bränd lera och det är oklart hur detta ska tolkas.

Figur 44. Planritning över tegelugnen. Skala 1:40.

Figur 45. Sektionsritning över tegelugnen. Skala 1:40.

Lagerbeskrivning (gäller båda sektionerna)

1. Fragmentarisk bränd lera.
2. Grå lera med stort inslag av fragmentarisk bränd lera.
3. Fragmentarisk bränd lera.
4. Sot, kol samt värmepåverkade, skarpkantade stenar.
5. Fragmentarisk bränd lera. I den lins som kallas 5b var den brända leran mer kompakt än i övriga lager
6. Grå lera, bedöms som sekundärfyllning.
7. Värmepåverkad lera med en del rostutfällning.

A3598	Tegelugn
A3607	Sot och kol
A3616	Stenigt parti

Figur 46. Översiktlig tabell över de anläggningar som kunnat knytas till tegelugnen. För mer detaljerad beskrivning hänvisas till bilaga 3, anläggningstabell längst bak i rapporten.

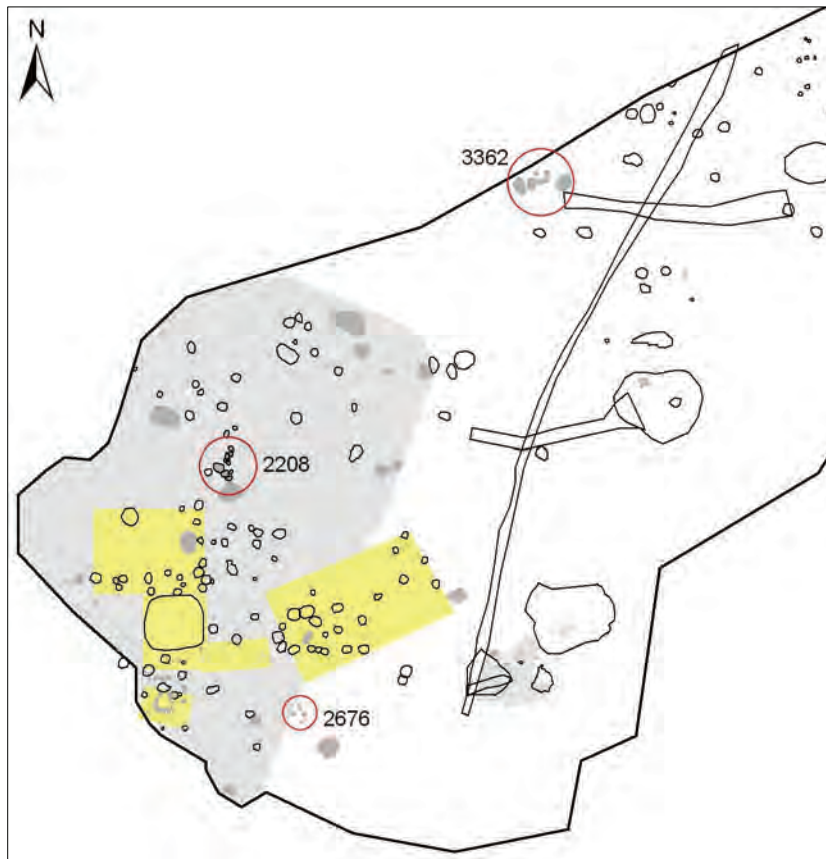
Figur 47. Fotografi över tegelugnen, A3598. Fotograferad av Christina Svensson år 2007.

Den övergripande utformningen med regelbunden firsidig grundplan och rökkanal överensstämmer med andra kända undersökta tegelugnar. På de övre delarna av ugnen bör det också ha funnits fyrkanaler (Ericson 2007, s. 10), men några sådana kunde inte identifieras vid undersökningen.

I närområdet fanns inga andra anläggningar som med säkerhet kunde knytas till tegeltillverkning. Detta kan jämföras med en tidigmedeltida tegelugn som undersökts i Dalby, Skåne. Denna ugn saknade både arbetsytor och fyrgrav, vilket tolkades som att det varit en relativt enkel ugn, antagligen använd endast en enda gång. Däremot hade den ett antal mycket tydliga fyrkanaler, som avtecknade sig genom opåverkad steril jord (Ericson 2007). En annan, något senare tegelugn (1320–1450 e Kr), har undersökts i Sommaränge i Uppland. Denna är mera lik ugnen i Sofielund. Formen var konvex och ugnen hade bara en tydlig kanal i ena kortänden. Liksom i Sofielund avtecknade den sig som en tydlig, rödbränd yta (jämför Schmidt Wikborg 2006, s. 35ff). De uppenbara likheterna mellan ugnen i Sofielund och ugnen i Sommaränge skog antyder att även denna ugn bör hänföras till andra delen av medeltiden, även om någon säker datering saknas. I detta sammanhang är uppgifterna om att bönderna i trakten under 1500-talets mitt tvingades tillverka och leverera tegel till uppförandet av Strömsholms slott intressanta. Endast sporadiska tegelrester påträffades på själva platsen, teglet tycks alltså inte ha varit avsett för byggnader på platsen. De tegelrester som påträffades är trasiga och har troligen kasserats.

Övriga strukturer

Inom undersökningsområdet framkom även ett antal stolphålskoncentrationer, fragment av syllstensrader och andra strukturer som inte kunde tillskrivas någon säker tolkning (se fig 48). Bilden försvåras av den ostratifierade lagerbilden. Sannolikt är flertalet av dem rester efter byggnader, hägnader eller andra agrara strukturer såsom exempelvis torkställningar, tjuderpålar eller humleodlingar.

Figur 48. Planritning över stensyllsresterna. Skala 1:500.

A2208 – Rest av stensyll

Inom det medeltida bebyggelseområdet, avtecknat av A2023, finns en prydlig stenrad, A2208. Stenraden består av 11 stenar och ligger i nästan rak nordsydlig riktning. Den täcker en yta av 3,2 x 1 meter. Konstruktionen passar inte med någon annan struktur inom undersökningsområdet, men passar väl i riktning med husen i närheten. Stenarna tolkas därför som rester av en stensyllsgrund.

A2676 – Stenpackning

Anläggningen består av en fint lagd rektangulär stenpackning, ungefär 1,2 x 0,93 meter. Ingen fyllning noterades mellan stenarna. Stenpackningen kan utgöra rest efter en byggnad eller möjligen en ugsrest.

A3362 – Hörn av stensyll

Vid undersökningsschaktets norra begränsning fanns en mindre, rektangulär stenpackning, A3362, med storleken ca 3,3 x 2,85 meter.

De inmätta stenarna bildar en prydlig linje och sannolikt rör det sig om hörnan på en stensyllsgrund som i huvudsak låg utanför schaktgränsen. Inga andra strukturer som kan knytas till A3362 identifierades.

Stolphålskoncentration 1

I den nordligaste delen av höjdpartiet finns en stolphålskoncentration som sannolikt utgör resterna efter ett hus (se figur 50). Stolphålen är fördelade över ett område med storleken 10 x 5 meter. Möjligen kan även stolphålen A5594, A5640 och A5654 knytas till huset, då i form av en liten utbyggnad vid byggnadens västra sida. En härd, A6554, passar med sitt läge väl in i husstrukturen.

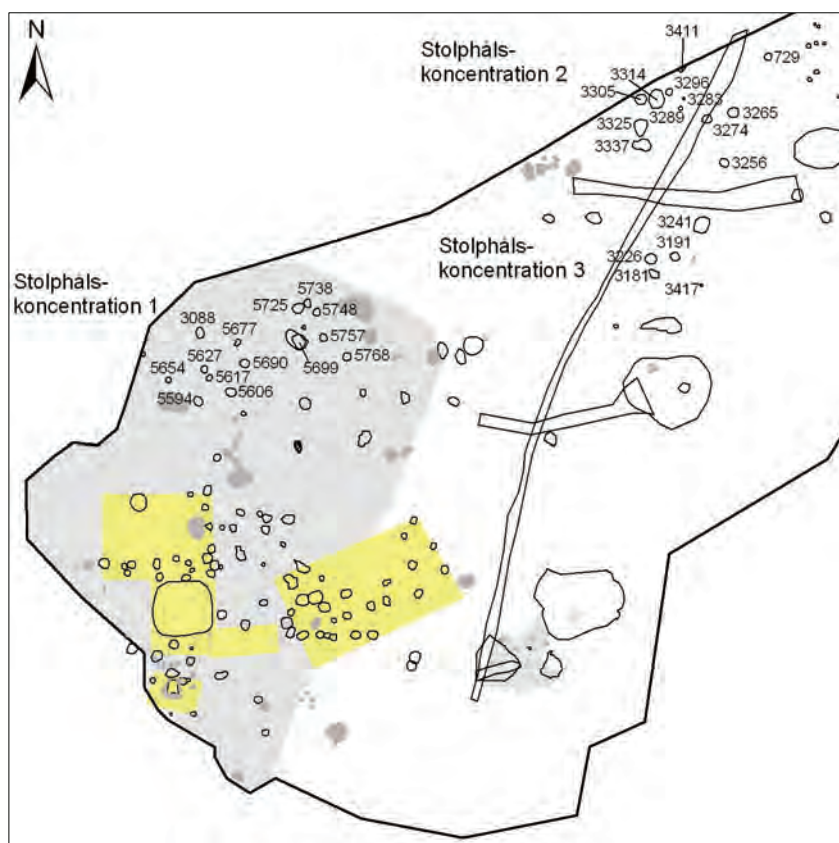
A3088	Stolphål.
A5594	Stolphål.
A5606	Stolphål.
A5617	Stolphål.
A5627	Stolphål.
A5640	Stolphål.
A5654	Stolphål.
A5677	Stolphål.
A5690	Stolphål.
A5699	Stolphål.
A5716	Stolphål.
A5725	Stolphål.
A5738	Stolphål.
A5748	Stolphål.
A5757	Stolphål.
A5768	Stolphål.
A6554	Härd som kan knytas till stolphålskoncentration 2.

Figur 49. Tabell över de anläggningar som knutits till stolphålskoncentration 2.

Stolphålen kan inte med säkerhet fogas samman i ett hus, men läget passar mot bakgrund av de säkra husen väl in i en gårdsstruktur.

Stolphålskoncentration 2

I slutningen finns också en koncentration av större stolphål inom ett ca 9 x 4,5 meter stort område (se figur 50). Koncentrationen skärs av det sentida diket A617. Inget klart mönster formas av stolphålen, men de kan vara rester efter en byggnad som legat nära hus 6. Möjligen kan stolphålen även knytas till den intilliggande stenpackningen A3325.

Figur 50. Planritning som visar stolphålskoncentrationerna 1–3. Skala 1:500.

A729	Stolphål.
A3256	Stolphål.
A3265	Stolphål.
A3274	Stolphål.
A3283	Stolphål.
A3289	Stolphål.
A3296	Stolphål.
A3305	Stolphål.
A3314	Stolphål.
A3325	Stenpackning som kan ingå i stolphålskoncentration 1.
A3337	Stolphål.
A3411	Stolphål.

Figur 51. Tabell över de anläggningar som knutits till stolphålskoncentration 1.

Stolphålskoncentration 3

En liten grupp stolphål ligger invid rännorna A5268 och A5279, men de bildar ingen klar struktur (se figur 49). De ligger inom ett 4 x 4 meter stort område. De är sannolikt inte rest efter ett hus, utan snarare någon annan form av struktur eller konstruktion.

I en intilliggande stenpackning, A3241, framkom ben (F49) samt en hästsko (F57). I detta område framkom även en pärla vid förundersökningen.

A3181	Stolphål.
A3191	Stolphål.
A3226	Stolphål.
A3241	Stenpackning.
A3417	Stolphål.

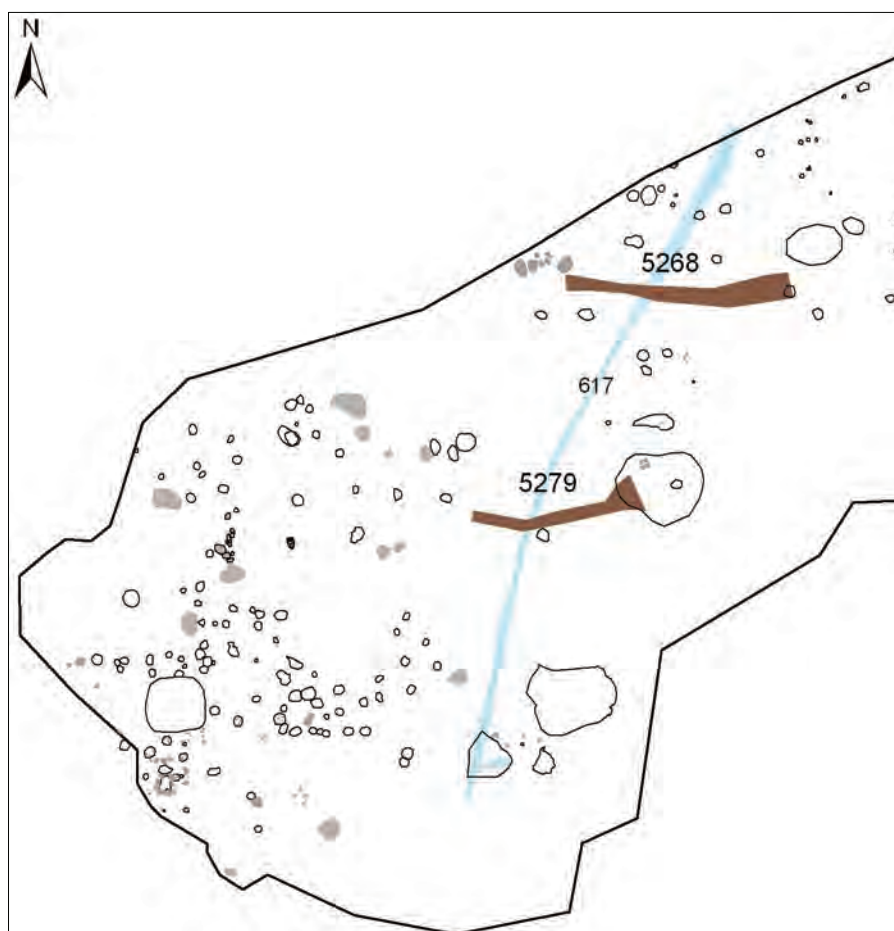
Figur 52. Tabell över de anläggningar som knutits till stolphålskoncentration 3.

A5268 och A5279 – Rännor

Inom undersökningsområdet mellersta del framkom två avlånga rännor, A5268 och A5279. Rännorna ligger parallellt med varandra och löper i öst-västlig riktning ned från det centrala gårdsområdet mot de lägre partierna i öster. Avståndet mellan dem är ca 45 meter.

A5268 är ca 14,9 meter lång. I östligaste delen finns stolphålet A3459, som dock inte undersöktes. I väster ansluter A5268 väl till riktningen hos stenarna i A3362, som tolkats som rest efter en stensyllsgrund.

Den andra rännan, A5279 är ca 11,6 meter lång och mynnar ut i ett större gropsystem, A3102. Gropsystemet undersöktes med maskin, varvid minst 4 separata nedgrävningar kunde konstateras. På ett djup av 0,6 meter framkom även ett organiskt lager med trärester, vilket indikerar att det funnits någon form av konstruktion i gropsystemet. I gropsystemet fanns också kraftiga kol- och sotlinser.

Figur 53. Planritning som visar rännorna (bruna). Den blåmarkerade anläggningen är ett sentida dike, A617. Skala 1:500.

Övrigt

I Sofielund fanns det även ett stort antal anläggningar och strukturer som inte var möjliga att knyta till någon struktur – och inte heller möjliga att tolka. Dessa presenteras endast i tabellform (bilaga 3) i slutet av rapporten.

Det fanns även en hel del markfasta block på platsen, vilka kan ha utnyttjats i konstruktioner såsom påvisats på andra platser (jämför Svensson, Spijkerman et al 2005).

Fyndmaterialet

Med tanke på att platsen varit bebyggd under stora delar av både vikingatiden och medeltiden var fyndmaterialet anmärkningsvärt begränsat. Detta är en bild som överensstämmer med fyndbilden från många bytomter och annan medeltida landsbygdsbebyggelse i Mälardalen. En förklaring är sannolikt att majoriteten av vardagsföremålen varit tillverkade i trä. Det omfattande fyndmaterialet i trä från Västannortjärn i Dalarna ger en inblick i mängden och variationen hos den medeltida materiella kultur som en gång funnits i landsbygdens gårdar och byar (Ersgård 1997; 2002).

Det mesta av fyndmaterialet har redan berörts i samband med de kontexter de påträffades i. Syftet i detta avsnitt är att kort presentera fyndbilden på platsen och översiktligt diskutera fyndspridningen.

Järnföremål

Vid undersökningen framkom 34 fyndposter järnföremål, sammanlagt 82 föremål.

En stor del av dessa föremål påträffades inom kultområdet i undersökningsområdets nordöstra del. Majoriteten var deponerade i stolphålet A4417 i kultområdet. Här framkom 5 järnbleck (F10), en nit (F11), 5 hela amulettringar (F13 och F15, se figur 39) samt sammanlagt 34 järnfragment bestående av 4 böjda spikar, 3 tenar, ett fragment av ett ringspänne i järn med bevarad nål samt 27 fragment av trasiga amulettringar (F12, F14 och F16). I det intilliggande stolphålet A4434 framkom ytterligare en amulettring (F9), två bleckfragment (F2) och två tenfragment (F8). I stolphålet A4694 påträffades en järnten (F1).

I övrigt uppvisade metallfynden en betydande koncentration till de olika husen på platsen.

En större koncentration av järnfynd framkom i hus 1, rökstugan. I lager 4868, som utgör fundamentlager för rökugnen framkom en armborstspilspets (F3), en brodd (F4), en ten (F5) och två nitar, varav en båtnit (F54). I raseringslagret efter rökugnen, A420, påträffades en järnten (F116). I mullbänken i samma hus, A4755, påträffades en spik (F59).

I grophuset, A5525, påträffades en sisare (F7) och en spik (F89). Spik framkom också i A827 (F47), som är ett stolphål i hus 4.

I en härd som i övrigt saknar rumsligt samband med någon annan struktur, A3575, framkom en spiralformad ten (F6). Tenen har sannolikt varit virad runt något.

Vid undersökningen framkom även rester av hästutrustning i form av två hästskor (F57 och F65) och en hästkosöm (F85). Den ena hästskon var av små dimensioner och framkom i A3241, som är en stenpackning inom stolphålskoncentration 3. Den större hästskon F57 framkom i lager A2106, som är tolkat som ett raseringslager efter hus 5. Hästkosömmen saknar kontext, men påträffades vid rensning invid A3362, som är en stenpackning som tolkats som rest efter en stensyll.

Flera järnföremål utgörs av rensfynd, och saknar därmed kontext. Detta gäller exempelvis två nycklar. Den ena är en bultlåsnyckel (F17) som påträffades strax väster om tegelugnen i sydöstra delen av undersökningsområdet. Den andra nyckeln (F18) är

en stor nyckel från historisk tid. Detta gäller även ett antal små oidentifierade järnföremål (F48), redskapsdelar (F80) och två järntenar (F82, F86).

Slagg

Vid undersökningen framkom 8 fyndposter slagg, sammanlagt 17 slaggklumpar. Av slaggfynden så utgjordes fyra av bottenkällor (F97, F98, F99 och F100). Övriga utgjordes av mindre slaggklumpar (F37, F56, F88, F92 och F101), där F37 och F56 avviker från de övriga på så sätt att deras vikt är lägre. F37 framkom i A5303 (hus 1), medan F56 är ett kontextlöst rensfynd. F88 framkom i grophuset A5525, F92 saknar kontext och all övrig slagg påträffades i A337, som tolkades som en enkel grop för smide.

Slaggen fördelar sig i tre olika typer; bottenkällor, slaggklumpar med samma utseende och vikt som bottenkällorna samt slaggklumpar med betydligt lägre vikt. Resurserna för slagganalyser omförhandlades dock till ytterligare ¹⁴C-analyser under fältfasen, så det finns ingen möjlighet att utreda skillnaderna närmare.

Keramik

Vid undersökningen framkom 10 fyndposter keramik, sammanlagt 18 fragment.

Majoriteten av keramiken utgjordes av grov, svart, grovmagrad och dåligt bränd keramik av yngre järnålderskaraktär (F25, F29, F34, F52, F58, F64 och F104). F52 och F104 framkom i fundamentlagret till rökugnen i hus 1, A4868. F58 påträffades någonstans i A2023 och F34 i A2353, som är en härd inom hus 5. De övriga saknar kontext.

Bland den klart medeltida keramiken fanns en stengodsskärva (F109), som framkom i A4868, som är fundamentlagret för rökugnen i hus 1, och 6 stycken fragment av glaserat rödgods (F66) som dock saknar anläggningsnummer. Skärvorna är mycket små och det rör sig sannolikt om ett fat av något slag.

F26 är tveksam och saknar dessutom anläggningsnummer.

Stenföremål

Vid undersökningen framkom 2 fyndposter skiffer, sammanlagt två föremål, samt en fyndpost flinta (ett föremål).

Båda skifferföremålen utgörs av brynen. F24 är ett fragment av ett miniatyrbryne och framkom i A5059, som är tolkad som stöd Stolpe i rökugnen i hus 1. F40 är ett trasigt bryne med slispår. Detta bryne är ett rensfynd och saknar kontext.

Flintföremålet är ett litet flintavslag med krustan kvar på ena sidan (F51), som påträffades i A4868 i rökugnen. Avslaget har antydning till retusch, och kan ha använts som en liten enkel skrapa. En annan möjlighet är att det rör sig om eldslagningsflinta. Flintan är svallad.

Bränd lera och lerklining

Vid undersökningen framkom 30 fyndposter lerklining och bränd lera, sammanlagt 450 små fragment och klumpar. Många fragment var små och därmed svårbedömda.

Fynden av lerklining uppvisade en klar koncentration till husen och andra strukturer. Vad gäller husen påträffades lerklining i A4352 (F19) som är ett stolphål i hus 5, A4150 (F45) som är ett stolphål i hus 1 samt i ugnskontexterna A4868 (F72, F73, F102) och A6207 (F77). Lerklining framkom också på platsen med smideslämningar A337 (F95) och som rensfynd i A2023 (F20). Den största mängden utgjordes av F72. I denna fyndpost, samt i F102 framkom också sammanlagt tre fragment lerklining med märklig form. Fragmenten var rundade och regelbundna, och ska kanske tolkas som botten till något eller som en del av ugnens konstruktion.

Även den brända leran visade en klar koncentration till huslämningarna. Sannolikt är större delen av denna också lerklining, men fragmenteringsgraden är större. Vad gäller hus 1 så framkom bränd lera i mullbänken A4755 (F60), och i kontexter tillhörande rökugnen A420 (F117), A4868 (F53, F103, F111) och A5303 (F35, F36). I hus 2 framkom lerklining i A6207 (F69) samt de ugnrelaterade A6247 (F41) och A4107 (F96). I grophuset A5525 framkom F90. Ett antal fynd framkom också inom hägnadslämningarna i slänten, i A5876 (F23), A5789 (F28) samt A4844 (F50).

Övrig bränd lera framkom i anläggningar utan sammanhang, A3575 (F22) som är en hård, A4909 (F30, F31) som är ett stolphål inom det centrala bebyggelseområdet på höjden samt A3978 (F32) som är en hårdgrop. Bränd lera framkom även som rensfynd i lager A2023 (F83, F84, F91, F93) samt helt utan kontext (F61, F78).

Ben, tänder och horn

Vid undersökningen framkom 26 fyndposter ben, tänder och horn, sammanlagt 257 fragment. Detta antal är anmärkningsvärt lågt. Majoriteten av ben- och tandmaterialet utgörs av mycket små fragment.

Ett slipat fragment av hornavfall (F27) framkom i A4150, som är ett stolphål i hus 1. Fragmentet är alltför litet för att någon tolkning ska vara möjlig, men sannolikt utgör det rest av någon form av hantverk.

De brända benen var koncentrerade till de olika huslämningarna. I hus 1 framkom brända ben i A5303 (F39) och A4868 (F71, F108) och i hus 2 i A6207 (F67). Brända ben framkom även i två av stolphålen i hus 4, A827 (F46) och A860 (F62), samt som rensfynd i det omrörda lagret A2023.

Övriga ben och tänder följde samma mönster. De påträffades vad gäller hus 1 i A5303 (F39), A420 (F79, F115, F116) och A4868 (F70, F105, F107). I hus 2 framkom ben och tänder i A6207 (F68, F74) och A6247 (F42, F44). Ben framkom också i grophuset A5525 (F87), i stolphålen A860 (F63) och A868 (F55) i hus 4 och i hårdens inom hus 5 (F33). Bränd lera framkom också i A3241 (F49) som är en stenpackning inom stolphålskoncentration 3 samt som rensfynd i A2023 (F94). Slutligen saknar ett fynd, F81, kontext.

Tegel

Vid undersökningen framkom 3 fyndposter tegel, sammanlagt 13 fragment.

Samtliga framkom i A4868 (F110, F112 och F114). Samtliga utgörs av trasiga tegelstenar och ursprunglig storlek kan inte avgöras för någon av dem. De två fragmenten i F112 har dock rester efter kalkbruk.

Fyndsammanfattning

Sammanfattningsvis uppvisar alla fyndgrupper koncentrationer till de olika huslämningarna och andra strukturer inom undersökningsområdet. Endast en liten del har påträffats i andra anläggningar.

Föremålen av järn är koncentrerade till kultområdet, hus 1, grophuset, hus 5 samt till stolphålskoncentration 3. Fynden visar en spridning över både yngre järnålder och medeltid, med nyckeln från historisk tid (F18) som det sannolikt yngsta fyndet på platsen.

Slaggen visar förutom enstaka fynd i hus 1 och i grophuset en total koncentration till en och samma grop i området med smideslämningar.

Den del av keramikmaterialet som kan knytas till en anläggning eller kontext, kommer från A4868, som är fundamentlagret för rökugnen i hus 1. Detta gäller både den vikingatida och den medeltida keramiken.

Både den brända leran och lerkliningen är klart koncentrerade till huslämningarna. Lerkliningen påträffades i hus 1, hus 2, hus 5 samt i smideslämningarna. Den brända leran framkom i hus 1, hus 2, grophuset samt i hägnaden i slänten.

Samma mönster kan urskiljas i benmaterialet. Både de brända och de obrända benen var koncentrerade till hus 1, hus 2 och hus 4. Obrända ben framkom även i grophuset.

Tolkning och utvärdering

Undersökningen i Sofielund berörde bebyggelse från både sen vikingatid och medeltid. Sammantaget rör det sig om bland annat fem identifierade hus av olika typer och datering, smideslämningar, kultplats, tegelugn och ett antal hägnader, rännor och möjliga huslämningar. Bebyggelsekoncentrationen inom en liten yta är anmärkningsvärd, och hade förutom det stora antalet hus och rester av hus också avsatts i ett omrört och omfattande kulturlager, A2023, som täckte hela det mest intensivt utnyttjade området. Undersökningen berörde ett 3 600 m² stort område, men avgränsade trots detta inte fornlämningen.

Lägger man samman resultaten med bilden från det äldre kartmaterialet och Strömsholmsområdets 1500-talshistoria blir resultatet extra spännande. Det är möjligt att undersökningen i Sofielund lyckats uppfånga en av de bebyggelseenheter eller byar som försvann i och med upprättandet av Strömsholms slott och dess ägor. Möjligheten att det rör sig om en by understryks också av det omfattande omrörda kulturlagret och de många husresterna, eftersom detta tyder på att platsen röjts av ett stort antal gånger och att det rört sig om en relativt reglerad bebyggelse.

Resultatet är därför av stor betydelse för vår kunskap om närområdets historia. Det är också av betydelse om man ser till kunskapen om den sena vikingatidens och medeltidens bebyggelse i Mälardalen i stort.

Diskussion

Undersökningen har belyst flera olika aspekter av bebyggelsen på platsen såsom olika typer av hus, tegelugn, den rumsliga organisationen, samt människornas vardagliga kultutövning skönjbar i deponeringen av ett antal amuletringar i ett och samma stolphål invid ett mindre till synes inhägnat härdområde.

På platsen möter vi även ett varierat byggnadsskick, vilket associerar till andra undersökta platser från samma tidsskikt såsom Sanda och Pollista.

I Pollista påvisades en gradvis förändring av byggnadsskicket under perioden 700–1100-tal. Medan den äldre bebyggelsen bestod av stolpburna långhus, utgjordes den yngre av olika former av huskonstruktioner, i regel med takbärande väggar. Man kunde konstatera en stor variation av hustyper och hybridformer. Ibland hade ett och samma hus till och med haft olika slags väggkonstruktioner i olika delar. De medeltida husen i Pollista var ofta ganska små stensyllshus, men även ett stolpburet hus fanns (exempelvis Hållans & Svensson 1998, s. 27ff, 69).

Den första fasen i Sanda daterades till ca 550 e Kr. Från vendeltid och framåt fanns kulthus och terrass med husoffer och härdar. Grophus fanns på platsen redan ca 750, men blev inte vanliga förrän 950. De första stensyllshusen i Sanda byggdes ca 1050 och tycks ha tagit över bebyggelsebilden efter ca 1100. Samtidigt levde även stolphusarkitekturen kvar (Åqvist 2004, s. 48).

Vikingatiden i Mälardalen utmärks därför av ett mycket varierat byggnadsskick, där olika former av lösningar med takbärande väggar och fackverk är utmärkande (Hållans & Svensson 1998, s. 31). Undersökningen i Sofielund överensstämmer med denna bild. På platsen fanns stolpburna hus, både med takbärande väggar och med takbärande inre stolpar, samt skiftesverksarkitektur. De många fragmentariska resterna efter syllstenar tyder också på knuttimrade hus. Sådana behöver inte lämna särskilt mycket spår efter sig. I Sala gruvby, Västmanland, finns exempel från 1500-talet på knuttimrade hus som lags direkt på marken, det vill säga som helt saknar syll (Bergold & Öhnegård 1986). Från historisk tid finns det många belägg för syllösa och delvis syllösa knuttimrade hus från många olika delar av Sverige (Werne 1993). Även från det medeltida Västerås finns det belägg för hus som saknat stensyll. I kvarter Johannes i stadens centrala delar framkom 1972 rester efter byggnader där träsyllsramar vilade på trästubbar, en stubbe i vardera hörn av konstruktionen (Lihammer in prep).

Ett problem, som till viss del beror på att tydliga hus inte identifierades och dokumenterades i fält, är att många hus endast återstår i mindre delar. Även detta är en bild som är känd från andra tidigmedeltida platser, exempelvis Sommaränge skog. Det omfattande och heterogena kulturlagret, A2023, visar likheter med medeltidens bytomter i Mälardalen.

En spännande del av undersökningen är fyndet av de deponerade amuletringarna, som från samma typ av sammanhang även är kända från exempelvis Lilla Ullevi, Sanda och Pollista i Uppland samt Borg i Östergötland. I Sofielund är det den lokala kulten man möter. På många andra platser har man kunnat påvisa att vardagskulten fortlevde långt in i medeltid. Ett känt exempel är Västannortjärn i Dalarna (Ersgård 1997; 2002). Men även mindre spektakulära offerhandlingar har varit en viktig del av vardagen, såsom deponering av föremål och djurben i stolphål, under grundstenar och i andra konstruktionselement (jämför Carlie 2004).

Från Farsta, Stockholm, finns också ett intressant jämförelsematerial. Här undersöktes en vikingatida–tidigmedeltida boplats med spår efter byggnader, sannolikt knuttimrade, som anlagts på stensyllar. I en av byggnaderna framkom spår efter smide. I en mindre intilliggande byggnad framkom ett tiotal järnringar och detta hus tolkades därför som ett förråd till smedjan. Utifrån keramikfynd dateras verkstadsbebyggelsen till 1000–1100-tal. Det finns gravfält i närheten (Andersson 2004).

För Västmanlands del är undersökningen unik. Endast ett fåtal platser med medeltida datering har undersökts. Undersökningen i Sofielund har bidragit med en viktig pusselbit till områdets lokalhistoria. Lämningarna härrör sannolikt från någon av de bebyggelseenheter som avhystes vid mitten av 1500-talet i samband med etableringen av Strömsholm.

Referenser

Kart- och arkivmaterial

Geometrisk karta över Strömsholm, 1722.

Muntliga uppgifter

Mathias Bäck, Riksantikvarieämbetet UV-Mitt.

Jan Ählström, Stiftelsen Kulturmiljövård Mälardalen.

Litteratur

Andersson, K. 2004. *Tidigmedeltida verkstadsbebyggelse vid Farsta gärde. Arkeologisk delundersökning av boplats RAA 40, Farsta, Gustansbergs socken, Värmdö kommun, Uppland.* Stockholms läns museum. Rapport 2004:9. Stockholm.

Annuswer, B. & Karlsson, C., 2002. *Tunby gård. Fem gårdsfaser från bronsålder till vendeltid, Tunby 4:48, 4:88, RAA 21, St:Iljans socken, Västerås stad.* Riksantikvarieämbetet Avdelningen för arkeologiska undersökningar. UV-Bergslagen Rapport 2002:15. Örebro.

Augustsson, J. 1996. *Ekonomibyggnader på landsbygden under medeltiden. Jordbrukets byggnader. Bebyggelsehistorisk tidskrift Nr 29 1995.* Stockholm.

Bergold, H. & Öhnegård, V. 1986. *Sala gruvby 1985. Arkeologisk undersökning 1985 i Sala Silvergruvas gruvby, Sala socken, Västmanland.* Sala.

Berónius Jörpeland, L. 2006. *Trå bytomter och tre gravfält vid Järvafältet. Väg E18, sträckan Hjulsta–Kista. Uppland, Spånga och Sundbybergs socknar, Hjulsta och Kymlinge bytomt och gravfält, RAA 95–96, RAA 169, RAA 222, RAA 249 och RAA 285. Arkeologiska förundersökningar.* RAA UV Mitt, Rapport 2006:29. Stockholm.

Bratt, P. 2003. *Gravfältet vid Kalvshälla bytomt. Slutundersökning av gravfält RAA 19, Kalvshälla, Järfälla socken och kommun, Uppland.* Stockholms läns museum. Rapport 2003:15. Stockholm.

Bäck, M. 1997. *Västanberga bytomt. Uppland, Vallentuna socken, RAA 208 och 347. Arkeologisk förundersökning och undersökning.* RAA UV Stockholm. Rapport 1997:25. Stockholm.

Carlie, A. 2004. *Fornitida byggnadskult: tradition och regionalitet i södra Skandinavien.* RAA Arkeologiska undersökningar. Skrifter 57. Stockholm.

- Dutra Levias, I. & Hennius, A. 2005. *Äldre järnålder och medeltida bebyggelse vid Sandbro. Undersökningar för Väg 700. Raä 314:1, Björklinge socken, Uppland.* Upplandsmuseet Rapport 2006:01. Uppsala.
- Egebäck, A. 2004. *Boplatslämningar intill Strömsholmsåsen. Särskild utredning.* Västmanlands läns museum. Kulturmiljöavdelningen Rapport A 2004:A69. Västerås.
- Egebäck, A. 2005. *Vikingatida och sentida lämningar i Strömsholm. Förundersökning. RAÄ 380, Strömsholm 8:54, 8:2, Kolbäckes socken, Västmanland.* Västmanlands läns museum. Kulturmiljöavdelningen rapport A, 2005:A45. Västerås.
- Elgh, S., 1991. *Badelunda kyrka. Förundersökning.* Stiftelsen Västmanlands läns museum, arkeologiska enheten. Rapport 1999:1. Västerås.
- Elgh, S. 2006. *Vallby bytomt, Västerås. Kvarteren Rökstugan/Ryggåstugan. Arkeologisk utredning. RAÄ 102 och 103, Kv Rökstugan 1, kv Ryggåstugan 1 och Västerås 4:86. Västerås församling, S:t Ilans socken, Västmanland.* Kulturmiljövård Mälardalen Rapport 2006:31. Västerås.
- Englund, L.-E., Grandin, L. & Hjærtner-Holdar, E. 2000. *Smidesanfall från ett Fyrkathus i Köpingsbro. Geoarkeologi. RAÄ 50a-b, Stora Köpings sn, Skåne. RAÄ UV GAL.* Analysrapport nummer 6-2000. Uppsala.
- Ericson, T. 2007. *En medeltida tegelugn i Dalby. Arkeologisk förundersökning 2006. Utbyggnadsområde 220. Påskagänget III. Skåne, Dalby socken, Dalby 31:49, RAÄ 55, Lunds kommun.* RAÄ UV Syd Rapport 2007:13. Lund.
- Ersgård, L. 1997. *Det starka landskapet. En arkeologisk studie av Leksandsbygden i Dalarna från yngre järnålder till nyare tid.* RAÄ Arkeologiska undersökningar Skrifter nr 21. Stockholm.
- Ersgård, L. 2002. *Västannortjärn. En rituell plats från högmedeltid. Plats och praxis. Studier av nordisk förkristen ritual.* (Red.) Andrén, A., Jennbert, K. & Raudvere, C. Lund.
- Ersgård, L. & Hällans, A.-M. 1996. *Medeltida landsbygd. En arkeologisk utvärdering – Forskningsöversikt, problemområden, katalog.* RAÄ Arkeologiska undersökningar. Skrifter nr 15. Stockholm.
- Gahrn, L. 2004. *Slaget vid Herrevadsbro och hägringar vid Häradsvad.* Mölndal.
- Gerdin, A.-L. 1994. *En vikingatida smedja i Bollebygd. Arkeologisk undersökning av fornlämning 160 i Kyrkebyn, Bollebygds socken, Västergötland.* RAÄ UV Väst 1994:39. Kungsbacka.
- Grau, O. 1904. *Beskrifning öfver Vestmanland: dess städer, häradar och socknar.* Västerås.
- Hällans, A.-M. & Svensson, K. 1998. *Pollista – bo och bruka under 1 200 år. Uppland, Övergrans socken, Pollista 2:6, RAÄ 228. Kompletterande arkeologisk förundersökning och arkeologisk undersökning.* RAÄ Rapport. Arkeologi på väg – E18. Stockholm.
- Kilström, B. I. 2002. *Kolbäckes kyrka.* Västerås.
- Lihammer, A. 2007. *Sör Salbo bytomt. Arkeologisk särskild utredning. RAÄ 412:1, Sör Salbo 12:2, 12:5, Västerfärnebo socken, Sala kommun, Västmanland.* Kulturmiljövård Mälardalen. Rapport 2007:90. Västerås.

- Lihammer, A. In prep. *RAÄ 232, kvarter Johannes, Västerås stad*. Arkivrapport inom Rapportprojektet. Västerås.
- Malmberg, B. 1971. Strömsholm. *De kungliga slotten*. Slott och herresäte i Sverige. (Red.) Kjellberg, S. T. Malmö.
- Nielsen, A.-L. 1996. Hedniska kult- och offerhandlingar i Borg. *Religion från stenålder till medeltid. Artiklar baserade på Religionsarkeologiska nätverksgruppens konferens på Lövstadsbruk den 1–3 december 1995*. (Red.) Engdahl, K. & Kaliff, A. RAÄ Arkeologiska undersökningar. Skrifter nr. 19. Linköping.
- Nordström, K., 2005. *Ett hus och en grav från yngre järnålder – tidig medeltid i Lisselberga. Antikvarisk kontroll och särskild undersökning*. RAÄ 710, 715, 716, *Rustberga 2:18, Skerike socken, Västmanland*. Västmanlands läns museum, Kulturmiljöavdelningen Rapport A 2005:A40. Västerås.
- Olausson, M. 2005. *Bytomten vid Odenslunda. Bebyggelse lämningar från folkvandringstid–nyare tid samt delar av ett gårdsgravfält från vendeltid–vikingatid*. Uppland, *Fresta socken, Odenslunda 1:68, RAÄ 263*. *Arkeologiska förundersökningar och undersökningar*. RAÄ UV Mitt, Rapport 2005:18. Stockholm.
- Ottander, J. & Risberg, G. 1996. 4. Den medeltida bytomten. *Preliminary Report. Öster Åby. The Archaeological Investigation of a Deserted Medieval Village and its Landscape. Volume 4. Excavations at Öster Åby and Larsbobäcken. The Village and its Waterfronts from the Middle Ages to the 19th Century*. (Red.) Price, Neil. Rapport till länsstyrelsen från Arkeologikonsult AB I samarbete med Arkeologiska institutionen vid Uppsala universitet. Upplands-Väsby.
- Rahmqvist, S. 2005. Gustav Vasas gård Strömsholm och dess föregångare. *Strömsholms slott*. (Red.) Karlsson, E.-L. & Millhagen, R. *De Kungliga slotten*. Stockholm.
- Ramqvist, P. 1998. *Arnäsbacken: en gård från yngre järnålder och medeltid*. Umeå.
- Schmidt Wikborg, E. 2006. *Från gård och grund uppå Sommaränge skog. Medeltida bebyggelse lämningar i Viksta socken, Uppland. Rapport del 2 för undersökningar i Sommaränge skog, RAÄ 211, Viksta sn, Uppland. De historiska lämningarna*. SAU Skrifter 15. Uppsala.
- Stuiver, M., Long, A., & Kra, R.S., 1993. *Radiocarbon 35* (1).
- Svensson, C. 2002. *Återställning av ett skadat gravfält i Strömsholm. Antikvarisk schaktningsovervakning*. RAÄ 227, *Strömsholm 8:2, Kolbäcks socken, Västmanland*. Västmanlands läns museum. Kulturmiljöavdelningen Rapport 2002:A33. Västerås.
- Svensson, K., Spijkerman, I., Lagerlöf, S., Lindblom, C. & Larsson, A. 2005. *Lilla Sylta bytomt. Norrortsleden. Uppland, Fresta socken, Stora Alby 1:1, RAÄ 126. Arkeologisk undersökning*. RAÄ UV Mitt. Dokumentation av fältfasen 2005:5. Stockholm.
- Thomasson, J. 2005. Bybildningen och bönderna. *Byarnas bönder. Medeltida samhällsförändring i Västskåne*. (Red.) Mogren, M. Lund.
- Thålin-Bergman, L. 1983. Järn och järnsmide för hemmabruk och avsalu. *Gutar och vikingar*. (Red.) Jansson, I. Stockholm.
- Werne, F. 1993. *Böndernas bygge. Traditionellt byggnadsskick på landsbygden i Sverige*. Wiken.

Westin, Å., 1994. *Eknö: ett gårdkomplex från yngre järnålder och tidig medeltid: Arkeologisk slutundersökning : Eknö 1:4, Fornlämning RAA 46, Björskogs socken, Kungsörs kommun, Västmanland, RAA dnr: 421-3857-1994.* Uppsala.

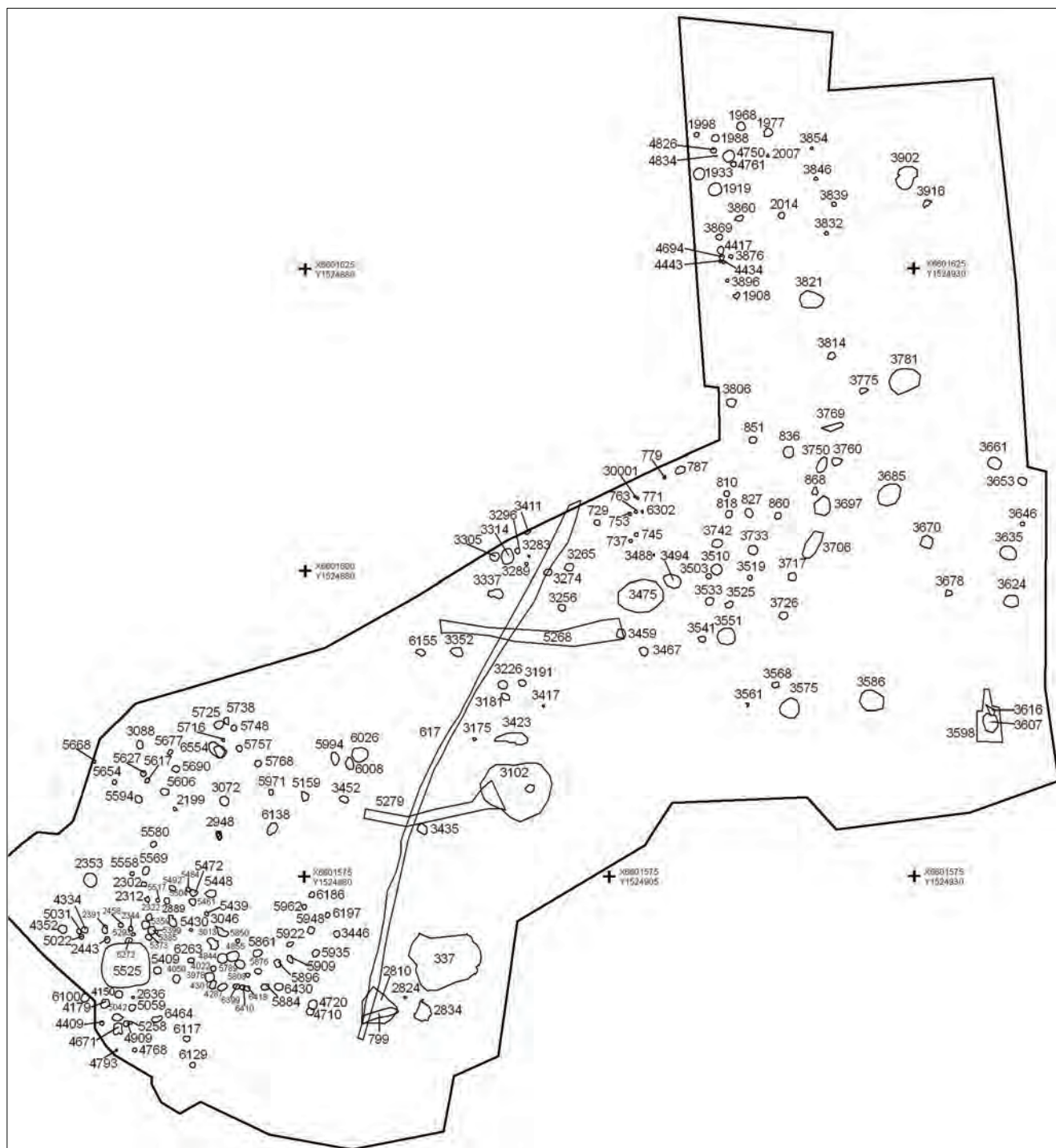
Åqvist, C. 1996. *Religion från stenålder till medeltid. Artiklar baserade på Religionsarkeologiska nätverksgruppens konferens på Lövstadsbruk den 1–3 december 1995.* (Red.) Engdahl, K. & Kaliff, A. RAA Arkeologiska undersökningar. Skrifter nr. 19. Linköping.

Åqvist, C. 2004. *Sanda – en gård i södra Uppland. Bebyggelse från vendeltid till 1600-tal. Arkeologisk undersökning, Uppland, Fresta socken, Sanda 1:1, RAA 147. RAA UV Mitt, Rapport 2004:15.* Stockholm.

Tekniska och administrativa uppgifter

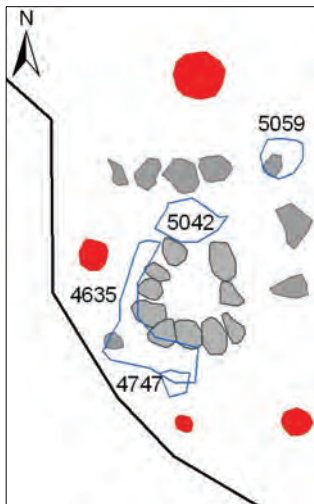
<i>KM dnr:</i>	KM06027 (VLM)
<i>Länsstyrelsen dnr, beslutsdatum:</i>	Lst dnr 431-7039-05, 2005-09-22
<i>Undersökningsperiod:</i>	September–november 2005, juli 2006, maj 2007
<i>Arkeologtimmar:</i>	780 timmar
<i>Maskintimmar:</i>	Bekostades av Hallstahammars kommun
<i>Exploateringsyta:</i>	5 000 m ²
<i>Personal:</i>	<u>Fält:</u> Christina Svensson (projektledare), Anna-Lena Hallgren, Joakim Kjellberg, Kerstin Fogelberg, Anna Egebäck, Karin Nordström, Fredrik Sandberg (Dalarnas museum). <u>Rapport:</u> Anna Lihammer med bidrag av Jan Ählström och Anna-Lena Hallgren.
<i>Belägenhet:</i>	Strömsholm 8:2 och 8:54.
<i>Ekonomisk karta:</i>	11G0eSÖ
<i>Koordinatsystem:</i>	RT90 2,5 gon V
<i>Koordinater:</i>	X6601570, Y1524930
<i>Höjdsystem:</i>	RH70
<i>Inmätningssmetod:</i>	Totalstation
<i>Dokumentationshandlingar:</i>	Intrasisprojekt, 15 st A3-ritningar/planer, 144 st A4-ritningar/planer, 2 st röntgenbilder av metallföremål, 271 foton, Intrasisprojekt
<i>Fynd:</i>	Fynden F1–117 förvaras på Västmanlands läns museums fyndmagasin Westmannaarvet i Hallstahammar

Bilaga 1 – Översiktsplan

Figur 54: Planritning med numrerade anläggningar. För anläggningar och kontexter i rökugnen (bus 1), se detaljerade planer i bilaga 2.

Bilaga 2 – Detaljröritningar av rökugnen

Figur 55. Lager knutna till rökugnens konstruktion. Skala 1:100.

Figur 56. Lager knutna till bruket av rökugnen. Skala 1:100.

Figur 57. Övrigt lager i rökugnen. Skala 1:100.

Bilaga 3. Anläggningstabell

Den arkeologiska undersökningen ägde rum år 2005. Rapportarbetet inleddes år 2007 och Anna Lhammer som utarbetat rapporten deltog inte i fältarbetet. Vid tiden för rapportarbetet uppmärksammades att ett stort antal uppgifter saknades i dokumentationsmaterialet och de har markerats med – i följande tabeller.

Anl. nr	Typ	Längd	Bredd	Djup	Fyllning	Fynd	Anmärkning	Sammanhang
306	Störning	7,67	4,59	–	–	–	Recent störning, smidesgroparna.	skär Sentida störning
337	Grop	5,86	5,5	–	A390	F95 (lerklining), F97 (slagg), F98 (bottenskälla), F99 (bottenskälla), F100 (bottenskälla), F101 (slagg).	Grund, skällformad nedgrävning med mindre trattformad nedgrävning i mitten. Tolkas som en enkel smidesgrop. Kolprov togs, men valdes ej ut för analys.	Smide
390	Fyllning	1,43	1,37	–	–	–	En del av fyllningen i A337.	Smide
420	Raseringslager	2,5	2	–	Raseringslager skörbränd natursten.	delvis av F79 (brända ben), F115 (ben), F116 (järnten), F117 (bränd lera).	Hus 1. Raseringslager efter rökugnens kallmurade överbyggnad.	Hus 1, rökugnen
617	Störning/dike	48	0,8	–	–	–	Recent dike som skär genom hela sökningsområdet från norr till söder. Stör smidesgroparna och stolphålskonc. 1.	Dike
663	Lager	5,37	4,67	–	–	–	Aktivitets/tramplager kring smidesgroparna.	Smide
694	Sten	0,47	0,26	–	–	–	Kan vara rest av sylv till enklare, öppen överbyggnad till smidesgroparna.	Smide
703	Sten	0,65	0,53	–	–	–	Kan vara rest av sylv till enklare, öppen överbyggnad till smidesgroparna.	Smide
713	Sten	0,38	0,25	–	–	–	Kan vara rest av sylv till enklare, öppen överbyggnad till smidesgroparna.	Smide
722	Sten	0,31	0,29	–	–	–	Kan vara rest av sylv till enklare, öppen överbyggnad till smidesgroparna.	Smide
729	Stolphål	0,5	0,5	0,3	Svartbrun lera.	–	Ingår i stolphålskoncentration 2 som sannolikt indikerar ett hus även om ett konc. 2 sådant inte kan identifieras. Skällformad profil.	Stolphåls-
737	Stolphål	0,28	0,27	–	–	–	Del av hägnad vid hus 4.	Hägnad vid hus 4
745	Stolphål	0,3	0,25	–	–	–	Del av hägnad vid hus 4.	Hägnad vid hus 4
753	Stolphål	0,35	0,35	0,25	Mörkbrun lera.	–	Del av hägnad vid hus 4. Skällformad profil.	Hägnad vid hus 4
763	Stolphål	0,3	0,3	0,08	Ljus lera.	–	Del av hägnad vid hus 4. Rest av stolphål. Endast botten återstår.	Hägnad vid hus 4
771	Pinnhål	0,2	0,19	–	–	–	Del av hägnad vid hus 4.	Hägnad vid hus 4
779	Stolphål	0,27	0,22	–	–	–	Del av hägnad vid hus 4.	Hägnad vid hus 4
787	Stolphål	0,83	0,55	–	–	–	Del av hägnad vid hus 4.	Hägnad vid hus 4

Anl. nr	Typ	Längd	Bredd	Djup	Fyllning	Fynd	Anmärkning	Sammanhang
810	Stolphål	0,26	0,18	0,05	Mörkt brun lera med mycket fragment av bränd lera.	–	Stolphål i husets västra långvägg. Kan tolkas som en omsatt stolpe.	Hus 4
818	Stolphål	0,6	0,6	0,09	Mörkt svartbrun lera med en del bränd lera i ytan.	–	Rest av stolphål. Endast botten återstår. Stolphål i husets innervägg, som delar in huset i två rum.	Hus 4
827	Stolphål	0,76	0,6	0,2	Svartbrun sandig lera med mycket kol och bränd lera.	F46 (bränt ben), F47 (järnten/spikrest).	Stolphål i husets innervägg, som delar in huset i två rum. Omsatt stolphål med U-formad profil. I ytan fanns en mindre sten, som indikerar stenskoning.	Hus 4
836	Stolphål	0,92	0,84	0,5	Svartbrun sandig lera med mycket kol och bränd lera.	Ben, ej tillvarataget.	Mits Stolpe i norra gaveln i huset. Omsatt stolphål. Kolprov togs i stolphålets yta, men valdes ej ut för analys. Mycket bränd lera i och kring stolphålet.	Hus 4
851	Stolphål	0,7	0,7	0,5	Mörkbrun lera med kol och bränd lera.	–	Nordvästra hörnstolpen i huset. U-formad profil. Enstaka större stenar i norra delen kan vara rest av stenskoning. Kolprov togs i stolphålet, men valdes ej ut för analys.	Hus 4
860	Stolphål	0,6	0,55	0,25	Svartbrun humös lera med mycket kol.	F62 (brända ben), F63 (ben).	Stolphål i husets innervägg, som delar in huset i två rum. Stolphålet innehöll tre större stenar som sannolikt utgör rest av stenskoning. Kolprov togs i stolphålet, som visade en datering till 1020–1170 e Kr.	Hus 4
868	Stolphål	1,3	0,77	0,5	Svartbrun lera.	F55 (ben).	Stolphål i östra långväggen i huset. U-formad profil. Kraftigt stolphål med omfattande stenskoning, som tydligt stadgat stolpen i botten.	Hus 4
921	Sten	0,85	0,75	–	–	–	Ligger i sydvästra delen av området på Höjden. Saknar samband med någon struktur.	Höjden
1908	Mörkfärgning	0,55	0,43	–	–	–	Ej undersökt, utifrån form och storlek plan sannolikt ett stolphål. Ligger intill stolphålen med deponeringar i kultområdet och kan ha samband med dessa.	Kultområde
1919	Härd	1	1	0,14	Svartbrun humös lera med mycket skorbränd sten, kol och sot.	–	Härden omgavs av en ”sotring”, som var mest tydlig i sydvästra delen. Kolprov togs. Ligger tillsammans med stolphålskoncentrationen med deponeringar i ett inhägnat område tolkat som kultområde.	Kultområde
1933	Härd	1	0,85	0,08	Svartbrun humös lera med sot, kol och enstaka stenar.	–	Ligger tillsammans med stolphålskoncentrationen med deponeringar i ett inhägnat område tolkat som kultområde.	Kultområde

Anl. nr	Typ	Längd	Bredd	Djup	Fyllning	Fynd	Anmärkning	Sammanhang
1968	Härd	0,7	0,7	0,15	Svart sandig grus med mycket kolstänk – och skörbränd sten.	–	Ligger tillsammans med stolphälskoncentrationen i ett inhägnat område tolkat som kultområde. Kolprov togs i stolphålet, som visade en datering till två olika perioder, nämligen 1310–1360 och 1380–1450 e.Kr..	Kultområde
1977	Härd	0,6	0,6	0,1	Mörkbrun lera med inslag av sot och kol i undre delen.	–	Tydlig sot/kollins kring hela anläggningen. Ligger tillsammans med stolphälskoncentrationen med deponeringar i ett inhägnat område tolkat som kultområde.	Kultområde
1988	Stolphål	0,6	0,4	0,1	Stenar omgivna av stenkross och lerstänk.	–	Skälformad profil. Fyllningen består nästan helt av hårt packad sten, rimligen rest av stenskoning. Kolprov togs, men valdes ej ut för analys. Ligger tillsammans med stolphälskoncentrationen med deponeringar i ett inhägnat område tolkat som kultområde.	Kultområde
1998	Stolphål	0,4	0,4	0,2	Mörkbrun lera med en del sot, kol och stenkross.	–	Stolphålet ligger i kultområdet där det ingår i en rad som tycks avgränsa härd- och stolphälsområdet. Skälformad profil. Fyllningen innehåller en hel del sten, rimligen rester efter stenskoning samt en bottensten.	Kultområde
2007	Pinnhål	0,2	0,2	0,1	Svartbrun lera med kol, sot samt enstaka stänk av bränd lera.	–	Pinnhål ligger i kultområdet där det ingår i en rad som tycks avgränsa härd- och stolphälsområdet. U-formad profil.	Kultområde
2014	Stolphål	0,5	0,4	0,12	Mörkbrun lera.	–	Skälformad profil. Stolphålet ligger i kultområdet där det ingår i en rad som tycks avgränsa härd- och stolphälsområdet.	Kultområde
2023	Lager	33	23	–	Mörkt brun heterogen och omrörd lera.	F20 (bränd lera), F21 (bränd ben), F58 (keramik), F83 (lera), F84 (lera), F91 (lera), F93 (lera), F94 (fänder), F65 (hästsko).	Heterogent och omört kulturlager, som är resultat av upprepade aktiviteter och röjningar på höjpartiet. Täcker i princip hela partiet med koncentrerade bebyggelselämningar. Fyra provrutor togs upp i lagret, vilka visade att stratigrafiskt iakttagbara skillnader saknades. Lagret mättes in som tre separata lager, och det var i rapportfasen oklart om det verkligen rör sig om samma eller tre olika hus 5, eftersom de formerar sig kring husets väggar.	Rasering efter hus 5
2199	Stolphål	0,3	0,29	–	–	–	Ej undersökt. Stolphålet är ej möjligt att knyta till någon annan struktur.	Höjden

Anl. nr	Typ	Längd	Bredd	Djup	Fyllning	Fynd	Anmärkning	Sammanhang
2208	Syllstenstråd	3,2	1	-	-	-	En grupp om 11 syllstenar. Är sannolikt rest efter en byggnad, men det finns ingen annan struktur i närheten som de kan kopplas samman med.	Rest av stensyll.
2302	Stolphål	0,45	0,45	-	-	-	Ej undersökt. Hus 5. Väggstolpe i husets östra vägg.	Hus 5
2312	Stolphål	0,52	0,48	-	-	-	Ej undersökt. Hus 5. Väggstolpe i husets östra vägg. Ligger intill en större sten.	Hus 5
2322	Stolphål	0,6	0,4	0,3	Mörkt svartbrun lera.	-	Hus 5. Väggstolpe i husets östra vägg. U-formad profil. I fyllningen fanns en del sten, rimligen rester efter stenskoning. Ligger intill A5359.	Hus 5
2344	Stolphål	0,4	0,4	0,22	Mörkbrun sand med mycket sten.	-	Hus 5. Ingår i husets södra vägg. Oregelbunden profil. I fyllningen finns en del sten som sannolikt är rester efter stenskoning.	Hus 5
2353	Härd	0,82	0,8	0,08	Svart sand med mycket kol.	F33 (ben), F34 (keramik).	Härden ligger inom begränsningen för hus 5 och kan vara en del av detta. Ligger invid stor sten. Kolprov togs, men valdes ej ut för analys.	Hus 5
2368	Mörkfärgning	1,4	0,6	-	-	-	Ej undersökt. Ligger i anslutning till hus 5 Höjden, invid hus 5 och kan vara den enda identifierbara resten efter västra väggen.	Hus 5
2391	Stolphål	0,72	0,7	0,55	Stenpackning omgiven av gråbrun lera.	-	Hus 5, väggstolpe i södra väggen. U-formad profil. Fyllningen består till större delen av en kraftig stenpackning, rimligen rester efter stenskoning. I botten finns avtryck av stolpen.	Hus 5
2443	Stolphål	0,65	0,52	0,4	Mörkt gråbrun siltig sand med enstaka mindre stenar.	-	Hus 5, yttre stöd Stolpe i södra väggen. U-formad profil. Stolphalet är stort av senida aktiviteter. Enstaka stenar i fyllningen kan vara rester av skoning.	Hus 5
2458	Stolphål	0,4	0,35	0,42	Gråsvart siltig sand.	-	Hus 5. Stöd Stolpe på utsidan av södra väggen alternativt omsatt stolpe.	Hus 5
2636	Härdrest	0,2	0,2	-	Innehåller kol, sot och skärvtsten.	-	Oregelbunden profil. Möjlig härdrest i A4120, men mycket svar att avgränsa från densamma.	Hus 2
2676	Stenpackning	1,2	0,93	-	-	-	Mindre, fint lagd rektangulär stenpackning intill östra kanten av kulturlagret A2023. Är sannolikt rest av byggnad, som i övrigt inte går att urskilja. Fem stenar som tillsammans bildar stenskoning 2676.	Rest av stensyll
2700	Sten = 2676	-	-	-	Sten	-	Större nedgrävning, tolkad som en möjlig smidesgrupp.	Höjden
2810	Grop	2,9	2,8	0,8	Gropen innehöll två fyllningar: 1. Svartbrun lera med inslag av bränd lera, kol, trä och sot. 2. Mörkbrun lera.	-	Saknar samband med någon struktur.	Aker
2824	Mörkfärgning	0,22	0,18	-	-	-		

Anl. nr	Typ	Längd	Bredd	Djup	Fyllning	Fynd	Anmärkning	Sammanhang
2834	Nedgrävning	1,73	1,4	-	-	-	Större nedgrävning, tolkad som en möjlig smidesgröp. Ligger mellan A663 och A337	Smide
2889	Stolphål	1,09	0,58	-	-	-	Stolphål med stenskonjering. Möjligen rest Hus 5 efter liten kvadratisk utbyggnad på östra gaveln av hus 5.	
2934	Stenpackning	0,6	0,4	-	-	-	Begränsning för liten stenpackning Höjden bestående av fem tätt packade stenar. Ingen fyllning iakttagits mellan stenarna.	Höjden
2948	Stenpackning = 2934	-	-	-	-	-	Fyra stenar som utgör stenpackning 2934. Höjden	
2999	Störning	-	-	-	-	-	-	Höjden
3013	Stenpackning	1,2	1,2	-	Stenpackning med mörkfärgning.	omgivande	Stenpackning. Kan vara rest efter Hägnad i slänten fundament för norra delen av konstruktionen. Består av A3013, A3031 och A3046 samt ett antal mindre stenar.	Hägnad i slänten
3046	Mörkfärgning	1	0,6	-	-	-	Ingen fyllning fanns kring stenarna. Mörkfärgning som inte undersöktes. Bör tolkas som rest efter fundament för norra delen av konstruktionen. Består av A3013, A3031 och A3046 samt ett antal mindre stenar. Ingen fyllning fanns kring stenarna.	Hägnad i slänten
3072	Stolphål	0,6	0,6	0,3	Stolphålet innehöll en hel del sten samt två fyllningar: 1. Flammig brungrå sand med stänk av grå lera. 2. Grå lera.	-	Skallformad profil. Stolphålet hade rester efter en kraftig stenskonjering. Anläggningen saknar rumsligt samband med någon annan struktur.	Höjden
3088	Stolphål	0,5	0,5	0,15	Fyllning två avtecknar stolpen. Brun silug sand.	-	Ligger i stolphålskoncentration 1 i Stolphålskonc. 1 nordligaste delen av höjdpatriet. Stolphålen utgör sannolikt resterna efter en byggnad. Oregelbunden profil.	
3102	Gropsystem	5,4	5,16	-	I gropsystemet noterades fyra olika fyllningar: 1. Gråbrun sandig lera med en hel del sten i övre delen. 2. Ljusgrå lera. 3. Infiltrationslager. 4. Trärester.	-	Gropsystemet undersöktes med maskin i slutet av rännan A5279 varvid fyra olika gropar/nedgrävningar konstaterades. En ränna, A5279 löper ned i västra delen av gropsystemet. Kolprov togs. Ungefär 0,6 meter ned i gropsystemet framkom ett organiskt lager med trärester, vilket tyder på att det funnits någon form av konstruktion i nedgrävningarna.	
3175	Pinnhål	0,25	0,25	-	-	-	Ej undersökt. Pinnhållet saknar rumsligt Åker samband med någon annan struktur.	Åker

Anl. nr	Typ	Längd	Bredd	Djup	Fyllning	Fynd	Anmärkning	Sammanhang
3181	Stolphål	0,8	0,52	–	–	–	Ej undersökt. Ingår i en grupp av stolphål som ligger väl samlade, men inte formar sig till någon identifierbar struktur. Eftersom de ändå bör höra samman benämns de här stolphålskonc. 3.	Stolphålskonc. 3
3191	Stolphål	0,6	0,5	0,1	Flammig grå och gul lera med enstaka sotstänk.	–	Ingår i en grupp av stolphål som ligger väl samlade, men inte formar sig till någon identifierbar struktur. Eftersom de ändå bör höra samman benämns de här stolphålskonc. 3.	Stolphålskonc. 3
3226	Stolphål	0,5	0,5	0,1	Mörk gråbrun lera.	–	Diffust. Kan vara stolphål. Ingår i en grupp av stolphål som ligger väl samlade, men inte formar sig till någon identifierbar struktur. Eftersom de ändå bör höra samman benämns de här stolphålskonc. 3.	Stolphålskonc. 3
3241	Stenpackning	1	0,8	–	–	F49 (ben), (hästsko).	F57 Stenpackning lagd med kantiga stenar. Ingår i en grupp av stolphål som ligger väl samlade, men inte formar sig till någon identifierbar struktur. Eftersom de ändå bör höra samman benämns de här stolphålskonc. 3.	Stolphålskonc. 3
3256	Stolphål	0,6	0,6	0,3	Grå lera.	–	Ingår i stolphålskoncentration 2, som sannolikt indikerar ett hus även om ett sådant inte kan identifieras. Skälformad profil.	Stolphålskonc. 2
3265	Stolphål	0,6	0,5	0,18	Mörkt brun lera.	–	Ingår i stolphålskoncentration 2, som sannolikt indikerar ett hus även om ett sådant inte kan identifieras.	Stolphålskonc. 2
3274	Stolphål	0,62	0,56	–	–	–	Regelbunden profil.	Stolphålskonc. 2
3283	Pinnhål	0,1	0,1	0,1	Mörk fyllning med sot och kol.	–	Ingår i stolphålskoncentration 2, som sannolikt indikerar ett hus även om ett sådant inte kan identifieras.	Stolphålskonc. 2
3289	Pinnhål	0,2	0,2	0,15	Brungul lera.	–	Ingår i stolphålskoncentration 2, som sannolikt indikerar ett hus även om ett sådant inte kan identifieras. Skälformad profil. Något diffust i ytan.	Stolphålskonc. 2
3296	Stolphål	0,45	0,45	0,1	Stolphålet innehöll två fyllningar: 1. Brungul lera med mycket sot och kol. 2. Brungul lera.	–	Rest av stolphål med stenskonjering. Kolprov togs. Ingår i stolphålskoncentration 2, som sannolikt indikerar ett hus även om ett sådant inte kan identifieras. Skälformad profil.	Stolphålskonc. 2
3305	Stolphål	0,8	0,8	0,25	Mörkt grå siltig lera med stänk av kol samt en del sten.	–	Ingår i stolphålskoncentration 2, som sannolikt indikerar ett hus även om ett sådant inte kan identifieras.	Stolphålskonc. 2

Anl. nr	Typ	Längd	Bredd	Djup	Fyllning	Fynd	Anmärkning	Sammanhang
3314	Stolphal	1,4	1,2	0,3	Brungrå siltig lera med en hel del sten och kolstänk.	–	Ingår i stolphalskoncentration 2, som sannolikt indikerar ett hus även om ett sådant inte kan identifieras. U-formad profil, med vid nedgrävningskant i ytan. Fyllningen innehåller mycket sten som bör vara rest av stenskoning.	Stolphalskconc. 2
3325	Stenpackning	1,2	0,9	–	–	–	Stenpackning som sannolikt ska knytas till den intilliggande stolphalskoncentrationen. Sammantaget indikerar de en byggnad på platsen, men något säkert hus kan inte identifieras.	Stolphalskconc. 2
3337	Stolphal	1,2	0,7	–	–	–	Ej undersökt. Ingår i en stolphalskoncentration, som sannolikt indikerar ett hus även om ett sådant inte kan identifieras.	Stolphalskconc. 2
3352	Mörkfärgning	1,05	0,7	–	–	–	Ej undersökt. Saknar rumsligt samband Slänt med någon struktur.	
3362	Stenpackning	3,5	2,9	–	–	–	Begränsning för stenpackning. Skärs av schaktkanten i NV. Är sannolikt rest av en i övrigt försvunnen huskonstruktion.	Rest av stensyll.
3411	Stolphal	0,6	0,2	–	–	–	Ej undersökt. Ingår i stolphalskoncentration 2, som sannolikt indikerar ett hus även om ett sådant inte kan identifieras. Begränsas av schaktkanten i NV.	Stolphalskconc. 2
3417	Pinnhal	0,14	0,14	0,1	Grå lera.	–	Ingår i en grupp av stolphal som ligger väl samlade, men inte formar sig till någon identifierbar struktur. Eftersom de ändå bör höra samma benämns de här stolphalskoncentration 3.	Stolphalskconc. 3
3423	Mörkfärgning	2,6	1	–	–	–	Ej undersökt. Saknar samband med Åker någon annan struktur.	
3435	Härd	0,9	0,8	–	–	–	Ej undersökt. Ligger intill rännan A5279. Åker Skallformad profil. Innehåller mycket sten, Högnad i slänten rimligen rest efter stenskoning. Sydöstra hörnstolpen i konstruktionen.	
3446	Stolphal	0,6	0,5	0,25	Brungrå siltig sand med enstaka kolstänk.	–		
3452	Stolphal	0,9	0,5	0,35	Brungrå humös siltig lera med en hel del sten.	–		
3459	Stolphal	0,6	0,6	–	–	–	Inte undersökt. Ligger i östra änden av Åker rännan A5268. I ytan fanns tre stenar, vilket antyder stenskoning.	
3467	Mörkfärgning	0,8	0,7	–	–	–	Inte undersökt. Sannolikt ett stolphal. Åker Saknar rumsligt samband med någon struktur.	

Anl. nr	Typ	Längd	Bredd	Djup	Fyllning	Fynd	Anmärkning	Sammanhang
3475	Grop	3,7	2,7	-	Mörkbrun, lucker lera med en del större stenar.	-	Brunn eller gropssystem. Ligger nära östra Åker hos den andra rännan.	Åker
3488	Pinnhåll	0,12	0,12	0,04	Brun lera.	-	Spetsig profil. Rest av pinnhåll. Sannolikt Hägnad vid hus 4 del av hägnad vid hus 4.	Åker
3494	Mörkfärgning	1,5	0,9	0,1	Brun lera.	Ben, ej tillvartaget	Oregelbunden profil. Rest efter Åker nedgrävning. Ligger nära hus 4, men samband kan ej beläggas.	Åker
3503	Stolphål	0,3	0,3	0,3	Mörkbrun lera.	-	Skålförmad profil. Extra stolpe eller yttre stödstolpe till stolphålet A3510, som utgör en stolpe i västra långväggen i huset.	Hus 4
3510	Stolphål	0,8	0,8	0,3	Mörkbrun lera med en del sten.	-	Stolphål i västra långväggen i huset. Har ett extra stolphål i form av stödstolpen A3503 strax intill. Den luckra fyllningen i stolphålet tolkades som att det möjligen redan varit föremål för undersökning under utredning eller förundersökning.	Hus 4
3519	Grop	0,4	0,4	0,04	-	-	Ej undersökt. Rest av grop. Ligger inuti hus 4.	Hus 4
3525	Stolphål	0,7	0,5	-	-	-	Ej undersökt. Mittstolpe i södra gaveln av huset.	Hus 4
3533	Stolphål	0,7	0,7	0,3	Mörkbrun lera med en del kolstänk.	-	Sydvästra hörnstolpen i huset. U-förmad profil. Kolprov togs i stolphålet som gav en datering till 770-980 e Kr.	Hus 4
3541	Stolphål	0,7	0,7	0,4	Svartbrun sandig lera.	-	U-förmad profil. I botten av stolphålet finns en flat sten som stolpen vilat på. Kolprov togs, men valdes ej ut för analys. Ligger intill hus 4.	Åker
3551	Stolphål	1,4	1,1	0,42	Stolphålet innehöll två fyllningar: 1. Mörk svartbrun lera. 2. Brungrå lera.	-	Oregelbunden profil. Själva Åker stolpedgrävningen (avtecknad i fyllning 2) var U-förmad. I stolphålets botten fanns en flat sten som stolpen vilat på. I fyllningen fanns också fler stenar, rimligen rester efter stenskoning. Ligger intill hus 4.	Åker
3561	Pinnhåll	0,3	0,2	-	-	-	Ej undersökt. Saknar rumsligt samband med någon struktur.	Åker
3568	Mörkfärgning	0,6	0,6	-	-	-	Ej undersökt. Saknar rumsligt samband med någon struktur.	Åker
3575	Härd	1,6	1,5	-	-	F6 (spiralformad ten), F22 (bränd lera).	Ej undersökt. Saknar rumsligt samband med någon struktur. Kolprov togs, men valdes ej ut för analys. Värmen från härdan hade kraftigt påverkat den omgivande leran.	Åker

Anl. nr	Typ	Längd	Bredd	Djup	Fyllning	Fynd	Anmärkning	Sammanhang
3586	Härd	2,1	1,7	-	-	-	Ej undersökt. Saknar rumsligt samband med någon struktur. Värmen från härden hade kraftigt påverkat den omgivande leran.	Åker
3598	Tegelugn	2,8	2	-	Begränsningen av tegelugnen avtecknad av kraftigt bränd lera.	-	Tegelugn, ses tillsammans med A3607 Tegelugn och A3616.	Tegelugn
3607	Lager i tegelugnen	1,6	1,1	-	Sot och kol	-	Tegelugn, ses tillsammans med A3598 Tegelugn och A3616. Kolprov togs, men valdes ej ut för analys.	Tegelugn
3616	Lager i tegelugnen	0,9	0,4	-	Sten.	-	Tegelugnen, ses tillsammans med A3607 Tegelugn och A3598.	Tegelugn
3624	Mörkfärgning	1,2	1,2	0,08	Mörkbrun lera.	-	Ytlig mörkfärgning. Kan vara rest av Åker lager. Saknar rumsligt samband med någon struktur. Ligger dock i östra kanten av undersökningsområdet och kan höra samman med något utanför schaktets begränsningar.	Åker
3635	Nedgrävning	1,3	1,3	0,3	Brunsvart lera.	-	I omgivande steril finns mycket Åker järnutfällningar. I fyllningen finns enstaka mindre, flata stenar. Saknar rumsligt samband med någon struktur. Ligger dock i östra kanten av undersökningsområdet och kan höra samman med något utanför schaktets begränsningar. Kolprov togs, men valdes ej ut för analys.	Åker
3646	Mörkfärgning	0,3	0,3	0,08	Svarbrun lera.	-	I omgivande steril finns mycket Åker järnutfällningar. Saknar rumsligt samband med någon struktur. Ligger dock i östra kanten av undersökningsområdet och kan höra samman med något utanför schaktets begränsning.	Åker
3653	Stolphål	0,65	0,4	0,38	Mörkbrun, ngt flammig lera med enstaka småsten och kolstänk.	-	Något oregelbunden spetsig profil. I Åker fyllningen finns en del sten, rimligen rest efter stenskoning. I omgivande steril finns mycket järnutfällningar. Saknar rumsligt samband med någon struktur. Ligger dock i östra kanten av undersökningsområdet och kan höra samman med något utanför schaktets begränsningar.	Åker
3661	Mörkfärgning	1,2	1,2	-	Brun lera med enstaka stenar.	-	Planerades grävas med maskin i ett senare skede, men det är oklart om detta genomfördes. Saknar rumsligt samband med någon struktur. Ligger dock i östra kanten av undersökningsområdet och kan höra samman med något utanför schaktets begränsningar.	Åker

Anl. nr	Typ	Längd	Bredd	Djup	Fyllning	Fynd	Anmärkning	Sammanhang
3670	Mörkfärgning	1,05	0,9	-		-	Ej undersökt. Saknar rumsligt samband	Åker
3678	Härd	0,5	0,5	-		-	Ej undersökt. Saknar rumsligt samband	Åker med någon struktur.
3685	Nedgrävning	2,2	1,7	-		-	Anläggningen snittades med maskin och blev då två gropar. Saknar rumsligt samband med någon struktur.	Åker
3697	Mörkfärgning	1,6	1,3	-		-	Saknar rumsligt samband med någon Hus 4 struktur. Ligger invid hus 4 och kan tillsammans med A3706 tolkas som rest efter väggräna eller takdropp eller liknande tillhörande huset.	
3706	Mörkfärgning	2,5	1	-		-	Ej undersökt, sannolikt rest av Hus 4 kulturlager. Ligger invid hus 4 och kan tillsammans med A3697 tolkas som rest efter väggräna eller takdropp eller liknande tillhörande huset.	
3717	Stolphal	0,5	0,4	0,5	Humös fyllning.	-	Stolpe i östra långväggen av huset. Hus 4 Stolphålet hade störts av sentida aktiviteter, bland annat framkom en skärva glas från en modern flaska.	
3726	Stolphal	0,7	0,65	0,4	Gråbrun lera med en del sten.	-	Sydöstra hörnstolpen i huset. Hus 4 Oregelbunden profil. Kolprov togs i stolphålet, men valdes ej ut för analys.	
3733	Stolphal	0,7	0,7	0,25	Svartbrun humös lera.	-	Mittstolpe i hus 4 södra rum. Stolphålet är Hus 4 placerat mitt i det kvadratiska rummet. Skålformad profil. En stor sten i stolphålets västra del kan utgöra rest efter stenskoning.	
3742	Stolphal	0,84	0,8	0,42	Svartbrun lera med kolstänk.	-	Stolphal i västra långväggen i hus 4. Hus 4 Oregelbunden profil. I fyllningen fanns en större sten som kan utgöra rest av stenskoning. Kolprov togs i stolphålet, men valdes ej ut för analys.	
3750	Stolphal	1,4	0,7	0,5	Svartbrun lera med en del bränd lera och kolstänk.	-	Nordöstra stolpen i hus 4. Oregelbunden Hus 4 profil. Större stolphalsnedgrävning, sannolikt efter omsatt stolphål.	
3760	Mörkfärgning	0,8	0,75	-		-	Ej undersökt. Ligger invid hus 4 och kan Hus 4 tillsammans med A3706 och 3697 tolkas som rest efter väggräna eller takdropp eller liknande tillhörande husets konstruktion.	
3769	Grop	1,8	0,5	-	Brun lera.	-	Störd av yngre dränering och därför Åker svårbedömd nedgrävning. Saknar rumsligt samband med någon struktur.	
3775	Stolphal	0,65	0,5	-		-	Ej undersökt. I plan fanns tre stenar, Åker vilket tyder på stenskoning. Saknar rumsligt samband med någon struktur.	

Anl. nr	Typ	Längd	Bredd	Djup	Fyllning	Fynd	Anmärkning	Sammanhang
3781	Mörkfärgning	2,62	1,95	-	-	-	Ej undersökt. I mörkfärgningen finns två Åker mindre stenpackningar, A3792 och A3798. Saknar rumsligt samband med någon struktur.	
3792	Stenpackning	0,4	0,35	-	Inom anläggningen finns det mindre mörkfärgningar.	-	Ej undersökt, ligger i mörkfärgningen Åker A3781 tillsammans med ännu en stenpackning; A3798. Saknar rumsligt samband med någon struktur.	
3798	Stenpackning	0,7	0,5	-	-	-	Ej undersökt, ligger i mörkfärgningen Åker A3781 tillsammans med ännu en stenpackning; A3798. Saknar rumsligt samband med någon struktur.	
3806	Mörkfärgning	0,7	0,7	0,07	Mörkbrun lera med stänk av bränd lera.	-	Ytlig mörkfärgning. Kan vara rest av Åker lager. Saknar rumsligt samband med någon struktur.	
3814	Mörkfärgning	0,65	0,5	-	-	-	Ej undersökt. Sannolikt stolphal Saknar Åker rumsligt samband med någon struktur.	
3821	Mörkfärgning	1,9	1,35	-	-	-	Ej undersökt. Sannolikt stolphal. Åker Stolphålet ligger relativt nära kultområdet och kan ha samband med detta.	
3832	Stolphål, mindre	0,24	0,24	0,14	Mörkbrun lera.	-	Stolphålet ligger i kultområdet där det ingår i en struktur som tycks avgränsa hård- och stolphålsområdet. U-formad profil.	Kultområde
3839	Stolphål, mindre	0,35	0,35	0,14	Mörkbrun ngt flammig lera.	-	Stolphålet ligger i kultområdet där det ingår i en struktur som tycks avgränsa hård- och stolphålsområdet. Spetsig profil.	Kultområde
3846	Stolphål, mindre	0,3	0,3	0,16	Mörkbrun sandig lera med kolstänk och sot.	-	Stolphålet ligger i kultområdet där det ingår i en struktur som tycks avgränsa hård- och stolphålsområdet.	Kultområde
3854	Pinnhål/mindre stolphål	0,24	0,24	0,1	Mörkbrun sandig lera med kolstänk och sot.	-	Pinnhållet ligger i kultområdet där det ingår i en struktur som tycks avgränsa hård- och stolphålsområdet.	Kultområde
3860	Stolphål, mindre	0,7	0,4	-	Mörkbrun sandig lera med kolstänk och sot.	-	Stolphålet ligger i kultområdet där det ingår i en struktur som tycks avgränsa hård- och stolphålsområdet. Stolphålet smalnar i profil snabbt av till ett litet stolphål.	Kultområde
3869	Stolphål, mindre	0,5	0,45	-	Mörkbrun sandig lera med kolstänk och sot.	-	Stolphålet ligger i kultområdet, ca 0,5 meter norr om stolphålskoncentrationen med deponeringar. Stolphålet smalnar i profil snabbt av till ett litet stolphål.	Kultområde
3876	Stolphål, mindre	0,5	0,5	0,16	Mörkbrun sandig lera med kolstänk och sot.	-	Stolphålet ligger i kultområdet där det ingår i en struktur som tycks avgränsa hård- och stolphålsområdet. Stolphålet smalnar i profil snabbt av till ett litet stolphål.	Kultområde

Anl. nr	Typ	Längd	Bredd	Djup	Fyllning	Fynd	Anmärkning	Sammanhang
3896	Pinnhål	0,3	0,3	0,08	Rödbrun lera.		Pinnhålet ligger i kultområdet där det ingår i en struktur som tydligt avgränsa hård- och stolphålsområdet.	Kultområde
3924	Pinnhål	0,21	0,1	-	-	-	Tveksam anläggning. Saknar rumsligt samband med någon struktur.	Åker
3978	Härdgrop	0,76	0,7	0,25	Härdgropen innehöll två fyllningar: 1. Svart, mycket fet silt med mycket skörbränd sten. Samt en del bränd lera 2. Svart silt med mycket kol och sot.	F32 (bränd lera).	I det närmaste rektangulär skärstevenspackning/härdgrop. Kolprov togs, men valdes ej ut för analys.	Höjden
4022	Stolphål	0,4	0,36	0,3	Grå lera med enstaka stänk av bränd lera.	-	Stolphål med stenskonjng.	Hägnad i slätten
4050	Stolphål	-	-	-	-	-	Stolphål med stenskonjng. Vid undersökningen dokumenterades stolphålet som en del av A6247.	Hus 2
4091	Stenpackning	2	2	-	-	-	Del av ugnsfundament. Stenarna hade sprängts sönder av upphettning.	Hus 2
4107	Ugnsvyta	0,85	0,85	-	Kol och sotrik silt med mycket bränd lera. Under ca 0,1 m tjockt kollager fanns en vållagd håll av mindre flata stenar.	F96 (bränd lera).	Lagret består av kol- och sotrik silt med mycket stort innehåll av bränd lera. Under det ca 0,1 meter tjocka kollaget fanns en vållagd håll av mindre, flata stenar. Vid undersökningen dokumenterades lagret som en del av A6247.	Hus 2
4120	Stenpackning, 6220	se 1,2	1,1	-	-	-	A6220 hade ursprungligen mätts in som två anläggningar, A4120 och A4132 som senare slogs samman till en anläggning. Sannolikt del av ingång till hus 3.	Hus 3
4132	Stenpackning	2,4	1,2	-	-	-	Hus 3. Stenlagd nedgång i grophuset. A6220 hade ursprungligen mätts in som två anläggningar, A4120 och A4132 som senare slogs samman till en anläggning.	Hus 3
4150	Stolphål	0,6	0,6	0,4	Gråsvart ngt humörs siltig sand.	F27 (hornavfall), F45 (bränd lera).	Kan höra samman med hus 1. U-formad profil. Trots den mörka färgen kunde ingen kol noteras. Den brända leran framkom i en koncentration i stolphålets mitt.	Hus 1
4179	Stolphål	0,8	0,7	0,5	Svagt gråbrun sand.	-	Ligger under hus 1 och tillhör sannolikt en äldre bebyggelsefas. U-formad profil.	Höjden
4248	Stenpackning/ Ugnsvyta	1	0,8	-	Skörbränd sten blandad med småsten och sand.	-	Fyllningen avvek endast från omgivande steril som en svagt gråbrun färgning. Stolphålet hade en kraftig stenskonjng. Hus 1. Ny stenpackning i rökugnsens inre, restaureringsfas.	Rökugn, hus 1

Anl. nr	Typ	Längd	Bredd	Djup	Fyllning	Fynd	Anmärkning	Sammanhang
4287	Stolphål	0,8	0,45	0,36	Stolphålet innehöll tre fyllningar: 1. Mörkt gråbrun silt med enstaka stänk av kol och bränd lera. 2. Mycket mörkt gråbrun silt med enstaka stänk av kol och bränd lera. 3. Ljust gråbrun sandig silt.	–	Omsatt/dubbelt stolphål. Hör samman med hägnadskonstruktionen	Hör samman med hägnadskonstruktionen.
4301	Grop	0,65	0,45	0,2	Homogen flammig gråsvart och röd sandig silt.	–	Hör samman med hägnadskonstruktionen.	Hör samman med hägnadskonstruktionen.
4334	Stolphål	0,6	0,4	0,3	Grågul något siltig sand.	–	Hör samman med hägnadskonstruktionen.	Hör samman med hägnadskonstruktionen.
4352	Stolphål	0,6	0,6	0,55	Stolphålet innehöll tre fyllningar: 1. Trärester. 2. Mörkbrun sand. 3. Ljusbrun flammig sand.	F19 (erklining).	Hör samman med hägnadskonstruktionen.	Hör samman med hägnadskonstruktionen.
4390	Stenläggning	1	0,5	–	Tuktad natursten.	–	Hör samman med hägnadskonstruktionen.	Hör samman med hägnadskonstruktionen.
4409	Stolphål	0,3	0,3	0,2	Torr brun silt med en del sten. I ytan fanns en tegelsten med tassavtryck.	–	Hör samman med hägnadskonstruktionen.	Hör samman med hägnadskonstruktionen.
4417	Stolphål	0,7	0,5	0,45	Ljus lera.	F8 (järnten), F9 (järning), F10 A4443 och A4694 i grupp tolkad som (järnbleck) F11 kultplats, omgiven av härdar och (järnit), F12 (spks), hägnader. Stolphalet hade en kraftig F13 (3 järnringar), F14 stenskoning och de deponerade (23 järnfragment), F15 järnföremålen lag helt innanför denna (2 järnringar), F16 (6 järnringar).	Hör samman med hägnadskonstruktionen.	Hör samman med hägnadskonstruktionen.
4434	Stolphål	0,25	0,25	0,25	Mörkbrun sandig lera.	F2 (järnbeslag).	Hör samman med hägnadskonstruktionen.	Hör samman med hägnadskonstruktionen.
4443	Stolphål	0,2	0,18	0,25	Mörkbrun sandig lera.	–	Hör samman med hägnadskonstruktionen.	Hör samman med hägnadskonstruktionen.

Anl. nr	Typ	Längd	Bredd	Djup	Fyllning	Fynd	Anmärkning	Sammanhang
4467	Stenpackning/ Raseringslager	1,2	1	-	Natursten, 0,2-0,4 m i diameter.	-	Hus 1. Hästskoformad vall skapad av den raserade kallmurade ugnskonstruktionen i Rökugn, hus 1	
4618	Lager	1,1	0,5	-	Sot, kol och fragment av lera.	-	Hus 1. Sotigt lager som avsatts mellan stenarna i A4390, sannolikt i samband med att ugnen rakades ut åt detta håll.	Rökugn, hus 1
4635	Stenpackning/ Raseringslager	0,6	0,4	-	Natursten.	-	Hus 1. Sannolikt raserat värmemagasin som konstruerats genom att sten staplats kring ugnens västra sida.	Rökugn, hus 1
4655	Lager	1,1	0,9	-	Skörbränd sten, sand och kol.	-	Hus 1. Underlag för ny stenpackning i ugnens inre, restaureringsfas. Kolprov togs från detta lager, men valdes ej ut för analys.	Rökugn, hus 1
4671	Ugnsyta i rökugn	0,9	0,7	-	Kol och sot.	-	Hus 1. Eldningsyta i rökugnen i bruksfas	Rökugn, hus 1
4694	Stolphål	0,50	0,35	0,25	Humös mörkbrun lerig silt.	F1 (järnten).	1. Ingår tillsammans med stolphålen A4417, A4434 och A4443 i grupp tolkad som kullplats, omgiven av härdar och hägnader.	Kultområde
4710	Stolphål	0,6	0,6	0,25	Brungrå siltig lera med sten och enstaka kolstänk.	-	U-formad profil. Fyllningen innehöll en del sten, rimligen rest efter stenskonig. Saknar rumsligt samband med annan anläggning eller struktur.	Åker
4720	Härd	0,8	0,7	0,2	Brungrå flammig siltig lera med enstaka kolbitar och skörbränd sten.	-	Saknar rumsligt samband med annan anläggning eller struktur. Kolprov togs, men valdes ej ut för analys.	Åker
4732	Lager	1,4 resp 1,4	0,4	-	Bränd lera med en hel del kol.	-	=4747. Hus 1. Lerpackning och fundament av lera inuti den härdpall som rökugnen anlagts i.	Rökugn, hus 1
4747	Lager	0,4	0,4	-	Brungrå flammig siltig lera med enstaka kolbitar och skörbränd sten.	Tegel , insamlades inte.	=4732. Hus 1. Lerpackning och fundament av lera inuti den härdpall som rökugnen anlagts i.	Rökugn, hus 1
4750	Härd	0,8	0,8	-	Brun lera med rikligt med kol i botten. Enstaka sten i ytan.	-	Ligger intill A4761. Kolprov togs som gav en datering till 575-670 e Kr.. Ligger tillsammans med stolphålskoncentrationen med deponeringar i ett inläggnat område tolkat som kulttområde.	Kulttområde
4755	Mullbänk	2,1	0,3	-	Kompakt lera.	F59 (spik), F60 (bränd lera).	Mullbänken består av ett lager med kompakt lera som påförts i en grund ränna. I mullbänken finns stolphålet A4768.	Hus 1

Anl. nr	Typ	Längd	Bredd	Djup	Fyllning	Fynd	Anmärkning	Sammanhang
4761	Hård	0,4	0,3	0,05	Brun lera med sot, kol och sten i ytan.	–	Ligger intill A4750. Ligger tillsammans med stolphålskoncentrationen med deponeringar i ett inhägnat område tolkat som kultområde.	Kultområde
4768	Stolphål	0,23	0,23	0,23	Mörk brun fyllning innehållande tegelkross och enstaka kolstänk.	–	Möjlig väggs Stolpe, ligger i mullbänken Hus 1 A4755.	Hus 1
4793	Stolphål	0,2	0,2	0,19	Diffus mörkfärgning innehållande – tegelkross och kol.	–	Hus 1. Möjlig väggs Stolpe i mullbänken Hus 1 A4755.	Hus 1
4811	Ugnsvyta i rökugn	1,5	0,7	–	Kol och sot blandat med en del sten.	–	Hus 1. Primär eldningsyta i rökugnen, Rökugn, hus 1 bruksfas 1.	Hus 1
4826	Stolphål	0,5	0,5	0,55	Stolphålet innehöll två fyllningar: 1. Grå lera med enstaka kolstänk och en hel del sten. 2. Mörkt svartbrunt trä.	–	U-format profil. I stolphålets mitt finns trärester efter stolpen. Stolphalet hade en kraftig stenskoning. Ligger intill 4834.	Kultområde
4834	Stolphål	0,15	0,15	0,1	–	–	Ligger intill A4826 och A4834.	Kultområde
4844	Stolphål	0,85	0,75	0,3	Gråbrun siltig lera med en del kolstänk och sten.	F50 (bränd lera).	Bör ses tillsammans med stolphalet A4855. Vid undersökningen konstaterades nedgrävningen bestå av två stolphål, vars gräns mot varandra inte kunde avgöras i sektionen. Det rör sig därför sannolikt om ett omsatt stolphål. I fyllningen finns rest av stenskoning. Kolprov togs i stolphalet, som gav en datering till 980–1160 e Kr..	Hägnad i slänten
4855	Stolphål	1	0,8	0,4	Gråbrun siltig lera med en del kolstänk och sten.	–	Bör ses tillsammans med stolphalet A4844. Vid undersökningen konstaterades nedgrävningen bestå av två stolphål, vars gräns mot varandra inte kunde avgöras i sektionen. Det rör sig därför sannolikt om ett omsatt stolphål. I fyllningen finns rest av stenskoning.	Hägnad i slänten

Anl. nr	Typ	Längd	Bredd	Djup	Fyllning	Fynd	Anmärkning	Sammanhang
4868	Lager/Hårdpall	2,8	2,4	-	Bränd lera med inslag av kol och sandig silt.	F3 (Armborspilspets), F4 (brodd), F5 (järnten), F51 A2023 (flintskrapa), F52 (keramik), F53 (lera), F54 (ben), F71 (brända ben), F72 (lerklining), F73 (keramik), F102 (bränd lera), F103 (tegel), F104 (keramik), F105 (ben), F106 (spiks), F107 (ben), F108 (brända ben), F109 (stengods), F110 (tegel), F111 (bränd lera), F112 (tegel m kalkbruksrester), F113 (järnmit/båtmit), F114 (keramik).	Hus 1, jordfyllning i den härdpall som Rökugn, hus 1 rökugnen består av Fyllningen består av konstruktionen, vilket förklarar den märkliga fyndbilden.	Rökugn, hus 1
4899	Lager	0,4	0,35	-	-	-	Hus 1. fyndförande lager i utkanten av ugnen, strax utanför ugnöppningen.	Höjden, hus 1
4909	Stolphål	0,45	0,45	0,32	Gråsvart sandig silt med stänk av lera och tegelkross.	F30 (bränd lera), F31 (ben).	-	Höjden
5009	Lager	3	1,8	-	Bränd lera, sot och kol.	-	Lager av bränd lera troligen efter husets raseri. Täcker större delen av området runt hus 1.	Höjden, hus 1
5022	Stolphål	0,52	0,4	0,3	Mörkbrun något sotig sand med en del sten.	-	Hus 5, stöd Stolpe på utsidan av södra väggen. U-formad profil. Innehåller rest av stenskoning. Kan vara rest av omsatt stolphål (tillsammans med A5031).	Hus 5
5031	Stolphål	0,55	0,4	0,18	Mörkbrun sand.	-	Hus 5, stöd Stolpe på utsidan av södra väggen. Oregelbunden profil. Kan vara rest av omsatt stolphål (tillsammans med A5022).	Hus 5
5042	Nedgrävning	0,9	0,6	0,2	Saknar egen fyllning, fylld av A4868.	-	Hus 1. Nedgrävning ("gruva") framför ugnöppningen avsedd att raka ned glödande kol i. I bruk under rökugns första fas.	Rökugn, hus 1
5059	Stolphål	0,55	0,55	0,42	Gråbrun något flammig siltig sand. Enstaka stenar i övre delen.	F24 (keramik).	Hus 1. Spetsig profil. I mitten av anläggningen anades avtryck av stolpe. I övre delarna fanns några stenar, rimligen rest efter stenskoning. Sannolikt stöd Stolpe. Kolprov togs, men valdes ej ut för analys.	Rökugn, hus 1

Anl. nr	Typ	Längd	Bredd	Djup	Fyllning	Fynd	Anmärkning	Sammanhang
5159	Stenpackning	0,8	0,55	-	Sten	-	Stenpackningen består av 6 stycken stenar. Ingen fyllning kunde noteras kring stenarna. Saknar rumsligt samband med någon struktur.	Höjden
5258	Stolphål	0,3	0,2	-	Stolphålet undersöktes inte, men i ytan noterades tegelkross.	-	Stolphål som ingått i väggkonstruktionen i hus 1. Undersöktes ej.	Hus 1
5268	Ränna	14,9	1,5	-	-	-	Ränna som löper i öst-västlig riktning från slänten ut i åkermarken	Ränna
5279	Ränna	7,7 + 3,7	0,8 (1,9)	-	-	-	Vinkelad ränna som löper från öster till väster (från slänt till åkermark). I öster vidgas den ganska smala rännan som en Y-form till 1,9 m bredd. Här löper rännan ned i en större mörkfärgning, A3102.	Ränna
5293	Stolphål	0,24	0,24	0,2	-	-	Hus 5, yttre stöd Stolpe i husets södra vägg. U-formad profil.	Hus 5
5303	Lager	0,9	0,15	0,1	Kompakt lera.	F35 (tegel), F36 (bränd lera), F37 (slag), F38 (ben), F39 (bränt ben).	Hus 1. Lertätning längs stenrad norr om vägg. U-formad profil.	Höjden, hus 1
5359	Stolphål	0,6	0,6	0,34	Mörkbrun sand.	-	Hus 5, stolpe i husets sydöstra hörn. År sannolikt tillsammans med 5373 och 5385 en stolpe som satts om upprepade gånger.	År Hus 5
5373	Stolphål	0,4	0,3	0,34	Mörkbrun sand.	-	Spetsig, något oregelbunden profil. Omsatt stolpe i sydöstra hörnet av U-formad profil. Bör tillsammans med A5359 och A5385 betraktas som ett omsatt stolphål i samma nedgrävning.	Hus 5
5385	Stolphål	0,6	0,4	0,35	Mörkbrun sand med en del sten.	-	Kolprov togs, men valdes ej ut för analys. Stolpe i sydöstra hörnet av oregelbunden profil. Bör tillsammans med A5359 och A5373 betraktas som ett omsatt stolphål i samma nedgrävning.	Hus 5
5399	Stolphål	0,27	0,21	-	-	-	Hus 5, extra stolpe eller stöd Stolpe i husets sydöstra hörn. Ligger intill stolphålet A5385.	Hus 5
5409	Stolphål	0,5	0,4	0,6	Mörkt gråbrun sand med en hel del sten.	-	U-formad profil. Kraftigt stolphål omfattande stenskonning. Saknar rumsligt samband med någon struktur, trots att anläggningstätt område.	Höjden
5430	Stolphål	0,25	0,2	-	-	-	Möjligen rest efter liten utbyggnad på östra gaveln av kvadratisk utbyggnad på östra gaveln av hus 5.	Hus 5
5439	Stolphål	0,4	0,3	-	-	-	Rest av stolphål. Möjligen rest efter liten kvadratisk utbyggnad på östra gaveln av hus 5.	Hus 5
5448	Stolphål	0,9	0,7	-	-	-	Möjligen rest efter liten utbyggnad på östra gaveln av hus 5.	Hus 5
5461	Stolphål	0,6	0,5	-	-	-	Möjligen rest efter liten utbyggnad på östra gaveln av hus 5.	Hus 5

Anl. nr	Typ	Längd	Bredd	Djup	Fyllning	Fynd	Anmärkning	Sammanhang
5472	Stolphål	0,6	0,5	-	-	-	Möjligen rest efter liten kvadratisk utbyggnad på östra gaveln av hus 5. Ursprungligen inmätt som A2876, men anläggningen förändrades så mycket att den mättes om.	Hus 5
5484	Stolphål	0,4	0,3	-	-	-	Möjligen rest efter liten kvadratisk utbyggnad på östra gaveln av hus 5. Ligger intill A5472, men relationen mellan dem är oklar, sannolikt rör det sig om ett omsatt stolphål.	Hus 5
5492	Pinnhål	0,6	0,4	0,4	Brun sand med enstaka sten i den övre delen. I nedre delen finns kol från stolpen bevarat.	-	Möjligen rest efter liten kvadratisk utbyggnad på östra gaveln av hus 5. Mycket spetsig profil. Kolprov togs, men valdes ej ut för analys.	Hus 5
5504	Stolphål	0,6	0,6	0,2	Brungrå lerig sand med en del sten och kolstänk.	-	Möjligen rest efter liten kvadratisk utbyggnad på östra gaveln av hus 5. Skälformad profil. I fyllningen finns rester efter stenskoning.	Hus 5
5517	Stolphål	0,25	0,25	0,6	Brungrå lerblandad sand.	-	Möjligen rest efter liten kvadratisk utbyggnad på östra gaveln av hus 5. Skälformad profil. Rest av stolphål, där endast botten återstår.	Hus 3
5525	Grophus	4	3,6	0,4	Brungrå sandig lera.	F7 (sisare), F87 (ben), F88 (järnslag), F89 (spik), F90 (bränd lera).	Hus 5.	Hus 3
5558	Stolphål	0,3	0,3	0,09	Brungrå sand.	-	Hus 5, möjligen den enda rest som återstår efter husets norra vägg. Skälformad profil. Rest av stolphål, där endast botten återstår.	Hus 5
5569	Stolphål	0,9	0,7	0,2	Mörkt brungrå siltig sand med enstaka kolstänk och stenar.	-	Skälformad profil. Stolphål med höjden stenskoning. Kan vara en del av hus 5. Kolprov togs, men valdes ej ut för analys.	Höjden
5580	Stolphål	0,4	0,4	0,65	Flammig brungrå siltig sand.	-	Spetsig profil. Ligger intill syllestensraden A2208 och kan vara en del av samma struktur. Kolprov togs, men valdes ej ut för analys.	Höjden
5594	Stolphål	0,5	0,4	0,1	Brungrå siltig sand.	-	Endast botten av stolphalet återstår. Ligger invid en stolhålskoncentration i nordligaste delen av höjdepartiet. Stolphålen utgör sannolikt resterna efter en byggnad, här benämnt stolhålskoncentration 1. A5654 kan tillsammans med A5594 möjligen utgöra resterna efter en mindre tillbyggnad invid västra delen.	Stolphålskonc. 1

Anl. nr	Typ	Längd	Bredd	Djup	Fyllning	Fynd	Anmärkning	Sammanhang
5606	Stolphål	1	0,6	0,17	I stolphålet finns två fyllningar: 1. Ljus, rödbrun sand. 2. Mörkbrun sand.	-	Ligger i en stolphålskoncentration i nordligaste delen av höjdpartiet. Stolphålen utgör sannolikt resterna efter en byggnad, här benämnt stolphålskoncentration 1. Oregelbunden profil.	Stolphålskonc. 1
5617	Stolphål	0,5	0,2	0,15	Mörkbrun sand.	-	Ligger i en stolphålskoncentration i nordligaste delen av höjdpartiet. Stolphålen utgör sannolikt resterna efter en byggnad, här benämnt stolphålskoncentration 1. Oregelbunden profil.	Stolphålskonc. 1
5627	Stolphål	0,5	0,4	0,14	Mörkbrun sandig lera.	-	Ligger i en stolphålskoncentration i nordligaste delen av höjdpartiet. Stolphålen utgör sannolikt resterna efter en byggnad, här benämnt stolphålskoncentration 1. Oregelbunden profil.	Stolphålskonc. 1
5654	Stolphål	0,4	0,3	0,1	Brungrå siltig sand.	-	Skålformad profil. Ligger invid stolphålskoncentration i nordligaste delen av höjdpartiet. Stolphålen utgör sannolikt resterna efter en byggnad, här benämnt stolphålskoncentration 1. Oregelbunden profil.	Stolphålskonc. 1
5668	Stolphål	0,3	0,25	0,14	Mörkbrun sand.	-	U-format profil. Saknar rumsligt samband med någon annan struktur.	Höjden
5677	Mörkfärgning	0,5	0,3	-	-	-	Ligger i en stolphålskoncentration i nordligaste delen av höjdpartiet. Stolphålen utgör sannolikt resterna efter en byggnad, här benämnt stolphålskoncentration 1. Oregelbunden profil.	Stolphålskonc. 1
5690	Stolphål	0,6	0,4	0,28	Mörkbrun sandig lera.	-	Ligger i en stolphålskoncentration i nordligaste delen av höjdpartiet. Stolphålen utgör sannolikt resterna efter en byggnad, här benämnt stolphålskoncentration 1. Oregelbunden profil.	Stolphålskonc. 1
5699	Mörkfärgning	0,95	0,7	-	-	-	Ligger i en stolphålskoncentration i nordligaste delen av höjdpartiet. Stolphålen utgör sannolikt resterna efter en byggnad, här benämnt stolphålskoncentration 1. Oregelbunden profil.	Stolphålskonc. 1
5716	Stolphål	0,35	0,35	0,2	Brun siltig sand med enstaka kolstänk.	-	U-format profil. Ingår i stolphålskoncentration 1.	Stolphålskonc. 1.

Anl. nr	Typ	Längd	Bredd	Djup	Fyllning	Fynd	Anmärkning	Sammanhang
5725	Stolphål	0,8	0,6	0,5	Brungrå sand med en del kolstänk.	–	Orgelbunden profil. I fyllningen finns en del sten, varav en större, som är rester efter stenskoning. Kolprov togs, men valdes ej ut för analys. Ligger i en stolphålskoncentration i nordligaste delen av höjdpartiet. Stolphålen utgör sannolikt resterna efter en byggnad, här benämnt stolphålskoncentration 1.	Stolphålskonc. 1
5738	Mörkfärgning	0,65	0,41	–	–	–	Ligger i en stolphålskoncentration i nordligaste delen av höjdpartiet. Stolphålen utgör sannolikt resterna efter en byggnad, här benämnt stolphålskoncentration 1.	Stolphålskonc. 1
5748	Stolphål	0,5	0,5	0,4	Mörkbrun sandig lera.	–	U-format profil. Ligger i en stolphålskoncentration i nordligaste delen av höjdpartiet. Stolphålen utgör sannolikt resterna efter en byggnad, här benämnt stolphålskoncentration 1.	Stolphålskonc. 2
5757	Stolphål	0,5	0,5	0,14	Mörkbrun sand.	–	Orgelbunden profil. Ligger i en stolphålskoncentration i nordligaste delen av höjdpartiet. Stolphålen utgör sannolikt resterna efter en byggnad, här benämnt stolphålskoncentration 1.	Stolphålskonc. 1
5768	Stolphål	0,65	0,65	0,4	Flammig brungrå sand med en del kolstänk.	–	Trattformat profil. I ytan finns enstaka stenar som kan vara rest efter stenskoning. Ligger i en stolphålskoncentration i nordligaste delen av höjdpartiet. Stolphålen utgör sannolikt resterna efter en byggnad, här benämnt stolphålskoncentration 1.	Stolphålskonc. 1
5789	Stolphål	0,6	0,6	0,25	Svarbrun lera med en del bränd lera och kolstänk i ytan.	–	Inre stolpe i konstruktionen. Trattformat profil.	Hägnad i slänten
5808	Mörkfärgning	0,2	0,2	0,04	–	–	Mörkfärgning som inte undersöktes. Är sannolikt stolphål i södra delen av konstruktionen.	Hägnad i slänten
5850	Stolphål	0,3	0,3	0,3	Gråsvart siltblandad lera.	–	Orgelbunden profil.	Hägnad i slänten
5861	Stolphål	0,7	0,6	–	–	–	Inre stolpe i konstruktionen.	Hägnad i slänten
5876	Stolphål	0,4	0,4	0,3	Mörkt brungrå lera med en del kolstänk.	F23 (bränd lera).	Väggstolpe i södra väggen i konstruktionen. Orgelbunden profil. Kolprov togs i fyllningen, men valdes ej ut för analys.	Hägnad i slänten
5884	Stolphål	0,6	0,5	0,4	Brungrå siltig lera.	–	Del av hägnad. Skallformat profil.	Hägnad i slänten
5896	Stolphål	0,5	0,5	0,3	Grå lera.	–	Väggstolpe i södra väggen i konstruktionen. Skallformat profil. I ytan fanns en del sten som kan vara rester efter stenskoning.	Hägnad i slänten

Anl. nr	Typ	Längd	Bredd	Djup	Fyllning	Fynd	Anmärkning	Sammanhang
5909	Stolphål	0,5	0,5	0,25	Mörkgrå lera.	-	Oregelbunden profil. I fyllningen fanns en del sten som kan vara rester efter stenskoning. Saknar samband med annan struktur.	Hägnad i slänten
5922	Stolphål	0,55	0,4	-	-	-	Inre stolpe.	Hägnad i slänten
5935	Stolphål	0,6	0,6	-	Brungrå lera med en hel del sten.	-	Anläggningen undersöktes inte. I ytan finns en krans av stenar som sannolikt utgör stenskoning.	Hägnad i slänten
5948	Stolphål	0,6	0,6	-	-	-	Inre stolpe i konstruktionen.	Hägnad i slänten
5962	Stolphål	0,4	0,35	-	-	-	Inre stolpe i konstruktionen.	Hägnad i slänten
5971	Stolphål	0,5	0,4	-	-	-	-	Hägnad i slänten
5994	Härd	1,1	0,65	-	-	-	Ej undersökt. Ordentlig kolpackning runt hela stenen. Ingår tillsammans med A6008 och A6026 i en liten samling härdar strax utanför den nordligaste delen av höjpartiet.	Härdkone
6008	Härd	1	0,6	-	-	-	Ingår tillsammans med A5994 och A6026 i en liten samling härdar strax utanför den nordligaste delen av höjpartiet.	Härdkone
6026	Härd	1,4	1,2	-	-	-	Ej undersökt. Mycket skörbränd sten i ytan. Ingår tillsammans med A5994 och A6008 i en liten samling härdar strax utanför den nordligaste delen av höjpartiet.	Härdkone
6100	Stolphål	0,7	0,7	0,16	Gråbrun siltblandad sand.	-	Oregelbunden profil. Skadat vid schaktningen. I ytan finns en del sten som sannolikt utgör rester av stenskoning. Kan vara rest av hus 1, men ligger precis i gränsen av UO så detta kan inte avgöras.	Höjden
6117	Stolphål	0,5	0,45	0,4	Gråsvart lerig silt med mycket sten.	Ben (ej tillvaratagna)	Skalformad profil. Saknar samband med någon struktur, trots att anl ligger i ett anläggningstått område.	Höjden
6129	Stolphål	0,4	0,4	0,16	Gråsvart lerig silt.	-	Oregelbunden profil. Saknar samband med någon struktur, trots att anl ligger i ett anläggningstått område.	Höjden
6138	Härd	1,15	0,7	-	-	-	Saknar samband med någon struktur.	Höjden
6155	Mörkfärgning	0,75	0,5	-	-	-	Saknar samband med någon struktur.	Slänt
6186	Stolphål	0,5	0,4	-	-	-	Väggestolpe i östra delen av konstruktionen.	Hägnad i slänten
6197	Stolphål	0,4	0,35	-	-	-	Väggestolpe i östra delen av konstruktionen.	Hägnad i slänten
6207	Stenpackning	1,6	1,6	-	Stenpackning där stenarna packats med ett kraftigt lerlager. Flera av stenarna är eldpåverkade.	F67 (brända ben), F68 (ben), F69 (bränd lera), F74 (ben), F77 (lerklining).	Hus 2. Fyrsidig stenpackning som utgjort fundament för en medeltida ugn.	Hus 2

Anl. nr	Typ	Längd	Bredd	Djup	Fyllning	Fynd	Anmärkning	Sammanhang
6247	Stenpackning	2,25	1,7	-	Stenpackning bestående av tätt packade stenar som klätts med ett kompakt lerlager.	F41 (bränd lera), F42 (oidentifierat tolkades som en vägglinje. Mätres järnföremål), F44 (tänder).	Större stenpackning som ursprungligen ursprungligen Hus 2	Hus 2
6263	Stolphål	0,55	0,45	-	-	-	Saknar samband med någon struktur trots att anl ligger i ett anläggningsstätt område.	Höjden
6272	Stolphål	0,55	0,45	-	-	-	Hus 5, yttre stöd Stolpe i husets södra vägg.	Hus 5
6302	Stolphål	0,25	0,15	-	-	-	Sannolikt del av hägnad vid hus 4.	Hägnad vid hus 4.
6399	Stolphål	0,5	0,4	0,1	Brungrå siltig lera med kolstänk.	-	Skälformad profil.	Hägnad i slänten
6410	Stolphål	0,5	0,45	0,18	Grå siltig lera med kolstänk.	-	Skälformad profil. Kolprov togs, men valdes ej ut för analys.	Hägnad i slänten
6418	Stolphål	0,5	0,4	0,17	Brungrå siltig lera med kolstänk.	-	Oregelbunden profil. Fyllningen innehåller en del sten som kan vara rester efter stensköning.	Hägnad i slänten
6430	Stolphål	0,8	0,5	0,3	Flammig brungrå lera med kolstänk.	-	Skälformad profil. Kolprov togs, men valdes ej ut för analys.	Hägnad i slänten
6464	Stolphål	0,85	0,5	-	-	-	Saknar rumsligt samband med någon struktur, trots att anl ligger i ett anläggningsstätt område. Kan vara del av hus 1 eller hus 2.	Höjden
6485	Syllsten	-	-	-	-	-	-	Hus 2
6493	Syllsten	-	-	-	-	-	-	Hus 2
6501	Syllsten	-	-	-	-	-	-	Hus 2
6554	Hård	1,5	0,8	0,22	Brungrå siltig sand med mycket kol och lins med större koncentration av sot och kol.	-	Ligger i en stolphålskoncentration i nordligaste delen av höjdpartiet. Stolphålen utgör sannolikt resterna efter en byggnad, här benämnt stolphålskoncentration 1. Härden passar väl in i strukturen.	Stolphålskonc. 1
30001	Pinnhål	0,15	0,15	-	-	-	Sannolikt del av hägnad vid hus 4.	Hägnad vid hus 4

Bilaga 4. Fyndtabell.

Fyndnr	Sakord	Material	Vikt, gr	Antal	Beskrivning	Anläggning
1	Järnten	Järn		15	Böjd järnten, avbruten i båda ändar. Kan även vara fragment av en järnting.	A4694
2	Bleck	Järn		30	2 fragment starkt korroderade bleck. Kan vara fragment av beslag.	A4434
3	Armborspilspets	Järn		16	Längden är ca 5 cm, men pilspetsen är avbruten i skaftdelen. Rektangulärt tvärsnitt.	A4868
4	Brodd	Järn		5	1 Avbruten i båda ändar.	A4868
5	Ten	Järn		5	1 Längden är ca 5,5 cm och tenen är avbruten i ena änden. Den andra är spetsig. Sannolikt är det en del av ett redskap. Tenen har ett rektangulärt tvärsnitt.	A4868
6	Spiralformad ten	Järn		10	1 Diametern är ca 2 cm. Tenen är avbruten i båda ändar. Inuti kan det finnas rester av organiskt material.	A3575
7	Sisare	Järn		60	1 Sisaren framkom vid rensning av grophusets yta och det är osäkert om det ska bedömas som ett rensfynd eller knytas till igenfyllningen av grophuset. Längden är ca 18 cm och ena bladet är avbrutet.	A5525
8	Ten	Järn		7	2 Två fragment av tenar. Båda är avbrutna i alla ändar samt svårt korroderade.	A4434
9	Ring	Järn		22	1 Amulettring. Diameter ca 6 cm.	A4434
10	Bleck	Järn		50	5 Fem fragment av bleck. Två av fragmenten är mycket tunna, mindre än 1 mm. Tre är något grövre med mellan 2–3 mm tjocklek.	A4417
11	Nit	Järn		6	1 Stort huvud, resten är avbrutet.	A4417
12	Järnfragment	Järn		37	7 2 spikar, en trasig järnting samt 3 tenar.	A4417
13	Ring	Järn		80	3 Amulettringar av varierande storlek. En större med diametern ca 9 cm, en mindre med diametern ca 5,5 cm och en som är trasig och uttänd men som sannolikt varit av samma dimensioner som den sistnämnda.	A4417
14	Järnfragment	Järn		110	23 Ringformade fragment. 2 är spikar, ett är ett fragment av ett ringspänne av järn med bevarad nål. Övriga 20 tolkas som fragment av ringar, med tanke på kontexten sannolikt amulettringar.	A4417
15	Ring	Järn		9	2 Två amulettringar. En med diametern ca 4 cm och en liten med diametern ca 1,5 cm.	A4417
16	Ring	Järn		39	6 6 fragment av järnringar i varierande storlek. Ringarna tolkas som amulettringar.	A4417
17	Nyckel	Järn		37	1 Bultåsnickel, längd ca 14 cm, men något böjd. Rensfynd från ytan väster om tegelugnen.	Rensfynd, fyndenhet 3716
18	Nyckel	Järn		72	1 Stor nyckel från historisk tid, längd ca 14 cm. Rensfynd i slänten sydöst om A599.	Rensfynd, fyndenhet 3444
19	Lerklining	Bränd lera		38	17 Leran är hårt bränd.	A4352
20	Bränd lera	Bränd lera		55	18 Lerklining, med pinnavtryck. Rensfynd i A2023, som framkom öster om rökugnen.	Rensfynd i A2023, fyndenhet 2998
21	Bränt ben	Bränt ben		1	3 Rensfynd i A2023 som framkom öster om rökugnen.	Rensfynd i A2023, fyndenhet 2998
22	Bränd lera	Bränd lera		16	2 –	A3575
23	Bränd lera	Bränd lera		23	1 –	A5876
24	Bryne	Skiffer			Fragment av miniatyrbryne.	A5059

Fyndnr	Sakord	Material	Vikt, gr	Antal	Beskrivning	Anläggning
25	Keramik	Keramik	16	1	Mynningsbit, grov keramik av förhistorisk/ yngre järnalderskaraktär.	Saknar anläggningsnummer
26	Keramik	Keramik	6	1	Tveksam keramik, kan även vara hårt bränd lerklining.	Saknar anläggningsnummer
27	Hornavfall	Horn	7	1	Slipat hornfragment.	A4150
28	Bränd lera	Bränd lera	15	7	Små fragment	A5789
29	Keramik	Keramik	25	1	Mynningsbit, relativt tjockt kârd av yngre järnalders karaktär.	Saknar anläggningsnummer
30	Bränd lera	Bränd lera	3	2	Små fragment.	A4909
31	Bränt ben	Ben	1	1	Litet fragment.	A4909
32	Bränd lera	Bränd lera	8	5	Små fragment.	A3978
33	Ben	Ben	1	1	Litet fragment.	A2353
34	Keramik	Keramik	6	1	Litet fragment av grov keramik av järnalderskaraktär.	A2353
35	Bränd lera	Bränd lera	25	3	Leran är hårt bränd.	A5303
36	Bränd lera	Bränd lera	9	3	Små fragment bränd lera.	A5303
37	Slagg	Slagg	10	1	Märkligt lätt slagg.	A5303
38	Ben	Ben	1	3	Mkt små benfragment.	A5303
39	Bränt ben	Ben	5	5	Fem mkt små fragment av brända ben.	A5303
40	Bryne	Skiffer	40	1	Trasigt bryne, slipspår. Framkom vid rensning på höjdparket. Saknar kontext.	Rensfynd, fyndenhet 2998.
41	Bränd lera	Bränd lera	105	6	Rensfynd, hårt bränd lera.	A6247
42	Ben	Ben	13	3	Fragmentariska. Rensfynd.	A6247
43	Oidentifierad	Järn	14	2	Tva fragmentariska jämföremål. Kan vara rest av spik.	A6247
44	Tänder	Ben	49	14	År sannolikt bara ett fåtal tänder egentligen.	A6247
45	Lerklining	Bränd lera	28	15	Små fragment.	A4150
46	Bränt ben	Ben	3	1	Mkt små fragment bränd lera.	A827
47	Ten	Järn	3	1	Rest av spik	A827
48	Oidentifierat	Järn	2	2	Små fragment, går ej att identifiera.	Saknar anläggningsnummer
49	Ben	Ben	32	1	Hästrand.	A3241
50	Bränd lera	Bränd lera	20	7	–	A4844
51	Skrapa	Flinta	6	1	Flintavslag med krustan kvar på ena sidan. Antydna till retusch längs ena kanten, men mycket tveksam. Kämnas svallad. Kan ha använts som skrapa.	A4868
52	Keramik	Keramik	22	1	Svagt randig dekor. Keramiken är av förhistorisk karaktär.	A4868
53	Bränd lera	Bränd lera	32	2	–	A4868
54	Nit	Järn	21	2	En båtmit och en mindre nit.	A868
55	Ben	Ben	19	4	Tänder och ben.	A868
56	Slagg	Slagg	5	1	Märkligt lätt slaggklump.	Rensfynd, fyndenhet 301
57	Hästsko	Järn	60	1	Tämligen liten hästsko.	A3241
58	Keramik	Keramik	1	1	Litet fragment. Tycks vara yngre järnalderskaraktär, men det är svårbedömt.	A2023
59	Spik	Järn	15	1	Kvadratisk huvud och kvadratisk tvärsnitt.	A4755
60	Bränd lera	Bränd lera	130	17	–	A4755
61	Bränd lera	Bränd lera	41	1	–	Saknar anläggningsnummer
62	Bränt ben	Ben	1	6	Mkt små fragment.	A860
63	Ben	Ben	19	3	–	A860
64	Keramik	Keramik	14	1	YJA-karaktär	Saknar anläggningsnummer
65	Hästsko	Järn	120	1	Hästsko av äldre typ. Halv. En hästskosöm sitter kvar.	A2106
66	Keramik	Keramik	35	6	Rödgoods. Små fragment, tre av dem med svagt grå glasyr. Relativt platta fragment. Sannolikt del av fat eller liknande.	Saknar anläggningsnummer
67	Bränt ben	Ben	1	7	Mkt små fragment.	A6207
68	Ben	Ben	14	2	–	A6207

Fyndnr	Sakord	Material	Vikt, gr	Antal	Beskrivning	Anläggning
69	Bränd lera	Bränd lera	39	8	–	Λ6207
70	Ben	Ben	10	6	Mkt små fragment.	A4868
71	Bränt ben	Ben	15	13	Mkt små fragment.	A4868
72	Lerklining	Bränd lera	430	72	–	A4868
73	Bränd lera	Bränd lera	33	2	Två fragment av lerklining. Ganska stora och märkligt rundade i formen. Liknar ett av fragmenten i F102.	Λ4868
74	Ben	Ben	14	6	Sannolikt ursprungligen bara ett benfragment. Kunde ej återfinnas.	Λ6207
75	Utgår	–	–	–	–	–
76	Utgår	–	–	–	–	–
77	Lerklining	Bränd lera	120	10	–	Λ6207
78	Bränd lera	Bränd lera	16	5	Så hårt bränd att det liknar tegel.	Saknar anläggnings-nummer
79	Bränt ben	Ben	5	4	–	A420
80	Del av redskap	Järn	48	2	Smidda järnspetsar, avbrutna. Sannolikt del av järnredskap.	Saknar anläggningsnummer
81	Tand	Ben	2	5	Rensfynd.	Saknar anläggningsnummer
82	Järnten	Järn	5	1	Fragmentarisk och böjd järnten, ganska grov. Kan vara rest av spik eller av ett redskap. Rensfynd.	Rensfynd, fyndenhet 302.
83	Bränd lera	Bränd lera	1	1	Ett fragment, slät yta. Svårbedömt pga att det är så litet. Rensfynd i lager 2023.	Rensfynd, fyndenhet 2989 i lager A2023.
84	Bränd lera	Bränd lera	5	5	Små fragment, några har en slät yta. Kan vara rest av något, men det är svårbedömt eftersom de är så små. Rensfynd i lager 2023.	Rensfynd, fyndenhet 2989 i lager A2023.
85	Hästskosöm/spik	Järn	5	1	Rensfynd intill A3362. Saknar kontext.	Rensfynd
86	Ten	Järn	15	1	Långt, smalt, böjt. Kan ha varit avsett som bryne till små redskap.	Saknar anläggningsnummer.
87	Ben	Ben	14	4	–	A5525
88	Slagg	Järnslag	25	2	Två små slaggklumpar.	A5525
89	Spik	Järn	20	2	Två spik med runda huvuden och kvadratiska tvärsnitt i övrigt.	A5525
90	Bränd lera	Bränd lera	240	23	Sannolikt från lerklining el likn.	A5525
91	Bränd lera	Bränd lera	110	12	Rensfynd i lager A2023.	A2023
92	Slagg	Järnslag	105	5	Fem mindre slaggklumpar.	Saknar anläggningsnummer
93	Bränd lera	Bränd lera	15	4	Små fragment.	A2023
94	Tänder	Ben	10	9	Framkom i provruta R5246. Fragmenten kommer sannolikt från samma tand.	A2023
95	Lerklining	Bränd lera	20	1	Hårt bränd lerklining.	A337
96	Bränd lera	Bränd lera	410	51	Kan komma från ugnsoverbyggnad eller liknande.	A4107
97	Slagg	Järnslag	430	2	Större slaggklumpar, kan vara rest av bottenskälla.	A337
98	Slagg	Järnslag	200	1	Sannolikt bottenskälla.	A337
99	Slagg	Järnslag	430	1	Bottenskälla	A337
100	Slagg	Järnslag	500	1	Bottenskälla	A337
101	Slagg	Järnslag	255	5	Större slaggklumpar.	A337
102	Bränd lera	Bränd lera	280	52	Lerklining, ett fragment med pinnavtryck. Ett av fragmenten har en märkligt rundad form, nästan som om det är botten till något. Detta liknar fragmenten i F73.	A4868
103	Bränd lera	Bränd lera	100	9	Relativt små fragment av mycket hårt bränd lera.	A4868
104	Keramik	Keramik	49	4	Fyra fragment av ”förhistorisk karaktär”, sannolikt YJÄ	A4868
105	Ben	Ben	295	96	Myccket små fragment av ben blandat med tänder. Sannolikt slaktavfall.	A4868
106	Spik	Järn	6	1	Litet, böjt spik med platt huvud.	A4868
107	Ben	Ben	15	10	Myccket små fragment, sannolikt slaktavfall.	A4868
108	Brända ben	Ben	20	32	Myccket små fragment av brända ben. Eftersom de framkom i rökugnen, är de sannolikt matrester.	A4868

Fyndnr	Sakord	Material	Vikt, gr	Antal	Beskrivning	Anläggning
109	Stengods	Keramik	3		1 Nästan stengods, CJ-keramik. Tunna, helt genomskintrad, svag utvändig glasering och svag ornering.	A4868
110	Tegel	Tegel	265		10 Tegelfragment, ojämnt brända.	A4868
111	Bränd lera	Bränd lera	400		63 Många tunna fragment bränd lera. Släta och tunna.	A4868
112	Tegel	Tegel	250		2 Med rester av kalkbruk	A4868
113	Nit	Järn	19		2 En båtmit och en bricka.	A4868
114	Tegelsten	Keramik	500		1 En tegelsten.	A4868
115	Ben	Ben	75		18 Mycket små fragment	A420
116	Ten	Järn	3		1 Märkligt formad ten/spik. Rundat huvud och platt för övrigt.	A420
117	Bränd lera	Bränd lera	200		26 Små fragment.	A420

Bilaga 5. ¹⁴C-analyser

Lab. nr	Prov nr	Anl. nr	Anläggningstyp	Material och kontext	¹⁴ C-ålder BP	δ ¹³ C ‰ PDB	Kalibrerad ålder med två sigma r
Ua-35596	11	A860	Stolphål	Al och ek från stolphålsfyllningen.	945±35	-26,1	1020–1170 AD
Ua-35597	14	A3533	Stolphål	Tall från stolphålsfyllningen.	1 165±35	-22,9	770–980 AD
Ua-35598	15	A1968	Härd	Gran från härdfyllningen.	525±35	-25,3	1310–1360 AD 1380–1450 AD
Ua-35599	25	A4750	Härd	Gran från härdfyllningen.	1 405±35	-26,5	575–670 AD
Ua-35600	40	A4844	Stolphål	Tall från stolphålsfyllningen.	990±35	-25,1	980–1160 AD
Ua-35601	4693	A4655	Lager i rökugn	Gran från ugnsvan.	650±40	-24,4	1270–1400 AD

Kalibreringar enl. Stuiver, Long & Kra 1993.

Bilaga 6. Resultaten av ¹⁴C-analysen

